

Іван Кушніренко

Володимир Жилинський

960781
74.24 (4Укр -
4300)
K96

Дім, повний сонця і тепла

*Історія Гуляйпільської
школи - інтернату*

УЧ. 24 (49ер - 43ал)
К 96

Обс'язковий
примірник

Іван Кушніренко
Володимир Жилінський

ДІМ, ПОВНИЙ СОНЦЯ І ТЕПЛА

— Історія Гуляйпільської школи-інтернату —

960787

8

Запоріжжя
“Дніпровський металург”
2011

Запорізька обласна
бібліотека
ім. О. М. Горького

ББК 74.24(4Укр-4Зап-5Гул)731.167

К 96

УДК 376.63..94(477.64)

Кушніренко І. К., Жилінський В. І.

К 96 Дім, повний сонця і тепла. — Запоріжжя: Дніпровський металург,
2011. — 142 с.

ISBN 978-617-573-026-3

Дана робота — це перша спроба систематизувати історію Гуляйпільської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Запорізької області. Розрахована на вчителів та учнів шкіл, ліцеїв, коледжів — на всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

ББК 74.24(4Укр-4Зап-5Гул)731.167

ISBN 978-617-573-026-3

© І.К. Кушніренко, В. І. Жилінський, 2011

© КП "ЗМД "Дніпровський металург", 2011

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

За кілька кілометрів на північний захід від м. Гуляйполя в степу розташувалася Гуляйпільська спеціальна школа-інтернат. Звідки ж узялося це своєрідне містечко, оточене зеленими полями і лісосмугами? Щоб відповісти на це питання, повернемося на сто років у глиб нашої історії, згадаємо Олександрівське земство, яке з кінця 60-х років дев'ятнадцятого століття багато зробило для розвитку народної освіти (організація земських (народних) шкіл для селянських дітей, де активним членом Олександрівської повітової училищної ради був наш земляк барон Микола Олександрович Корф. Але заслуга його не тільки у відкритті шкіл у Олександрівському повіті і, зокрема, в Гуляйполі, Санжарівці та Святодухівці (теперішні Полтавка та Любимівка — Авт.), а й у відкритті поштової станції, земської лікарні в Гуляйполі, ветеринарного пункту, вирізання дороги Павлоград-Бердянськ через наше містечко.

Відзначаючи заслуги земства в народній освіті, охороні здоров'я, гласні (депутати — Авт.) Олександрівського повіту на своїх зборах у 1909 році відзначали, що земство мало зробило для розвитку сільського господарства, а така потреба є.

— В області агрономии, — говорили гласні 5 жовтня 1909 року, — земство меньше всего сделало, так как главное внимание направлено было на народное образование, медицину и ветеринарию [12, с. 31].

— Сегодня есть необходимость, — зазначали гласні на XIV черговій сесії 1909 року Олександрівських повітових земських зборів, — для каждого хозяина знать естественно-исторические условия сельскохозяйственного производства, иметь научное обоснование соответствующие данным условиям, приемов культурных растений и знакомство с наиболее выгодными условиями сельскохозяйственного производства, — все это приводит к необходимости организации опытных учреждений, задачи которых — дать полное освещение перечисленных вопросов [12].

Земство визначило також, що повинні вивчати працівники "Дослідного поля", скільки для цього треба відвести землі, які

звести приміщення, щоб організувати дослідне господарство (станцію) і т.д.

Але не всі гласні були за відкриття дослідних (зразкових) полів. Так гласний Х. В. Рябко був проти цього, він піднімав питання "О ненужности в показательных полях и в частности для Гуляйпольской волости". Причина: селяни волості не бажають вчитися новому в сільському господарстві.

Земство відхилило цю пропозицію і постановило: "предоставит волостным правлениям право рекомендовать лиц на должность заведующих опытными полями; окончательный выбор принадлежит Управе" [12, с. 33].

Отже, "Дослідне поле" утворили в 1911 році за три версти від Гуляйполя і за 86 від Олександрівська (Запоріжжя — Авт.).

Згідно з Доповіддю агрономічного відділу Олександрівської повітової земської управи на "Дослідне поле" в Гуляйполі за кошторисом 1915 року просили:

"а) на содержание поля: от Уездного Земства — 3075 р., от Губернского Земства — 3075 р., от Департамента Земледелия — 6150 руб. Всего на содержание поля испрашивалось 12300 руб.;

б) на устройство поля испрашивалось от Департамента Земледелия 16300 руб".

Анкети статистичного обстеження населених пунктів Гуляйпільського району за 1923 рік стверджують, що Гуляйпільське "Дослідне поле" виникло в 1911 році. Мало воно у 1923 році 100 десятин (гектарів) землі, один господарський двір, 2 колодязі. Працювало тут 5 осіб (4 чоловіки і 1 жінка).

Зазначимо, що біля "Дослідного поля" був і питомник, де вирощували саджанці різних порід фруктових дерев, які потім продавали селянам. Питомники виникли дещо раніше за дослідні поля.

Ось чому, на нашу думку, на території теперішньої школи-інтернату є ще приміщення, збудовані 1905-го і 1911-го років. Нам стали відомі імена двох людей, які працювали агрономами на "Дослідному полі". Це агроном-садівник Георгій Несторович Головань і агроном Надія Іванівна Віленко.

— З 1911 року, — розповідав 17 березня 2011 року ветеран війни і праці Олексій Трохимович Яланський, який кілька десятиліть працював у школі-інтернаті, — тут знаходилось "Дослідне поле". На ньому збирали високоврожайні сорти пшениці, жита, кукурудзи, соняшнику. Був і питомник, де вирощували саджанці, їх калірували, продавали і висаджували фруктові дерева різних порід. Агрономом-садівником працював Георгій Несторович Головань. Про нього мені розповідали мої батьки: тато, Трохим Кузьмич, 1903 р.н. і мама, Катерина Юхимівна.

З їх розповідей я дізнався, що Георгій Несторович був мамі дядьком. "Дослідне поле" й питомник існували до тих пір, поки тут не відкрили в 30-х роках минулого століття дитячий будинок [27].

У Гуляйполі по вулиці Леніна у 2011 році проживала дочка сина Г. Н. Голованя Тамара Миколаївна, 1938 р.н. 18 березня 2011 року вона розповідала:

— Головані приїхали на Гуляйпільщину з Полтавщини ще на початку двадцятого століття. Спочатку привозили сюди зерно (пшеницю, кукурудзу, соняшник), а коли там був не врожай, то везли збіжжя звідси туди. Місця їм сподобались і одного разу вони залишились тут назавжди. Георгій Несторович одружився на моїй бабусі Христині Михайлівні Вакулінській, 1880 р.н. Дідусь був агрономом-садівником і належав до сільської інтелігенції (спали на білих ліжках). Георгій Несторович мав хист до малювання. Помер в 1936 році. Проживали вони на території тодішнього колгоспу "Червоний прапор", хата була крайня від степу.

Сліди того, що питомник був на землях навколо теперішньої школи-інтернату, бачили ми, учні школи, на початку 60-х років минулого століття. Знаходився він на заході від інтернату за лісосмугою.

24 березня 2011 року пригадував житель міста Гуляйполя Іван Данилович Чучко, 1924 р.н.:

— Землі, які розкинулися навколо сучасної Гуляйпільської спеціальної школи-інтернату до війни належали колгоспу

"Ударник" (пізніше він називався "Заповіт Леніна"). В "Ударнику" мій батько, Данило Юхимович Чучко, працював агрономом і добре знав навколишні поля. Якщо від інтернату рухатись на захід до села Староукраїнки аж до балки, то ця земля була відведена під державний питомник, де вирощували саджанці, калірували їх, а потім продавали молодняк фруктових дерев.

А поле, яке лежить справа, якщо їхати з Гуляйполя в інтернат, було дослідне і обсажене глодичієм. На цьому полі агрономи вирощували різні високоврожайні сорти сільгоспкультур (пшеницю, жито, кукурудзу, соняшник).

Коли я в 1947 році повернувся з армії, то у цей питомник ходив на полювання, а жили ми у батьківській хаті на вулиці Дослідній (тепер — Алли Оношко).

Потім у 30-х роках минулого століття на місці теперішньої школи-інтернату розташувалася промартіль "Кусттруд". Робітники виготовляли швейні вироби, латали та шили взуття. Перед війною "Касттруд" перевели в Гуляйполе (де зараз гастроном "Нестор"), а на його місце привезли дитбудинок № 1. Директором працював Шурло.

— На "Дослідному полі" до війни трудилась агрономом Надія Іванівна Біленко, — це вже розповіла того ж 24 березня 2011 року пенсіонерка з Гуляйполя Ольга Іванівна Біленко.

— Мій дідусь, Кирило Юхимович Дерев'янюк, — повідомляла нам пенсіонерка родом із села Зеленого Любов Купріянівна Большакова, 1924 р.н., яка проживала в м. Дніпропетровську, — закінчив курси садівників і в колективізацію працював садівником на "Дослідному полі", де тепер Гуляйпільська школа-інтернат. Я навіть пам'ятаю, який там був багатий сад до війни.

До сказаного додамо ще таке. Після Великої Жовтневої соціалістичної революції 1917 року на території "Дослідного поля" заснували агрономічну школу, яка готувала спеціалістів сільського господарства (агрономів, бригадирів, полеводів). Вона проіснувала до 1936 року.

* * *

Шановні читачі! Наша робота — спроба відтворити історію навчального закладу, який для багатьох його вихованців став справді рідним домом, у якому завжди було повно сонця, тепла і батьківської мудрої поради і маминої ласки.

Шановні вчителі, вихователі, представники обслуговуючого персоналу різних поколінь, хто пройшов випробування інтернатом, знайте, що ваші вихованці вас завжди пам'ятають, як і роки, проведені в цьому чудовому містечку. Бажаємо Вам міцного здоров'я, сили духу, терпіння і знайте, що Ваша праця не пропадає марно, а дає добрі сходи!

Многіє Вам літа на Мир і Добро!

З повагою
Автори

ГУЛЯЙПІЛЬСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ БУДИНОК № 1

У 1936 році за рішенням Дніпропетровського облвиконкому та обкому партії було організовано спецбудинок на території колишнього "Дослідного поля", а агрошколу перевели в Гуляйполе (тепер це приміщення колишньої музичної школи).

Контингент перших вихованців складався із дітей, підібраних на вулицях, знятих з поїздів. Завдання дитбудинків було в тому, щоб повернути дітей до нормального життя, змусити їх учитися, працювати і бути гідними громадянами Країни Рад.

Дитбудинок мав 300 гектарів землі. Вихованці навчались сільському господарству (орали, сіяли, збирали врожай). Діти не тільки оволодівали навичками користуватися сільгоспзнаряддям, а й допомагали зміцнювати матеріальну базу дитячого будинку.

За свідченням вихователя Івана Івановича Кошового, який у дитбудинку працював з 1937 року, матеріальна база була міцною. Обов'язковою у дитбудинку була праця вихованців на полі і в майстернях.

Школа була початковою. Після закінчення навчання дорослих вихованців улаштували на роботу в колгоспи.

В 1941 році спецбудинки, коли вже фашистські війська окупували Гуляйпільський район, в останній момент евакуювали у Середню Азію. Евакуацію за завданням райкому партії проводили І. І. Кошовий та С. М. Дядик, який був директором дитбудинку.

Маршрут евакуйованих пролягав так: спочатку в товарних вагонах із запасом продуктів і одягу до станції Чапліно, звідти під наглядом німецьких військ — Донбас, на м. Калач і на м. Сталінград.

У Сталінграді пересіли на баржу і по Волзі — до м. Гур'єва. Звідси повантажились у вагони і разом з дитбудинком м. Харкова — до м. Кизил-Орди. Тут діти пробули до 1944 року.

Після визволення Гуляйпільщини від німецько-фашистських загарбників у вересні 1943 року на території дитбудинку розміщався госпіталь (за одними даними № 4514, за іншими № 284) для поранених бійців і офіцерів Радянської Армії. В парку дитбудинку знаходилося дві могили, в яких поховані бійці, що померли від ран. В 1948 році прах цих бійців перенесли в братську могилу м. Гуляйполя.

Начальником госпіталю був капітан медичної служби Долгополов, заступником начальника з політичної частини — старший лейтенант Проценко. Госпіталь розташувався у старих приміщеннях. В ньому перебували воїни різних національностей. Багато з них пролили кров за визволення України. Для того, щоб швидше вилікуватись, їм потрібне було добре харчування. Тому керівництво госпіталю неодноразово зверталось до правління колгоспів, населення допомогти продуктами для поранених. І така допомога їм надавалась постійно.

Над госпіталем брали шефство комсомольці і неспілкува молодь району. Вони часто приходили в гості, приносили пораненим подарунки — масло, молоко, яйця, хліб, фрукти.

Серед бійців, які лікувались, перебував колишній житель Верхньої Терси Гуляйпільського району Іван Михайлович Мазеев. Родом із Башкирії, ріс у багатодітній сім'ї, десятирічним залишився сиротою. Почав трудитися з тринадцяти років.

Коли почалося війна, Івану Мазееву ще не виповнилося й сімнадцяти. Через рік пішов на фронт, попав під Москву, потім — на Курсько-Орловську дугу. Всю війну служив розвідником. А у бою під Варшавою підірвався на міні. Це сталося на день його народження.

Опам'ятався вже у госпіталі на території Польщі, за 70 кілометрів від лінії фронту. Втратив дуже багато крові. Там лікувався два місяці, а потім звідти його перевезли до Гуляйполя, в госпіталь на територію дитбудинку.

Так у 20 років Іван Мазеев став інвалідом. Його бойовий солдатський подвиг увінчаний орденами Червоної Зірки, Слави III ступеня, Вітчизняної війни I ступеня, медаллю "За бойові заслуги".

Згодом фронтовик оселився в селі Гіркому. Там і суджену свою знайшов. З нею виховав двох синів і доньку. Сумлінно працював у колгоспі на різних роботах. Помер у 1997 році.

Після евакогоспіталю сюди повернули Гуляйпільський дитячий будинок для дітей-сиріт, батьки яких загинули на фронтах війни [11].

У 1944 році частина вихованців і обслуговуючого персоналу дитбудинку повернулася із Середньої Азії на своє попереднє місце.

Життя дітей з 1944 по 1946 рік було досить важким. Не вистачало продуктів харчування, одягу, взуття, посуду, ліжок. За відсутністю паперу учні писали на грифельних дощечках. Перші зошити в дитбудинку з'явилися лише в кінці 1947 року. Майже всі вихованці хворіли (трахомою, стригучим лишаєм). Потрібно було кілька років, щоб вивести ці заразні хвороби. Незважаючи на труднощі, діти уперто і наполегливо вчилися.

Дитячий будинок мав назву спеціального. Сюди приймали дітей батьки, яких загинули на війні чи в партизанських загонах.

В голодний 1947 рік кількість вихованців досягла 450 чоловік. У наступному році ця кількість знизилась до норми.

З 1945 року по 1952 рік директором дитбудинку працював Ісаак Петрович Шурло. В цей період дитбудинок досяг найвищого свого розвитку. Вихованців добре одягали, ситно харчували. Але все це досягалось завдяки праці вихованців.

Ісаак Петрович Шурло

У зимовий період вони повинні були працювати по дві години у шевській та швейній майстернях. Вихованці самі шили взуття та одяг.

Влітку діти трудилися по 5-6 годин щодня. Обробляли 8 гектарів фруктового саду, який давав значні прибутки, 3 гектари городу, який забезпечував вихованців овочами на увесь рік.

Вік вихованців коливався від 10 до 15 років. Діти, які досягли 15 років, влаштовувались у ремісничі училища м. Запоріжжя. Після війни школа в дитбудинку стала семирічною. Перший випуск учнів сьомого класу був у 1951 році. Тоді випущено 13 дітей, з них п'ятеро

були відмінниками. Всі вони в тому ж році поступили до Гуляйпільського педагогічного училища і через чотири роки закінчили його.

Хто ж ті відмінники? Це — Микола Андрійович Явон, Леонід Іванович Халаменда, Ольга Іванівна Ілющенко, Тамара Іванівна Руденко, Микола Гаврилович Вовненко. Пізніше вони здобули вищу освіту. Т. І. Руденко, М. Г. Вовненко закінчили Запорізький державний педінститут, М. А. Явон — вищу партійну школу при ЦК Компартії України, Л. І. Халаменда — Запорізький машинобудівний інститут, О. І. Ілющенко — Бердянський педагогічний інститут.

З попередніх випусків дитбудинку в Гуляйпільській педшколі навчались Майя Макєєва, Ніна Заболотна, Тамара Канцибка. Івана Дерев'янка після закінчення Дніпропетровського кредитно-фінансового технікуму направили на роботу плановиком у трест "Якутськзолото".

Валя Оспова закінчила будівельний технікум.

У цей час активно розвивається художня самодіяльність.

У 1948 році було придбано домровий оркестр за 15000 карбованців. У 1949 році в огляді художньої самодіяльності дитбудинку

Педколектив дитбудинку № 1

завоював перше місце в області і нагороджений великою бібліотекою, а оркестранти персональними невеличкими бібліотечками.

З 1952 року директором дитбудинку призначили Віру Опанасівну Нагорну.

**Біографія Ісака Петровича Шурла,
написана його сином Валерієм Ісаковичем у травні 2011 року:**

— Народився Ісаак Петрович у 1907 році в селі Михайлівці Запорізької області (тепер це райцентр). У нього було шестеро сестер і молодший брат. Батько — інвалід дитинства. Все життя проходив на одній нозі. З костилем. Близькі пророкували йому нещасну долю, але Ісаак Петрович мав вольовий характер. Почав з того, що оволодів чоботарською справою. Але пізніше за порадою шкільного вчителя, який звернув увагу на математичні здібності хлопця, вирішив отримати освіту.

У 1926 році по закінченні семи класів Ісаак Петрович поступає до Мелітопольської кооперативної профшколи. Провчившись тут один рік, він вирішив поступати до інституту. Самостійно підготувався і у 1928 році поступив на фізико-матема-

Велика сім'я

тичний факультет Одеського інституту народної освіти (це колишній Новоросійський університет).

У зв'язку з важким становищем сім'ї батька (мого діда) Ісак Петрович після третього курсу змушений був залишити інститут і йти працювати. Він отримав направлення в Михайлівську середню школу, де працював учителем математики і фізики.

У 1940 році його призначили директором цієї школи так, як у 1936 році захистив диплом уже в Запоріжжі (екстерном) і в 1939 році отримав атестат Народного комісаріату народної освіти на звання вчителя середньої школи.

Під час Великої Вітчизняної війни наша сім'я перебувала в евакуації в Західно-Казахстанській області. Батько працював там директором Маргеневського дитячого будинку.

Після повернення в 1944 році в Михайлівку трудився рік редактором районної газети, але просився перевести його на педагогічну роботу. Так його направили в Гуляйпільський дитячий будинок.

З 1952 року і до пенсії (17 років) був директором СШ № 11 м. Запоріжжя. Прожив батько 93 роки.

Мама ще жива. Іде сотий рік її життя.

**Спогади Валерія Ісаковича Шурла про свого батька —
директора Гуляйпільського дитячого будинку Ісака
Петровича Шурла, зроблені у травні 2011 року:**

— Мій батько був директором дитячого будинку з 1945-го по 1952-й рік. Територія, де розміщувався цей заклад, займала біля 100 гектарів землі. До 1917 року там була сільськогосподарська дослідна станція. Після звільнення Гуляйпільського району в 1943 році від німецько-фашистських загарбників перебував військовий госпіталь, а потім організували дитячий будинок для дітей, батьки яких загинули на фронті (мабуть, через це називався спецдитбудинком).

На центральній садибі стояло кілька капітальних приміщень: два житлових корпуси, де були спальні і кімнати для занять; вели-

Старша група дівчат

ке приміщення, де розміщались семирічна школа і їдальня з кухнею; окреме приміщення — пральня і лазня; велике приміщення — для майстерень і маленький будинок — ізолятор для тих, хто тільки прибув, куди їх поміщали на кілька днів. Там був і медпункт.

Все це було в занедбаному стані. Вікна стояли без шибок (забиті залізом, закладені цеглою). Надходила зима, а опалювати все це приміщення не було чим. Із тяглової сили мали одного вола, яким возили воду для кухні. Але був гарний сад, город на березі річки Гайчур, недалеко від хутора Зеленого. Там працював овочівником старик-болгарин Петро Ілліч Маринов, дуже умілий спеціаліст і прекрасна, добра людина. На городі під його керівництвом двоє дорослих і вихованці дитбудинку вирощували хороші врожаї овочів, — стільки, що частина йшла на реалізацію на ринок. Була і пасіка (біля 70 вуликів).

Батько доклав чимало зусиль, щоб вирішити два першочергових завдання, — заскрити вікна і запастися паливом. Це було

У майстерні з дітьми

зроблено. А наступного року капітально відремонтували приміщення, відкрили майстерні: столярку, взуттєву і швейну. Побудували конюшню і придбали 5 коней. Пізніше з'явився автомобіль "Опель-Бліц" (трофейний), який обміняли на вітчизняну "півторатонку". Запрацювала власна електростанція (дизель і динамомашина). Були електрифіковані всі приміщення.

Велика увага надавалась якості харчування. Продуктами дитячий будинок забезпечувався централізовано і була суттєвою добавка із власного підсобного господарства, особливо фрукти, овочі, мед.

Добросовісно працював педагогічний колектив. Діяла дитяча рада. Були добре організовані навчання, трудове виховання, відпочинок.

Діти перебували в дитбудинку до 14 років, а потім їх переводили в ремісничі училища м. Запоріжжя. Із цього правила робили і винятки. У 1950 чи у 1951 році декілька кращих учнів (7 чи 8) направили на навчання в Гуляйпільське педучилище. Із них пам'ятаю — Колю Явона, Колю Вовненка і Льоню Халаменду. Прикро, але прізвища дівчат не пам'ятаю.

Однією із останніх господарських справ батька було те, що за допомоги сусіднього колгоспу загородили балку і створили великий ставок і на його березі посадили невеликий гайок, який пізніше (як розповідали батькові) вирубали і продали колгоспам на оглоблі.

Дитячий будинок часто відвідували керівники різного рівня: від районного до республіканського. Як мені здається, частина цих відвідин викликана недовір'ям розповідям про цей заклад.

Своє враження від відвідин дитбудинку тодішній завідувачий обласним відділом народної освіти А. С. Шерстюк висловив

так: "Діти живуть тут не в якомусь казенному будинку, а у великій, добре організованій сім'ї". Я це можу підтвердити, бо сам сім років ріс у цій сім'ї. З цими дітьми я навчався, з ними проводив свій вільний час, брав участь у різних заходах.

19 лютого 1949 року газета "Червоне Запоріжжя" надрукувала кореспонденцію "Про них піклується рідна країна":

— Ми наближалися до невеликого хутора. Справа від дороги крізь гілки дерев вимальовувалися чепурні кам'яні будинки. Зліва було безкрає поле. Будинки мали особливо привабливий вигляд. Чиясь старанна рука доклала багато вміння і сил, щоб прикрасити їх.

— Це робота наших вихованців, — пояснив візник. — Їм довелося багато попрацювати разом з дорослими, щоб відродити зруйновані клятими окупантами приміщення.

Через кілька хвилин ми були в одному з найкращих в Запорізькій області — Гуляй-Пільському дитячому будинку. В ньому виховуються діти, батьки яких загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Тут сини і дочки воїнів Радянської Армії, партизанів. В будинку діти оточені батьківським піклуванням і увагою.

Зимовий вечір у дитбудинку

...Лютневий ранок. Діти йдуть до школи, яка розташована в кількох метрах від основних корпусів. Тут розмістилися п'ять класних кімнат. У першому і другому класах йде урок з української і російської мов. Діти старанно виводять в зошитах букви, читають.

В четвертому класі біля дошки Петя Волобуєв. Він розв'язує задачу. Декілька хвилин роздуму — і відповідь знайдена. Хлопчик впевнено записує результат. Це один з кращих класів школи. Тут ніхто з учнів не має поганих оцінок — всі вчаться добре. Вчителька Тетяна Борисівна Іванова прищепила дітям любов до знань.

Чути дзвінок. Уроки закінчено. Зараз буде обід. В їдальні ідуть останні приготування. Чергова Ніна Жеманова запрошує до столу.

Діти люблять роботу. Вся площа навколо дитячого будинку розбита на окремі дослідні ділянки. Тут працюють юні мічурінці, які вирощують кращі сорти яблук, груш, слив, різних овочів.

Будинок має сад на 8 гектарів. Власними силами восени минулого року діти посадили ще 4 гектари саду. Великі роботи заплановано і в цьому році. Одна з ділянок виділена для садіння винограду. Догляд за садом доручено загону ім. Зої Космодем'янської.

Багато справ і в городників. Вони вирощують різні овочеві культури і з нетерпінням чекають весни, щоб розпочати роботи.

Загін, в який входять діти наймолодшого віку, працює на птахарні. Тут вже виведено 220 породистих курей.

Вчаться діти і ремеслу. Зайдіть в шевську майстерню. Тут під керівництвом досвідченого майстра Миколи Андрійовича Григорука виготовляється різне взуття, яке йде для внутрішніх потреб.

На складі є багато виробів, зроблених руками вихованців. Черевики виготовлені Гришею Ковтуном та Стьопою Неменком, чоботи — Клавдіком Конопльовим.

Поруч з шевською майстернею розташована швацька. В розпорядженні дівчат — чотири швацьких машинки. Головний господар тут Варвара Оксентіївна Шурло. З своєю групою вона виготовляє білизну для дітей, нові костюми і навіть в'яже панчохи. В кожній кімнаті можна побачити роботу дівчаток. Штори зроблені Ніною Жемановою, хустинки — Ніною Заболотньою, рушники — Вірою Пашневою.

Закінчилися уроки в школі. Закінчилася робота в майстернях. Наступає час відпочинку і розваг. В кімнаті, відведеній для масової роботи, зібралось багато вихованців. Дехто читає книжку, інші — малюють. Частина хлоп'ят схилилася над шаховою дошкою.

В ці часи працюють і редколегії стінних газет. В одній з кімнат обговорюється черговий номер газети "За знання" піонерського загону ім. Леніна. Поруч вийшла газета "Зірка", яка випускається піонерським загonom ім. Олега Кошового.

До дитячого будинку часто приїжджають шефи — робітники гуляйпільського заводу "Червоний металіст". Для дорогих гостей вихованці влаштовують найкращі концерти. Виступає хор і окремі виконавці на народних інструментах.

З особливою радістю діти зустрічають... приїзд колишніх вихованців будинку — нині учнів ремісничих училищ. Нещодавно побували Кім Гринченко, Костя Смирнов, Семен Ушкац та інші, які вчаться в Запорізькому ремісничому училищі. Вони розповіли друзям про навчання і життя в новому колективі, про роботу на виробництві.

... Вечір. У великій кімнаті вишикувався хор. Діти співають пісню про щасливе життя, про героїчний радянський народ, про нашу Вітчизну, про великого Сталіна, який веде нашу країну до комунізму.

**Спогади вихованки дитячого будинку № 1
м. Гуляйполя Люценко (Біленко) Ольги Іванівни,
записані 11 квітня 2011 року:**

— У 1946 році померла моя мама від тяжкої хвороби, а тато пропав безвісти під час війни. Сусіди віддали мене в дитбудинок № 2, який у той час знаходився в селі Ремівці Гуляйпільського району. Весною 1947 року дитбудинок переводять в місто Гуляйполе і поселяють на вулиці Дачній (тепер в цих приміщеннях розташувалась психлікарня).

У 3-му і 4-му класах я вчилася в Сігорянській початковій школі. Моєю вчителькою була Марія Явтухівна Люта. П'ятий клас я закінчила в Гуляйпільській середній школі № 1.

У 1949 році мене перевели в Гуляйпільський дитбудинок № 1, де я навчалася у 6 і 7 класах. Ці роки залишили в моїй пам'яті найкращі спогади.

Не зважаючи на труднощі післявоєнних років, держава добре забезпечувала дитбудинок матеріально.

У нас були хороші вчителі і вихователі такі, як Марія Іванівна Кошова, Микола Іванович Біленко, Марія Матвіївна Петрикей, Марія Іллівна Філіпченко, Володимир Трохимович Литвиненко, Марія Михайлівна Шамрай та інші.

Директором школи в той час працював Василь М. Петрикей, а директором дитячого будинку Ісак Петрович Шурло. Діти любили Ісака Петровича. Він був строгим, справедливим, добрим і люблячим дітей.

Дитбудинок мав добрі майстерні для трудового навчання (як на той час): швейну і для ремонту взуття. Навички трудового навчання нам прищеплювали Варвара Оксентіївна Шурло і Микола Андрійович Григорук. Дівчаток вчили шити на швейних машинках (чого і я навчилася в дитбудинку). Шили фартушки, спіднички, занавіски, ремонтували одяг.

Приміщення дитбудинку

Перший випуск 7-го класу в дитбудинку № 1. 1951 р.

Нас вчили вишивати хрестиком, гладдю, рішельє. Вишиванки дітей возили на обласний огляд. Так і я вишила хрестиком портрет Т. Г. Шевченка на обласний огляд.

Хлопчики ремонтували взуття, шили черевики і, навіть, літнє взуття.

Пріоритетом нашого життя було самообслуговування. Групи технічок не мали. Діти самостійно прибирали свої спальні кімнати. Підлогу вимивали до жовтого кольору (підлогу не фарбували через відсутність фарби). Спальні відзначалися ідеальною чистотою. Санкомісія ходила перевіряла з біленькими хустинками.

Так, як діти нашого класу старші, то були опорою педколективу. За нашою групою (а група — це 2 класи) закріпили яблуневий сад. В ньому ми пололи траву, збирали урожай фруктів. Діти не ходили в сад красти яблука. За розпорядженням директора завжди фрукти стояли в корзинах біля саду і ми могли самостійно брати і їсти за бажанням.

В дитбудинку був і грушевий сад, малина, чорна смородина, а пізніше посадили черешні. Мали і свою пасіку. Часто нас в ідальні пригощали медом.

Біля села Зеленого садили городину, яку також обробляли старші діти. На поле ходили пішки з сапами. Там пололи помідори, огірки, капусту, перець, моркву, буряки, які потім і збирали самі. Огородом завідував агроном Борис Іванов. Врожаю городни вистачало на круглий рік.

Картоплю, кукурудзу садили і обробляли на землі біля дитбудинку. Урожай збирали своїми силами. Кукурудзу ламали, чистили. А листям із качанів набивали собі матраци на ліжка. І таке було.

Хоч і трудились багато, зате жили добре і весело. Влітку педколектив організував розважальні заходи. Працювали круглий рік гуртки: хоролий, танцювальний, спортивний, художнього читання, був свій оркестр. Був час, коли хор хлопчиків дитбудинку займав призові місця в області.

Дирекція дитбудинку організувала для дітей походи. Пам'ятаю, як ходили в Дібрівський ліс. А літом 1951 року — в місто Запоріжжя. За нами завжди їхала бричка (дитбудинок мав свої коні), на якій везли продукти харчування, матраци,

ковдри, одяг святковий та костюми для виступу, так як майже в кожному селі діти давали концерти для жителів.

В нашому колективі було дві акробатки: Надія Борзикіна і Тамара Авраменко. З цікавістю дивилися їх виступи глядачі. Після закінчення 7 класів Надя поступила вчитися до Дніпропетровського технікуму фізкультури.

У Запоріжжі нас возили на екскурсії: по місту, на Дніпрогес, промислові підприємства. Назад із Запоріжжя ми їхали поїздом. Я вперше бачила поїзд, вагони. З нами в поїзд до Запоріжжя йшов студент педучилища Михайло Володимирович Фоменко, який керував нашою художньою самодіяльністю (пізніше М. В. Фоменко був міністром освіти УРСР).

Коли в дитбудинку стала завучем Віра Миколаївна Рибалко, то проводився влітку такий експеримент. Для вихователів зробили вихідний день у неділю. В цей день була в дитбудинку тільки Віра Миколаївна, і з молодшими групами працювали старші вихованці: Микола Явон, Тамара Руденко, Ольга Ілющенко, Микола Вовненко, Іван Дерев'янка. Ніяких порушень у ці дні не траплялося.

На той час у нас був гарний ігровий майданчик. На ньому стояли каруселі, лавочки, гойдалки, різні спортивні снаряди. Діти любили на ньому гратися і берегли ігровий інвентар.

Ольга Іванівна Ілющенко

Школярі насаджували багато квітів і доглядали за ними, звичайно, під керівництвом вихователів, вчителів.

Завгоспом у дитбудинку працював Іван Іванович Кошовий. Він любив порядок, брав участь у вихованні в дітей любові до праці, чистоти, порядку, почуття гідного громадянина країни.

За відмінне навчання, хорошу поведінку, добросовісну працю нашим дітям давали путівки на екскурсії. Так, Майя Макеева і Микола Явон їздили в Севастополь, Тамара Руденко — в Москву, Микола Явон, Ольга Ілющенко — в Київ. Це за два роки, що я вчилася в 6 і 7 класах.

Для допомоги педколективу у вихованні була створена дитяча рада, яка складала свій план роботи і працювала за ним. Незмінним головою ради був Микола Явон.

Всім дітей першого випуску дитбудинку направили на подальше навчання: Леонід Пономаренко, Ліна Плетньова, Майя Макеева навчалися в ремісничому училищі м. Запоріжжя; Івана Дерев'янка влаштували вчитися в технікум м. Дніпропетровська на економіста; Віру Білай, Валю Кунирову, Таїсію Черненко відправили вчитися в дитбудинок м. Мелітополя, звідки вони після закінчення 8 класу почали навчання в ремісничому радіотехнічному училищі. Лїду Мазїну забрала сестра і влаштувала вчитися в медичне училище м. Бердянська.

А п'ятеро вихованців нашого класу продовжили своє навчання в Гуляйпільському педучилищі.

Про те, що директор І. П. Шурло був людиною доброзичливою, люблячою свою роботу і вихованців і не залишав їх напризволяще, підтверджує такий факт. Він привіз нас в м. Гуляйполе, завів у їдальню, посадив усіх за стіл, замовив обід. Впевнився, що нам вистачило тієї страви, яку нам дали, підрахував скільки коштує обід, а потім сніданок і вечеря. Нам почали ви-

Випуск 7-го класу. 1952 р.

давати талони, якими ми розраховувалися за їжу кожного дня, а дитбудинок перераховував гроші на ці талони.

Нас одягли, взули, ми жили в гуртожитку. А ще нам давали із стипендії по 50 карбованців на місяць на кишенькові витрати.

Поки Ісак Петрович був директором, завжди бував у педучилищі, цікавився нашим навчанням, поведінкою. Влітку працювали на підсобному господарстві дитбудинку. Ми сердечно вдячні нашому директору Ісаку Петровичу за його батьківське піклування.

Після Гуляйпільського дитбудинку І. П. Шурло працював директором однієї із запорізьких шкіл. До нього вже в Запоріжжі часто зверталися вихованці нашого дитбудинку, які навчалися в ремісничих училищах, за порадою. І ніколи від нього і його дружини Варвари Оксентіївни не було відмови в пораді і підтримці.

...Так склалася доля, що я знову почала працювати на території колишнього свого дитбудинку з 1980 року, але вже в допоміжній школі-інтернаті.

Я вдячна своїм вихователям, вчителям, всьому колективу дитбудинку, що виховали в мене любов до дітей, милосердя, повагу. Я не мислила свого життя без колективу. Я люблю дітей і вони віддячують мені тим же. Так до цих пір мої учні першої і четвертої загальноосвітніх шкіл м. Гуляйполя запрошують на свої ювілеї, вітають зі святами.

А діти школи-інтернату і зараз бувають у мене дома бажаними гостями, розповідають про свої справи, запрошують у гості до себе, бо я там працювала до 2007 року.

* * *

Розповідь Іллі Андрійовича Лук'яненка, 1913 р.н., 23 квітня 1997 року записав вихователь Гуляйпільської обласної допоміжної школи-інтернату Петро Іванович Дашевський:

— В цій школі (тоді це ще дитбудинок) я працював з 1946 року, а моя дружина Зінаїда Андріївна — з 1948-го. Я працював конюхом. Спочатку було 7 коней, потім двоє передали в інший дитбудинок, залишилось 5 (2 пари + одна кобила). Було 5 волів,

Вихованці школи-інтернату. 1963 р.

якими підвозили воду на територію дитбудинку. Цією худобою обробляли поля підсобного господарства, що біля села Зеленого. Було 2 гарби, 2 воза звичайних і один з коробом (безтарка) — глибокий.

Дітей у школі налічувалось до 300 (спали по троє на двох ліжках).

Дитбудинок існував нібито до 1959 року, а потім створили інтернат.

До речі згадати, що тут дитбудинок існував і в 1945 році, я з частиною дітей переїхав з Розівки Куйбишевського району.

Новий корпус школи побудовано 1960 року, новий спальний корпус — 1962-го.

На підсобному господарстві садили городину (помідори, капуста, перець, огірки тощо), картоплю, сіяли суданську траву на корм худобі.

Діти пололи ділянки, збирали врожай, допомагали в інших роботах. Важкі роботи виконували працівники. Вони ж керували кіньми чи волами під час поїздок.

Шкільний город був приблизно по 1959-й рік за дитбудинком, а по 1961-й рік — за інтернатом.

Городником працював болгарин Петро Ілліч Маринов. Сторожем був мій батько Андрій Микитович Лук'яненко, 1883 р.н.

Дитбудинок мав гарний сад, яблук рясно родило і їх заклали на зберігання.

У березні 2011 року розповідав колишній вихованець дитбудинку і школи-інтернату Олександр Миколайович Селімов:

— Моя мама, Селімова Надія Яківна, за фахом була вчителем початкових класів. Учителювала вона спочатку у Верхньотерсянській школі, а в 1951 році отримала призначення в Гуляйпільський дитбудинок № 1 на посаду вихователя.

Отож, в кінці літа того ж року ми й переїхали на нове місце проживання. Пам'ятаю, склали на гарбу свої нехитрі пожитки та й вирушили в дорогу.

Колектив спецбудинку

День був теплий, лагідний. У селі Петрівці зупинились біля хати нашої тітки Тетяни. Вона подарувала нам на "нове господарство" великий цвіток (фікус), хлібину і два кавуни.

Директором дитбудинку № 1 на той час працював Ісак Петрович Шурло, людина сувора і вимоглива. Боронь Боже, щоб хтось із працівників кинув недопалок на території дитбудинку.

В школі було тоді всього чотири класи — з четвертого по сьомий включно. Директором школи працювала Віра Миколаївна Рибалко. У класах навчалось по 30-40 дітей.

Хоч ішли перші повоєнні роки, але учнів непогано одягали і годували. А медсестра Марія Іванівна Шпакова в осінньо-зимовий період примусово давала кожному по столовій ложці риб'ячого жиру з метою профілактики простудних захворювань. І діти не простуджувались і не хворіли на грип.

Була й добре налагоджена робота гуртків художньої самодіяльності: хорівий, вокальний, драматичний, діяв струнний оркестр, гурток моделювання і гімнастичний. Мені дуже подобалось, коли на сцену виходили гімнасти в трусах і майках і за лічені секунди виростали різні гімнастичні піраміди із дитячих тіл.

Популярністю у дітей користувалися пісні "Орлёнок", "Там вдали за рекой", "Вставай страна огромная", "Смело товарищи в ногу" та інші.

Щотижня кінопересувка демонструвала кінофільми — це ставало справжнім святом для дітей. Фільми — "Чапаєв", "Варяг", "Волга, Волга", "Васьок Трубачов та його товариші".

Один раз на місяць в гості приїздили шефи (завод "Металіст") з м. Гуляйполя. Це теж була дуже радісна подія — гарний концерт, цікава п'єса, гуморески. А ми, хлопчики, були в захваті, коли на сцену виходили заводські атлети і легко, ніби граючись, вправлялись з важкими двопудовими гирями. А після концерту ще довго над дитбудинком звучала духовна, оркестрова музика "Амурские волны", "Дунайские волны", "На сопках Манчжурии" та інші.

Як на той час, в дитбудинку створили досить непогані умови для розвитку спорту, добре обладнали спортмайданчик для літніх видів, а для занять зимовими видами мали 50-60 пар лиж,

Вихованці дитбудинку

ковзани. Часто проводились спортивні змагання, переможці нагороджувались грамотами.

При дитбудинку працювала гарна бібліотека. Книг було багато і не тільки дитячих: "Повість про справжню людину", "Таємниця Соколиного бору", "За лінією фронту", "Робінзон Крузо", "Як гартувалась сталь", "Повість про сурового друга" та багато інших. Діти любили читати, а зимовими вечорами в клубі часто проводились книжкові диспути. Взагалі життя в дитбудинку було насиченим, змістовним і цікавим. Але вихованці не тільки відпочивали і розважались. Невід'ємною складовою частиною життя для них була праця. Тільки працею дітей підтримувалась чистота та охайність території, а також в спальних корпусах. У приміщенні чергові щодня проводили вологе прибирання, а один раз на тиждень — генеральне прибирання.

Влітку роботи було більше, адже діти працювали щодня (крім неділі) по 2-3 години в підсобному господарстві: пололи просяпні культури, збирали врожай фруктів, овочів, винограду.

Про водогін тоді ще тільки мріяли, тому воду возили бочкою від колодязя до їдальні, до приміщення, де прали білизну та до лазні. У суботу діти мились в лазні, а потім їх переодягали в чистий одяг.

Після закінчення семи класів дітей випускали з дитбудинку. Це була неординарна подія. Щороку на честь випускників влаштовували випускний вечір. На урочистій частині виступав директор, вчителі, вихователі. Всі промовляли добрі напутні побажання. Потім хтось із випускників виступав із словами подяки, а далі — святкова вечеря, на якій обов'язково за традицією всіх дітей частували морозивом, ситром, цукерками.

Кращих учнів влаштовували в технікуми або в Гуляйпільське педучилище, а більшість ішла вчитись до ремісничих училищ, де набувала робітничих професій, а вже потім починалось самостійне життя.

Першого року після випуску з дитбудинку діти приїздили в гості на свята. Їх радо зустрічали. Добре пам'ятаю свого однокласника Валерія Розстригіна. Ми з ним сиділи за однією партою, а було це в четвертому класі (1956 р.).

Випускний сьомий клас. 1957 р.

Валерій був розумний, дисциплінований учень, вчився на "відмінно". Він мріяв вчитись у суворовському училищі. Про свою мрію хлопець розповів директору дитбудинку Грекову (ім'я та по батькові забув), підполковнику у відставці. Він вислухав Валерія, схвалив його рішення і невдовзі мрія мого однокласника здійснилася.

Пригадуючи ті давно минулі роки, не можу не згадати вчителів, вихователів та інших працівників, які вчили, виховували дітей, створювали для них затишок і все необхідне. Серед вчителів пам'ятаю Федора Федоровича Тріщука, Діну Іванівну Білаш, Миколу Пилиповича Онищенка, Любов Володимирівну Пику, Миколу Васильовича Пику — вчителя фізкультури, який зумів багатьом з нас прищепити любов до спорту, Михайла Федоровича Корнева (колишній білоруський партизан, кавалер ордена Червоної Зірки), Андрія Івановича Сердюка, Миколу Федоровича Білого; вихователів: Миколу Івановича Біленка, Бориса Володимировича Смульського, Марію Іванівну Кошову, Раїсу Олександрівну Бондаренко, мою маму — Надію Яківну Селімову; бухгалтера Івана Трохимовича Кубаха, завгоспа Івана Івановича Кошового, Іллю Андрійовича Лук'яненка — доглядав коней та корів, теслю Семена Саввича Чеберка, коваля Андрія Павловича Семенюту, нічну няню Зінаїду Андріївну Лук'яненку, мого батька — завгоспа підсобного господарства Миколу Миколайовича Селімова, за сумісництвом доглядав пасіку, швеця Миколу Андрійовича Григорука, який ремонтував взуття, а також вчив хлопчиків шведському ремеслу і не без успіху, хлопці вмiли самостійно пошити кімнатні черевики. Тьоття Катя — швачка, ремонтувала одяг і навчала дівчаток шити. Кожна дівчинка вмiла пришити гудзик, накласти латку, заштопати шкарпетку і т.д.

Всі ці люди, як могли, старались підготувати дітей до самостійного життя, навчити їх найнеобхіднішого, а головне — змалку привчити до праці.

З особливою повагою згадую Любов Іванівну Явон. Працю-

Будівельники нової школи. 1957 р.

вати в дитбудинку вона почала десь в 1956 році на посаді піонервожатої.

Всі діти відразу її полюбили, завжди привітна, усміхнена, мала веселу щирю вдачу, невичерпну енергію, неабиякі організаторські здібності. За її ініціативи в дитбудинку почали щомісяця відзначати день народження дітям, які народились в цьому місяці. Їх вітали, вручали якийсь подарунок і на честь іменинників обов'язково влаштовували святкову вечерю. Від такої уваги дітям було приємно і їхні серця зігрівались теплом.

А хіба можна забути піонерські вогнища. До них заздалегідь ретельно готувались, складали сценарії. І до цієї справи наша піонервожата залучала також і самих піонерів, щоб і вони брали участь у підготовці. І всім було весело і цікаво.

Не забуду зимових лижних походів у формі напіввійськової гри, коли ми вже смерком повертались додому, хоча й стомлені, але збуджені і веселі.

Вихователь Надія Яківна Селімова з вихованцями молодшої групи

Головою ради піонерської дружини, пам'ятаю, була обрана Люда Холоділова, а я був головою ради загону.

А ще Любов Іванівна організувала драмгрупу із педагогів та інших працівників. Вони знаходили час і розучували п'єси на репетиціях, робили декорації, а потім ставили їх на сцені для дітей. Найбільше мені запам'яталось "Сватання на Гончарівці". Мій батько також грав у цих п'єсах.

Коли я вже став дорослим, то зрозумів, яка то була складна і кропітка, повсякденна виховна робота.

Не нав'язливо нам прищеплювали такі риси, як патріотизм, чесність, вірність, відданість, гуманність, готовність до взаємо-виручки, повага до старших, скромність, чемність.

Поступово дітей-сиріт ставало все менше і менше. І з 1959 року в школу почали набирати домашніх дітей з малозабезпечених сімей з усієї області. І це вже став не дитбудинок, а Гуляйпільська середня школа-інтернат [23].

Які люди виростили після виховання в дитячому будинку, в березні 2011 року розповідав голова Мирненської сільської ветеранської організації П. П. Пахучий:

— У 1960 році в радгосп "Гуляйпільський" з Гуляйпільського дитячого будинку направили десять дітей-сиріт (семеро хлопців і троє дівчат). Поселили їх спочатку в лісопитомнику, що знаходився між селами Чарівним і Мирним, де діти працювали в саду.

Тепер коротко про дівчат.

Надія Антонівна Ковальова народилась в місті Бердянську в 1944 році. Півторарічною її знайшли в потязі Запоріжжя-Бердянськ і відправили в дитбудинок. З квітня 1956 року — вона перебувала в Гуляйпільському дитбудинок. Тут зустрілась із такими ж сиротами, як і вона, — Ольгою Володимирівною Крючковою та Валентиною Олександрівною Рушенцовою, і потоваришували. Разом приїхали і в радгосп.

Надія Антонівна доглядала телят, працювала дояркою, а вечорами молодь збиралась у сільському клубі. У 1971 році дівчина вийшла заміж. Разом із чоловіком Володимиром Йоси-

Педколектив школи-інтернату. 1957-1958 рр.

повичем виростили 4-х дітей, які проживають в рідному селі, мають 13 онуків.

Надія Антонівна — донор. 28 разів здавала кров мешканцям села.

Доля не балувала і Ольгу Володимирівну Крючкову. Вона теж сумлінно трудилася в радгоспі на різних роботах. Сьогодні вона живе із сином Володимиром, має 8 онуків. Свого часу народила п'ятеро дітей і дбала, щоб вони росли в променях батьківської любові і ласки, яких сама не зазнала в житті.

Сьогодні Надія Антонівна і Ольга Володимирівна є власниками земельних паїв, допомагають чим можуть своїм дітям і онукам і дякують В. Е. Трутаєву за своєчасні розрахунки за паї, за допомогу.

Дві жінки, дві нелегкі долі.

ГУЛЯЙПІЛЬСЬКА СЕРЕДНЯ ШКОЛА-ІНТЕРНАТ

Відповідно до рішення № 453 виконкому Запорізької обласної Ради депутатів трудящих від 10 липня 1959 року Гуляйпільський спеціальний дитячий будинок № 1 реорганізовано у Гуляйпільську середню школу-інтернат для дітей з малозабезпечених сімей [21].

— Влітку 1957 року, — у березні 2011-го року пригадував О. М. Селімов, — розпочалося будівництво нового двоповерхового навчального корпусу школи. Його завершили у 1959 році, а поки що ми навчались у старій школі, бо у новій не були готові теплотраса і котельня. А в 1960 році навчальний рік вже розпочався у новій чудовій школі, де були світлі та просторі класні кімнати, красень-спортзал (мрія кожного учня), довгі, широкі, світлі коридори, широкий гарний вестибюль, у якому директор школи Василь Григорович Плетінь дозволяв старшокласникам по суботах організувати танцювальні вечори.

Нове приміщення школи-інтернату

Педколектив школи-інтернату. 1963 р.

Танцювали під баян, баяністи — самі ж учні: Сергій Філатов, Борис Ревуненко, Вася Кудлай, Коля Вінницький, іноді учитель співів Валерій Костянтинович Воробйов. Танцювали вальс, танго, фокстрот. Тих хлопців, які не вміли танцювати, вчили дівчата-старшокласниці.

Це були незабутні, зворушливі вечори. Хлопці вже крадькома з тремтінням у серці поглядали на дівчат. А дівчата ж були такі гарні, що ї очей не відвести. У декого в той час зароджувалась перша, чиста юнацька любов.

Успішність та дисципліна в нашій школі були на досить високому рівні. "Трієчників" було не багато, а "двієчників" — жодного.

Спорт стояв на належній висоті. І хлопці, і дівчата любили займатись спортом, часто перемагали на районних спартакіадах. Кращими спортсменами зарекомендували себе Саша Толстих, Ярема Стасів, Володя Літучий, Микола Безхлібний, Боря Гармаш, Анатолій Горпинич, Микола Сидоренко, Валентин Жданов, Володимир Сліпченко та інші.

Треба зазначити, що нам повезло з учителем фізкультури. Орест Миколайович Когут прийшов у нашу школу після закінчення Львівського інституту фізкультури, був фанатично відданий спорту. В спортзалі проводив щодня, крім уроків, по 2-3 спортивні секції. Тренування закінчувались не раніше 20-ї години вечора.

В той час він був у районі єдиний вчитель фізкультури, який мав вищу освіту.

Взагалі всі вчителі і вихователі трудились самовіддано, з повною віддачею своїх сил і знань. Вони і сьогодні добре відомі в районі серед освітян: Алла Самійлівна Пузанова, Галина Олексіївна Чучко, Юрій Миколайович Розгільдєєв, Григорій Андрійович Боровик, Володимир Степанович Кошельник, Валентина Тимофіївна Соя, Галина Іванівна Шостак, Віктор Васильович Полтавець, Василь Григорович Куц, Валентина Іванівна Романець, Валентина Федорівна Кириченко, Павло Феодосійович Капуста, Валерій Костянтинович Воробйов, Лариса Федорівна Розгільдєєва (піонервожата). Ці люди нас вчили, вихову-

вали, "сіяли в наших душах розумне, добре, вічне". І я вважаю, що їхня праця не пропала марно, за що всім їм від нас, колишніх вихованців, щира вдячність і земний уклін. Це люди — справжні сподвижники педагогічної, освітянської ниви.

Учні школи, крім навчання, також займались художньою самодіяльністю. Були свої і співаки, і танцюристи. Гарно співали на сцені Надійка Черкунова, Гриша Черкунов, Надія Сахно, Ніна Шишка, Боря Гармаш та інші.

Із танцюристів хочу згадати Світлану Білоусову та Валентина Жданова. Вони дуже гарно виконували удвох угорський "Чардаш".

Тодішніх вихованців школи-інтернату білоручками, неробами не назвеш. Учні самі, по черзі, прибирали і в класних, і в спальних кімнатах, і чергували в їдальні, і наводили порядок на території школи. А також працювали в підсобному господарстві. Так непомітно й минали шкільні роки і в травні 1964-го року пролунав для нас останній дзвоник. А після випускного вечора розлетілись мої однокласники хто куди, немов пташенята з

У гостях Герой Соціалістичної Праці О. О. Зачепило

рідного гніздечка. Але й по цей день з багатьма зв'язок підтримуємо і вважаємо себе "інтернатовцями" і продовжуємо нести по життю це почесне звання [23].

— З інституту я одержала направлення в Гуляйпільську СШ № 2 в 1953 році, де працювала викладачем математики до 1958 року включно, — це вже спогади Галини Олексіївни Чучко, 1930 р.н. — А так, як я жила близько до школи-інтернату, яка ще не була в дії, мене через райвно запросили туди викладачем математики. Я погодилася. Гуляйпільську середню школу-інтернат відкрили в 1959 році. На той час вона ще не могла працювати, бо приміщення самої школи і спального корпусу були ще недобудовані.

Згідно з планом наросвіти почали будувати школу на території колишнього дитячого будинку. Це мальовничий куточок землі, вкритий квітами і зеленню, що розташувався в степу на окраїні Гуляйполя. Земля належала колгоспу "Ударник".

На той час тут жили і навчалися діти-сироти (десь біля 30). Поступово комплектувався педколектив із старих та нових педагогів. Першим директором школи-інтернату було призначено Василя Григоровича Плетіня.

Діти жили у старих приміщеннях, їх було декілька разом з школою та їдальнею. Перші уроки в тісних старих приміщеннях ми проводили з дітьми-сиротами. Працювало декілька класів.

Сироти у вихідні та вільний від занять час працювали на шкільному городі, який знаходився біля села Зеленого на березі річки Гайчур, де вони під керівництвом старших самостійно вирощували для себе овочі, які використовувались в їдальні та засолювались в бочках на зиму.

Територія проживання дітей-сиріт була обсаджена різними фруктовими деревами. Учні збирали фрукти і заготовляли сухофрукти на компоти і киселі. А ще вони доглядали на фермі пару коней, вола, три корови, двадцять свиней. Діти у вільний час із великим задоволенням допомагали діду Андрію поратися біля худоби.

Учні по черзі прибирали в класах, спальнях. Навіть хлопці підбілювали стіни, де було необхідно, старалися, бо медсестра

Свято останнього дзвоника. 1964 р.

Марія Іванівна Шпакова прийде, перевірить, ще й оцінку на стенді виставить. Черговий учень слідкував за чистотою і вимагав порядку.

Поступово йшло будівництво школи-інтернату. Десь за 2 роки новобудова стала до ладу і з навколишніх сіл Гуляйпільського району почали прибувати учні, бо на той час було мало середніх шкіл. Класи формувалися з 5-го по 10-й включно. Протягом навчання колективи учнів мінялися. Одні по закінченню десяти класів випускались, інші займали їх місця. За 7 років навчання учні школи-інтернату відсвяткували 6 випускних вечорів. Перший випуск був у 1962 році.

Вимоги як до членів педколективу, так і до учнів були високими, тому й дисципліна трималась на належному рівні. Діти з усією серйозністю виконували свої обов'язки не тільки в класах, а й на полях підсобного господарства, вирощене на землі йшло на корм худобі та в їдальню.

В школі-інтернаті мали трактори для обробітку землі, вантажну машину та увесь потрібний сільгоспреманент. Територія школи була розділена на окремі ділянки, які закріплювались за класами. Тому всюди панувала чистота і порядок.

Діти у школі вчилися не за страх, а за совість. У кожного була своя мета: здобути міцні знання і продовжити навчання у вищих та середніх навчальних закладах. Так випускники 11-го класу 1965 року, де я була класним керівником, у більшості своїй після інтернату навчалися у технікумах і вузах, стали справжніми громадянами своєї країни. Так, Анатолій Буренко пройшов шлях від лейтенанта до генерала, Григорій Горпинич був лікарем, Валерій Жданов — інженер, Галина Рябенька, Катя Жук — вчителі, Іван Кушніренко — вчитель-журналіст, Катя Іванченко — акушер-гінеколог, Ліда Бугрим — вихователь, Оля Кукурудзяк — бухгалтер і т.д. Кожен з них відбувся як людина, має сім'ю, повагу серед знайомих і друзів, і не пориває зі мною зв'язків [26].

25 січня 1965 року районна газета "Зоря комунізму" надрукувала зарисовку "Керманіч "Бригантини". Прочитаємо її:

- Валентино Федорівно, у нас сьогодні немає жодної трійки...
- А про що ви розповідатимете на виховній годині?

Випускний 11-й клас школи-інтернату. 1965 р.

— Валентино Федорівно... — перебивають один одного десятикласники, обступивши тісним кільцем вчительку. Перерва маленька і треба встигнути про все похвалитись своїй виховательці, і про все розпитати.

Дев'ятнадцять дівчат і п'ятнадцять хлопців оточили молоду струнку жінку з веселими синіми очима. А вона по-материнськи поправляє комір у Галі Кулікової, причіпливо-ласкаво оглядає кожного: чи все в порядку...

Такою чомусь я завжди згадую виховательку 10-Б Валентину Федорівну Кириченко.

Не зразу встановилася між нею і вихованцями така близькість, не зразу комсомольська група з романтичною назвою "Бригантина" стала однією з кращих в Гуляйпільській школі-інтернаті. І по дружбі, і по активності, і по успішності.

...Восени минулого року всі вони прийшли в 9-й клас з різних шкіл нашої області. Багато довелось попрацювати, щоб вихованці відчували себе як вдома, однією сім'єю, де існує повага і турбота один до одного.

Непомітно для учнів, але твердо і наполегливо, Валентина Федорівна створювала такий дружний колектив.

Якось восени весь клас закопував у парку троянди. У кожного було особисте завдання. Хлопці, закінчивши роботу раніше за дівчат, пішли відпочивати, а дівчата ще довгенько порались. Вихователька помітно для хлопців звернула на це їх увагу. Другого дня в класі розгорілася гаряча суперечка: чи правильно вони зробили. Дівчата відверто висловилися, якими вони бажали б бачити своїх товаришів, юнаки ж у свою чергу викрили всі недоліки, що помічали у однокласниць, і намалювали їм свій ідеал дівчини.

— З того часу, — розповідає Валентина Федорівна, — кожен з них став прагнути бути зібранішим, кращим. Всім класом оголосили нищівну війну байдужості.

Учні відчували, що їхні радощі або невдачі в однаковій мірі хвилюють і їхню виховательку. А тому віддячують їй тим же.

Був такий випадок. Якимсь чином учні дізналися, що у Валентини Федорівни день народження.

— Заходжу в клас, — хвилюючись розповідає вона, — і наче свято: на столі білосніжна скатертина, підлога аж блищить, всі з білими комірцями, акуратні. А обличчя сяють такою чистою дитячою радістю... Ну, звичайно, поздоровлення... — Валентина Федорівна замовкає на півслові. І я помічаю сльозинки в куточках її очей. Вона відвертається і непомітно змахує їх.

Якось уже увійшло в звичку говорити "талановитий художник", "талановитий інженер"... А хіба не можна сказати — "талановитий педагог"? Я приміром, так назвала б Валентину Федорівну.

Але крім таланту, секрет її успіху полягає і в сумлінній праці, закоханості в свою професію. Ще з дитинства, мріяла Валентина Федорівна стати вчителем. У вісімнадцять закінчила Гуляйпільське педучилище, а потім праця в сільських школах району і заочне навчання в Запорізькому педагогічному інституті. Зараз Валентина Федорівна — викладач української мови та літератури. Не випадково обрано спеціальність літературознавця.

Любов до літератури, до мистецтва вона прищепила і вихованцям. Щоб пересвідчитись в цьому, варто тільки побути на виховних годинах десятикласників у четвер, в день естетичного виховання в інтернаті. Гарячими пропагандистами живопису, музики, поезії стали Гриша Воропай, Наташа Прискока, Таня Білай, Галя Марченко. Та всіх і не перелічиш. Конкурси на краще виконання пісні, вірша увійшли у них в традицію. Виявилися і свої таланти. У якій ще групі стільки співаків, танцюристів, декламаторів?!

— Людина великої ерудиції, чесна і працьовита, а, головне, по-справжньому закохана в школу, — говорить про неї завуч інтернату Володимир Степанович Кошельник.

Колеги поважають Валентину Федорівну за її принциповість, чуйність, веселу вдачу та енергійність. Високе довір'я виявили молодій вчительці комуністи району, вдруге обравши членом райкому партії.

Честю для себе вважає В. Ф. Кириченко виховувати гідних громадян для нашого суспільства [1].

30 серпня 1966 року за дорученням випускників Гуляйпільської середньої школи-інтернату 1965 року Катерина Жук писала:

— Наша вчителька Галина Олексіївна Чучко — хороший педагог, людина великого чуйного серця. Ми любимо і поважаємо її за чесність, відвертість, працелюбність.

Галина Олексіївна не терпить найменшої неправди чи несправедливості. Вона завжди була і є для нас взірцем скромності, старшим другом і щирим порадиником. Вчителька ніколи і нікому не нав'язувала своєї думки. Але чомусь саме до неї ми завжди зверталися за порадою. Галина Олексіївна уміє знайти вірний тон, щоб вказати на помилку або ж підтримати свого вихованця в скрутну для нього хвилину.

Г. О. Чучко завжди привчала нас, учнів, до точності і акуратності, прищеплювала риси хорошого. На все життя запам'ятовуються мені її слова: "Коли ти пишеш навіть записку своїй найближчій подрузі, завжди намагайся зробити це, по можливості, чисто й охайно. Неохайність — це неповага перш за все до себе".

Ще мені дуже подобається, як Галина Олексіївна веде свої уроки з математики.

Кажуть, що математика "сухий" предмет. Я б цього не сказала. І всі, кого вона вчила. У неї на уроці завжди всі зайняті ділом.

Ми часто працювали в полі, допомагаючи хліборобам збирати врожай. Галина Олексіївна не була спостерігачем чи просто наставником. Вона завжди працювала поруч, розповідаючи щось цікаве, захоплююче, а то й першою починала пісню. І ніхто не відчував втоми, і справи йшли гаразд.

Багато вихованців Галини Олексіївни Чучко обрали професію вчителя. Це — Іван Кушніренко, Валентина Плясецька, Мілентина Мосіна, Галина Рябенька, Альбіна Діхтярьова. І "винуватець" цього, мабуть, лише наша вчителька, її особистий приклад невтомного педагога.

Від усього серця хочеться подякувати вам, Галино Олексіївно, за все те хороше, що зробили ви для нас. Нових вам успіхів у роботі і особистому житті, дорога наша вчителько [2]!

Вертаючись назад, зауважимо, що першим директором школи був Василь Григорович Плетінь (пізніше — заслужений учитель України — Авт.). Частина випускників першого випуску поступила у вищі учбові заклади, а саме: Олександр Толстих,

Петро Лисенко, Ярема Стасів, Таня Битко, Фрося Князь. А Ліда Чернявська, Світлана Ланець, Ніна Зоря закінчили Мелітопольський медичний технікум.

Велика група хлопців з цього випуску проходила службу на Балтійському флоті (В. Літучий, І. Боровик, В. Лихвар).

Золотими і срібними медалями після закінчення інтернату були нагороджені Надія Сахно, Ігор Мірошник, Віктор Бевз, Сергій Іпатов, Анатолій Горпинич, Валерій Писаренко, Марія Даценко.

Велика кількість випускників школи-інтернату навчалася у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах, працюють у різних галузях народного господарства.

В 1964 році інтернат відзначав своє 5-річчя. З цієї нагоди

Зустріч однокласників через 15 років. 1980 р.

відбувся великий концерт учасників художньої самодіяльності, під час якого учні читали власні вірші, поеми, співали пісні.

На урочисті збори прибули гості з колгоспу імені Ватутіна, Гуляйпільського заводу сільгоспобладнання, бригади Героя Соціалістичної Праці Івана Полікарповича Мартиненка з колгоспу "Заповіт Леніна" та делегація від Полтавської восьмирічної школи-інтернату.

Та не довго існувала Гуляйпільська середня школа-інтернат для дітей з малозабезпечених сімей. В 1967 році її розформували, а тих учнів, що не закінчили 10 класів, перевели у Полтавську школу-інтернат Гуляйпільського району Запорізької області.

У 1967 році приміщення школи-інтернату заселили дітьми з спеціального дитячого будинку з м. Гуляйполя [26].

— У Гуляйпільську середню школу-інтернат я прийшов 15 серпня 1961 року, — це вже спогади Володимира Степановича Кошельника, — вчителем хімії і біології. Потім працював завучем, директором, після закриття середньої школи-інтернату трудився сім місяців у спецшколі, а 3 квітня 1968 року переведений у міську СШ № 2.

Завучами у школі-інтернаті були Надія Миколаївна Роспопова, потім — я, Валентина Федорівна Кириченко, старшим вихователем — Л. О. Місюра-Гонтарюк.

Школа-інтернат мала 125 гектарів орної землі, 15 гектарів саду, 2 гектари винограднику, 25 корів, 50 свиней, 2 коней. Біля худоби поралися: доярка Валентина Оденбах, свинарка Марія Ткаченко, конюх Шрамко. Три трактори обслуговував тракторист Іван Сидорович Романець. Садівником був Василь Ісакович Азаров, завгоспом з підсобного господарства Яків Захарович Шрамко, медсестрою Марія Іванівна Шпакова, кастелянша Лідія Василівна Чирва, електриком Трохим Трохимович Миколаєнко, постачав, заготовляв продукти, одяг, обладнання Іван Іванович Кошовий.

У зв'язку з тим, що школа-інтернат знаходилась за кілька кілометрів від міста Гуляйполя і не було дороги з твердим покриттям, спостерігалась висока плинність кадрів.

Пригадую, як навколо школи був закладений парк, посаджено 400 штук троянд, які з ранньої весни і до пізньої осені ра-

дували своїми кольорами. Хлопці випускного класу разом з вихователем Юрієм Миколайовичем Розгільдєєвим між спальним корпусом і лазнею посадили 8 каштанів, які і зараз красуються на території спеціальної школи-інтернату.

До сказаного додаю, що в школі-інтернаті готували водіїв. Учителем й інструктором автосправи працював Григорій Андрійович Боровик. Після закінчення навчання хлопці, котрим виповнилося 18 років, отримували права на водіння автомобіля, а кому не було 18 років — лежали в сейфі, а потім приїжджали в школу і забирали права.

Дівчата вивчали виноградарство, навчали їх Павло Федосійович Капушта та його дружина Валентина.

Після занять ми возили учнів на екскурсії в Асканію Нову і Нову Каховку. А учасник Великої Вітчизняної війни, партизан Білорусії Федір Михайлович Корнев був із дітьми у Бердянську.

Зустріч через роки, через розставання. 13.08.2005 р.

Пам'ятаю як вчитель музики і співів Воробйов організував у школі вечори відпочинку. Всі ми з нетерпінням чекали виступ юних гумористів-сатириків Вані Кушніренка і Гриші Горпинича, які копіювали відомих Тарапуньку і Штепселя.

Танцювальна і вокальна групи займали призові місця на районному огляді художньої самодіяльності, які виконували пісню "Інтернатівський вальс" (слова і музика Воробйова).

Вчителем від Бога, фанатом своєї справи був і вчитель фізкультури Орест Миколайович Когут. Дівчата і хлопці захищали честь району з волейболу і баскетболу, діти охоче займалися у спортивних секціях [14].

— Після закінчення Запорізького державного педагогічного інституту я одержала призначення до Гуляйпільської загальноосвітньої середньої школи-інтернату (тоді Пологівського району), де мала викладати німецьку мову, — згадувала у лютому 2011 року Валентина Тимофіївна Соє. — Це було у серпні 1963 року. Одночасно зі мною до школи на роботу прибули випускники інших вузів — Юрій Миколайович Розгільдєєв (Дніпропетровський університет, вчитель російської мови та літератури, вихователь), Віктор Васильович Полтавець (вчитель математики), Валерій Костянтинів Воробйов (випуск Бердянського педінституту, вчитель музики і співів, вихователь), Лариса Розгільдєєва (старша піонервожата), Алла Воробйова (секретар школи-інтернату).

Директором школи на той час був Михайло Пантелеймонович Федоренко, завучем — Володимир Степанович Кошельник. Педагогічний колектив підібрався працюючий (біля 30 чоловік).

Заслуженою повагою та авторитетом в педколективі та серед учнів користувалися вчителі та вихователі: Надія Миколаївна Роспопова (українська мова і література), Алла Самійлівна Гінзбург (Пузанова) (російська мова і література), Павло Феодосійович Капуста (виробниче навчання), Лідія Олексіївна Гонтарюк (вихователь), Надія Яківна Селімова (вихователь).

Школа мала понад 100 гектарів землі, на якій працювали і підсобні працівники, і учні. До речі, частина вихованців училася керувати вантажним автомобілем, а також трактором.

В 1963 році восени відзначали 5-річчя школи-інтернату (дитячий будинок — попередник школи-інтернату — був реорганізований в школу-інтернат в 1959 році). На свято до нас приїхала делегація з Полтавської восьмирічної школи-інтернату, яку очолював старший вихователь Володимир Федорович Мажаєв. Я його запам'ятала добре з того часу, пізніше довелося з ним працювати як з директором Полтавської восьмирічної, пізніше середньої школи, методистом методкабінету райвно.

У школі-інтернаті працювала я всього рік і шість місяців. У січні 1965 року відбулося розукрупнення районів і Гуляйпільський район відокремився від Пологівського і став функціонувати самостійно. Йшов добір і розстановка керівних кадрів новоутворених (вірніше відновлених) районів. Директора нашої школи-інтернату М. П. Федоренка призначили завідуючим відділом народної освіти. Він запропонував мені перейти на посаду інспектора шкіл. Після певних вагань я дала згоду на перевід. На цій посаді пропрацювала з 25 січня 1965 року до 15 січня 1996 року.

Після М. П. Федоренка колектив школи-інтернату очолив Сергій Іванович Мандрик, який працював десь рік чи півтора і передав школу Володимирі Степановичу Кошельнику.

Середня загальноосвітня школа-інтернат була закрыта з вересня 1967 року, а туди з Гуляйполя перевели допоміжну школу-інтернат (директор Григорій Аврамович Циганенко).

Завдяки його ініціативі та енергії з Гуляйполя до школи-інтернату побудували дорогу з твердим покриттям і відкрили автобусний маршрут.

Допоміжна школа-інтернат вважалася обласною, бо обслуговувала, крім нашого району, Пологівський, Оріхівський, Новомиколаївський, Куйбишевський та інші райони [24].

У 2010 році випускники 1965 року відзначали 45-річчя закінчення Гуляйпільської середньої школи-інтернату. Напередодні зустрічі Г. О. Чучко звернулася до них через Гуляйпільську районну газету із такими словами:

— Дорогі мої випускники! Минуло 45 років, як ви залишили стіни школи-інтернату і полетіли у самостійне життя. Але я вас, шановні, пам'ятаю, коли ви були моїми учнями та вихованцями,

бо викладала я вам математику і водночас була вашим класним керівником.

Проїшов час і з недосвідчених, сповнених романтики юнаків і дівчат ви сьогодні сформувались як поважні громадяни, шановні батьки, люблячі дідуся і бабусі, котрі пройшли велику школу життя і стали вчителями, бухгалтерами, інженерами, журналістами, є серед вас і генерал. І мені дуже приємно, що наш 11-й клас випуску 1965 року не забуває рідної школи, вчителів, вихователів, котрі віддавали свої сили і знання, щоб ви випурхнули у життя із міцними знаннями. Так воно і сталось, бо майже всі мої колишні одинадцятикласники вступили у вузи і технікуми і залишились вірними пам'яті дитинства і шкільної юності.

Сьогодні ми знову зустрічаємося і я зичу вам щастя, здоров'я, голубого мирного неба і сімейного благополуччя на довгі безхмарні літа!

Щиро Ваша Чучко Галина Олексіївна [26].

**А так про зустріч з юністю розповіла 31 серпня 2011 року
Лідія Бугрим (Радіонова):**

— Життя і пам'ять — чудові і невід'ємні два поняття. Ми, випускники Гуляйпільської школи-інтернату 1965 року випуску, цінуємо це понад усе.

Школа-інтернат була для нас другою рідною домівкою. Під керівництвом досвідчених, талановитих і чуйних педагогів ми там здобували не лише знання, а й життєві настанови та цінності, нам прищеплювали кращі людські якості. За ту науку щиро вдячні мудрим наставникам Г.О.Чучко, А.С. Пузановій та іншим, яких завжди пам'ятатимемо. Вони хороше "зерно посіяли" і вже, як кажуть, видно врожай. Є ким гордитися нашим вчителям, і то — їхня заслуга. Низький їм всім уклін.

Серед наших випускників особливою гордістю є Анатолій Буренко. Він закінчив військове училище, служив в армії, навчався в академіях імені Куйбишева та імені Фрунзе. Потім — два роки війни в Афганістані. Брав участь в інших локальних війнах. Нагороджений трьома бойовими орденами. Має звання генерал-майор, кандидат військових наук, професор, академік.

Такі ми через 45 років. 2010 р.

Ми також пишаємось колишнім однокласником І. К. Кушніренком, який є редактором рідної газети "Голос Гуляйпільля". Іван Кирилович — член Національної Спілки журналістів України. Нагороджений регіональними медалями "За заслуги перед Запорізьким краєм" та "За заслуги перед Гуляйпільським краєм", Почесними грамотами. Є автором багатьох збірок повістей, оповідань та віршів. Співпрацюючи з місцевим краєзнавцем В. І. Жилінським, видав чимало творів на історичну тематику, а у співавторстві з Л. І. Явон побачила світ його книга "Гуляйпільщина: 1965 — 1991 роки".

Серед нас є вчителі, вихователі, медичні працівники, бухгалтери, інженери, майстри... У кожного — своя сім'я, але знаходимо час, щоб зустрічатися разом. Хоч ми не рідні по крові, але вважаємо себе єдиною дружною великою родиною, яка колись мешкала під одним дахом школи-інтернату.

Цього разу ми зібралися вже вп'яте після закінчення школи — на ювілейне свято: 45 років як пролунав для нас останній випускний дзвінок. Це дійсно була надзвичайно хвилююча мить зустрічі під керівництвом класного керівника Г. О. Чучко. Відбувся і урок під назвою "Сповідь душі".

Новорічне свято 1960 року

Ми відчували себе школярами, звітували перед Галиною Олексіївною про своє життя, свої радощі, труднощі і проблеми. Вона ж по-материнськи давала нам поради, раділа за нас, переживала з нами. І хоча вік у неї поважний, вона залишалась у наших спогадах такою ж мужньою, стійкою, сповненою оптимізму як тоді — у колишні шкільні роки. Закликала нас бути впевненими в собі, радіти кожному прожитому дню і вірити, що попереду ще не одна така зустріч [10].

Розповідь про Гуляйпільську середню школу-інтернат хочу завершити своїми спогадами про тепер уже далекі роки юності.

Я, Іван Кушніренко, один з авторів даної роботи, в Гуляйпільську середню школу-інтернат прийшов із степового хутора Вітри у 1962 році після закінчення Долинської восьмирічної школи. Привело мене сюди прагнення здобути середню освіту, а також відсутність на території Долинської сільської ради середньої школи. І я дуже радий, що мені довелося вчитися і жити у

мальовничому, ошатному зеленому містечку, що розташувалося в степу у квадраті між селами Староукраїнка, Петрівка, Зелене, містом Гуляйполем і селищем Залізничним. Приймав мої документи у 9-й клас завгосп Іван Іванович Кошовий (директора школи Василя Григоровича Плетіня тоді не було на місці), які відвіз велосипедом мій тато, Кирило Васильович.

Хвилини розставання з рідними були невеселими, але попереду була дорога до освіти і це розвіювало сумні думки та й з хутора зі мною йшов у 9-й клас однокласник Валентин Жданов. А з нашого восьмого класу в інтернат здали документи також Валентина Плясецька і Марія Даценко, котрі через роки стануть дружинами однокласників Валентина Жданова і Анатолія Буренка. Та це буде згодом, а поки що дорога пролягла у невідомий світ інтернатського життя. Зауважу зразу ж, що воно виявилось яскравим і цікавим. Через роки, десятиліття не забувається школа-інтернат, друзі-однокласники, наші вчителі і вихователі, які створили нам життя при комунізмі, але це ми зрозуміємо і оцінимо набагато пізніше, коли доля поставить нас перед складними життєвими проблемами.

Спасибі нашій школі, всім працівникам, які нас вчили опановувати знання, прищепили любов до праці, а ще своїми вчинками виховували з нас достойних громадян і ми їх не підвели.

З великою теплотою і вдячністю згадую директорів школи Василя Григоровича Плетіня, Михайла Пантелеймоновича Федоренка, Сергія Івановича Мандрика, вчителів і вихователів Галину Олексіївну Чучко, Аллу Самійлівну Пузанову, Жанну Володимирівну Онищенко, Галину Іванівну Шостак, Валентину Іванівну Романець, Володимира Степановича Кошельника, Валентину Федорівну Кириченко, Надію Миколаївну Роспопову, Ореста Миколайовича Когута, Тамару Павлівну Новохатько, Валентину Тимофіївну Сою та багатьох інших, які свої знання і вміння передавали нам своїм вихованцям. Не можу не згадати і однокласників Григорія Горпинича, Володимира Сліпченка, Анатолія Буренка, Петра Носова, Івана Кучерявого, Жана Калитьонка, Миколу Заріцького, Миколу Гайворонського, Валентина Жданова, Катерину Жук, Галину Рябеньку, Катерину Іванченко, Лїду Бугрим,

Марію Даценко, Валентину Плясецьку, Катерину Горпинич, Галину Миколаєнко, Галину Гаценко, Альбіну Діхтярьову, Ольгу Кукурудзяк, Ніну Теслю, Ольгу Ганжу, Мілю Мосіну, Валентину Жадач, Уляну Шульгу, Миколу Прихідька, з якими три роки пліч-о-пліч жили і вчилися, пізнавали науку доброти.

Тоді не було комп'ютерів, дороги з твердим покриттям до м. Гуляйполя, але це нас не зупиняло на шляху до знань. Ми регулярно відвідували бібліотеку, ходили в місто на екскурсії і в кіно, хоча в інтернаті у вихідні дні у клубі демонстрували нові кінофільми.

Тут у школі-інтернаті я вперше побачив живого поета-земляка Василя Діденка, якого до нас у гості запросила Валентина Федорівна Кириченко. Він багато читав напам'ять поезій Володимира Сосюри, Андрія Малишка, Сергія Єсеніна і свої. Для мене юного початкуючого поета це було справжнім відкриттям чарівного світу поезії.

Та хіба тільки цей епізод із нашого шкільного життя згадується, коли ми, колишні однокласники, зустрічаємося через два-три роки на традиційну зустріч і в присутності Галини Олексіївни Чучко згадуємо добрими словами школу і своїх вчителів-вихователів.

Тож усім друзям-однокласникам і педагогам нашим зичу тільки добра і щастя у складний неспокійний час, а теперішнім вихованцям Гуляйпільської спеціальної школи-інтернату успіхів у навчанні [15].

Спогади вихователя Гуляйпільської одинадцятирічної школи-інтернату Жанни Володимирівни Оншценко, записані у квітні 2011 року:

— Робота у школі-інтернаті залишилась у моїй пам'яті як дуже світлий і добрий період моєї юності, перших моїх спроб і помилок на педагогічній ниві. І дуже добре, що першими моїми учнями, а точніше вихованцями, були ви — одинадцятикласники-випускники 1965 року. Коли я вперше зайшла до вас у клас, то трішки було лячно.

— А чи вийде у мене? Чи зможу я достукатися до ваших душ і чи знайдемо ми з вами взаєморозуміння? — такі думки непокоїли мене.

Педагоги школи прийняли мене доброзичливо і ви також.

Ще до мого приходу у вашому класі вже склалась відпрацьована струнка система самоуправління. Від підйому і до самопідготовки ви самі піднімались, ходили в їдальню, лазню, чергували у їдальні, школі, класі. А до 17-ої години клас був чистий і ви готові були вчити уроки. Вам було по 16-17 років, а мені — 23.

Ви були різні.

Комсорг Гриша Горпинич був на рік старший за всіх вас за віком. Це йому доручили організовувати життєдіяльність групи, коли відсутній вихователь. Він відзначався відповідальністю і деякою соматпевненістю.

Без посмішки не можу згадувати вигадницю і пересмішницю Катю Іванченко, хорошого товариша і добру людину.

Якусь тривогу викликала у мене не дуже впевнена в себе Альбіна Дехтярьова, йоржистий і не завжди дисциплінований Толя Цапко, мудрець, що намагався все осмислити Коля Заріцький. Серед хлопців вирізнявся спокійний і розсудливий, який користувався повагою, юний поет Ваня Кушніренко.

Виділявся на фоні всього класу невисокого росту з французьким акцентом Жан Калитьонок. Він відмінно знав історію своєї країни і світову історію, любив археологію, але з поезією не дружив. Коли я на самопідготовці спробувала перевірити чи він вивчив вірш напам'ять, він відмовився відповідати. Я продовжувала наполягати, а ви пообіцяли, що допоможете мені вислухати Жана у спальні перед сном.

Згадую, як Жан прозою серйозно розповідав вірш, а ми всі: і ви, і я держались за животи від сміху. Жан не образився, а, закінчивши розповідати, теж посміхнувся. З тих пір більше ніколи не перевіряла як Жан вивчив вірша, хоч учив він їх добросовісно, а розказувати не вмів. Та і всі ви вчилися добре і рідко хто потребував над собою контролю.

Одного разу перед відбоем, підійшовши до спальні дівчат, я почула голосний сміх і біганину по спальні. Я відкрила двері і не

утрималась від сміху. Дві дівчини залізли в підодіяльник і, розставивши руки, ходили як привид. Я затрималась у їхній спальні, ми говорили з ними про навчання, життя, про їх мрії. Вони показали мені свої вишивки, але одну з них заховали. А 8 березня від усієї групи дівчата мені вручили вишивку, яку я зберігаю, як пам'ять, і до сьогодні.

Ви були різними, але відповідальними, дуже самостійними, дуже добрими і чуйними у своїй більшості юнаками і дівчатами. Мені було цікаво і легко працювати з вами.

Жила я дуже далеко від інтернату на іншому кінці міста Гуляйполя на вулиці Піщаній. Дві години йшла на роботу і стільки ж додому.

На все життя запам'ятала такий випадок. Був кінець вересня. Я чекала дитину і була вже на п'ятому місяці. Доки я дійшла на роботу, дуже втомилася. Але я ходила по класі: спостерігала за тим, як працювали вихованці. А ви раптом почали умовляти мене сісти за стіл і відпочити, і пообіцяли добросовісно вчити уроки, і не підвести мене завтра на уроках. Я продовжувала ходити і тоді ви, мої вихованці, запитали мене: "Ви нам не довіряєте?" І я відповіла, якщо я сяду за стіл, то засну. Ви мені відповіли, що закриєте двері і нікого в клас не пустите.

А ще пам'ятаю, як ви класом приходили до мене під вікна пологового будинку і просили показати "сестричку" (я народила дівчинку), а хворі із вікон допитувались: до кого це прийшли школярі. Я була дуже вдячна вам.

Я з вдячністю згадую директора школи Михайла Пантелеймоновича Федоренка, який уважно слідкував за моїм становленням як учителя не тільки в інтернаті, але і пізніше в СШ № 3 м. Гуляйполя.

З вдячністю згадую завуча Володимира Степановича Кошельника, старшого вихователя Галину Олексіївну Чучко та інших учителів і вихователів.

Проїшли роки і я хотіла б дізнатися, як склалися ваші життєві долі...

Порівнюючи випускників інтернатів 60-х — 70-х років минулого століття, роблю висновок, що інтернати хрущовських

часів краще готували своїх вихованців до самостійного життя, хоч жилося трудніше, бідніше і ті труднощі загартовували, і ви вчилися їх переборювати.

P.S. Тепер коротко про себе.

Я прожила щасливе життя. На моєму життєвому шляху зустрічались в основному хороші люди. З чоловіком прожила 50 років, побудували дім, виховали сина і дочку. Дочка — вчителька початкових класів, син — інженер. Маю 3-х онучок і 1-го онука. Двоє із них вже мають вищу освіту, двоє ще навчаються. Правнучку 6 років, жду другого. Пропрацювала в школі 48 років. Уже восьмий місяць як пішла на заслужений відпочинок і саджаю третій у моєму житті сад...

Шановна Жанно Володимирівно, випускники одинадцятого класу 1965 року люблять і пам'ятають Вас за все те добре, що Ви зробили для них. Здоров'я і благополуччя Вам!

ГУЛЯЙПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДОПОМІЖНА ШКОЛА-ІНТЕРНАТ

Гуляйпільська обласна допоміжна школа-інтернат для розумово відсталих дітей утворена рішенням № 232 виконкому Запорізької обласної Ради депутатів трудящих від 1 вересня 1955 року на базі розформованого Гуляйпільського педагогічного училища, що знаходилось у м. Гуляйполі по вулиці Шевченка, 15.

Школа-інтернат мала статус восьмирічної і повинна була навчати, і виховувати розумово відсталих дітей у стадії дебільності [19].

В ній перебувало 120 дітей. Це були сироти, діти, позбавлені батьківської опіки і ті, які мали психічні та фізичні вади.

Директором призначили Григорія Аврамовича Циганенка, колишнього директора дитячого будинку, людину працювиту, відповідальну. Він за короткий строк зумів зібрати навколо себе людей, котрі понад усе любили дітей, справу, якою займалися.

Будівля школи була стара, подвір'я невеличке, але його старанно доглядали діти, члени педагогічного колективу.

Григорій Аврамович Циганенко

Заступниками у Г. А. Циганенка були Іван Прохорович Кеда та Надія Степанівна Шевченко, серед перших працівників — Лідія Іванівна Яковенко, Ніна Семенівна Григоруку, Валентина Іванівна Іващенко, Ольга Андріївна Гречко, Любов Яківна Циганенко, Ольга Дмитрівна Дяченко, Клавдія Іванівна Репетун, Ольга Дмитрівна Чучко, Ніна Григорівна Єженкіна, Лариса Петрівна Шептій, Любов Петрівна Попкова, Олександра Пантелеймонівна Шамрай, Юлія Степанівна Люта, Людмила Федорівна Забава, Емілія Прокопівна Романова, Марія Василівна Циганок, Ма-

рія Степанівна Зінченко, Віра Никонівна Філоненко, Ілля Степанович Філіпченко, Ольга Степанівна Рогач, Ксенія Макарівна Щедрина, Наталія Павлівна Ковальова, Наталія Миронівна Величко, Володимир Миколайович Приходько, Раїса Марківна Сніжко, Мотря Йосипівна Крамаренко, Олексій Трохимович Яланський.

Г. А. Циганенко у всьому був зразком як для дорослих, так і для дітей. Він, здається, вмів робити все: вчити, майструвати, малювати, писати. А писав він так гарно, що його запрошували до Києва оформляти якісь документи.

Педагогічний колектив найпершим своїм завданням вбачав у вихованні в дітей санітарно-гігієнічних навиків та залучення їх до праці. Окрім навчання грамоти, дітей вчили столярній та швейній справі. У вільний від уроків час вони багато вишивали, малювали, займалися різьбленням, спортом. Шкільне подвір'я завжди було доглянуте і палахкотіло різнобарвністю квітів.

Педради, виробничі наради, партійні збори, політзаняття проводились лише після того, як діти лягали спати, тобто о

Територія школи-інтернату

21 годині. А так як всі ці зібрання проводились за чітким планом, то дуже часто сім'ї чекали своїх мам додому десь о 23-24-й годині ночі.

У серпні 1960 року згідно з рішенням № 474 Запорізького облвиконкому від 16 липня т. р. Гуляйпільську обласну допоміжну школу-інтернат перевели в село Преслав Приморського району Запорізької області, а у звільнених приміщеннях організували Гуляйпільську восьмирічну школу № 11, але у жовтні 1960 року Запорізький облвиконком своїм рішенням від 14 жовтня т.р. відмінив частину § 6 свого рішення від 16 липня 1960 року № 474 і школа-інтернат повернулася із Преслава в Гуляйполе і 25 жовтня 1960 року почала роботу в приміщеннях, які раніше їй належали.

У зв'язку з укрупненням сільських районів Гуляйпільська обласна допоміжна школа-інтернат з 1 лютого 1963 року була переведена у підпорядкування Пологівського районного відділу народної освіти [20].

Г. А. Циганенко з колегами

17 січня 1965 року у зв'язку з розукрупненням районів і новим адміністративним районуванням Гуляйпільська обласна допоміжна школа-інтернат передана у підпорядкування Гуляйпільського району.

Шкільне життя тривало. Поступово скорочувалась площа шкільного подвір'я: розпочалося будівництво житлового будинку, пізніше — дитячого садка "Веселка", поліклініки. Дітям доводилось іти до річки Гайчур для проведення дозвілля, спортивних змагань.

Педагогічний колектив займався не тільки навчанням і вихованням дітей, але й пропагував культуру в селах району. Не дивлячись на велику зайнятість, педагоги знаходили час, щоб підготувати інсценівку, танець, п'єсу й виступити в якомусь із сіл Гуляйпілья. Старожили згадують "Сватання на Гончарівці" у постановці членів педколективу школи-інтернату, гуморески

у виконанні Ольги Степанівни Рогач, Григорія Аврамовича Циганенка, Любові Яківни Циганенко, частівки, пісні Лариси Петрівни Шептій та Надії Степанівни Шевченко.

Всі разом вивчали рідний край.

Серпневого дня 1967 року Гуляйпільську допоміжну школу-інтернат перевели з м. Гуляйполя за місто у приміщення Гуляйпільської середньої школи-інтернату, яку відправили у село Полтавку Гуляйпільського району.

Про це прекрасне, затишне, зелене містечко слід розповісти окремо.

Спогади Любові Яківни Циганенко, ветерана освітянської ниви, записані в м. Гуляйполі у квітні 2011 року:

— Гуляйпільська допоміжна школа-інтернат організована рішенням виконкому Запорізької обласної Ради депутатів трудящих.

Директора Чернігівського дитбудинку імені СРСР Григорія Аврамовича Циганенка переводом за наказом облвно призначили директором згаданої новоствореної школи-інтернату з 1.10.1955 року.

Цей період із серпня по 1 жовтня був використаний для підготовки нової школи для прийому дітей. Відкривалась допоміжна школа-інтернат, ніби-то на "базі" колишнього Гуляйпільського педучилища, яке перевели в м. Нікополь. Але "базі" не було: старі занехаяні без ремонту приміщення і майже без інвентаря (залізні на залізних пруттях ліжка, трішки ледве "живих" столів, стільців, парт), великий двір залушений, без спортмайданчика і майже без дерев (кози паслись). Потім цей двір урізали і на його території побудували дитсадок "Веселка".

За допомоги облвно директор і заступник з виховної роботи Іван Прохорович Кеда на своїх плечах завозили необхідне для школи обладнання з інших дитячих закладів, бази облвно, а частину купили нового.

І. П. Кеду перевели сюди з дитбудинку і він став першим помічником директора в організаційній роботі школи. Кадри

райвно направляло із різних навчальних закладів і кого могло. Допомогало облвно, направляючи педагогів з інших районів та студентів.

Директор і завуч "горіли" на роботі день і ніч: часу на підготовку було дуже мало. І новий колектив просто не міг не піти за ними. Працювали цілими днями, не рахуючись ні з часом, ні з видом робіт: ремонтували приміщення, обладнання, мазали, білили, прибирали, фарбували, обставляли класи, кімнати для житла, переобладнували підсобні приміщення, упорядковували двір.

Студентська їдальня була у підвалі з виходом на майдан. Тому старий вихід заклали і у підвалі обладнали склади для продуктів харчування і м'якого інвентаря з входом із двору школи.

Для їдальні і харчоблоку виділили інше приміщення і обладнали кухню.

Голий, але чистий двір притрусили піском, зробили лавочки.

Директор вночі готував необхідну наочну агітацію для коридорів і класів школи, сам писав, малював, маючи до цього відмінні здібності.

На екскурсії в м. Каневі. 1967 р.

І з 1 жовтня ми вже приймали дітей із різних районів області та переростків із шкіл Запоріжжя. Через багато причин того часу дітей із постійною неуспішністю в масовій школі почали виводити звідти (вони заважали мати 100 % успішність). А куди їх дівати? От медико-педагогічні комісії і визначали куди їх направляти. Так діти потрапляли в нашу допоміжну школу-інтернат для розумово відсталих. Тут вони були на повному державному забезпеченні і мали все необхідне для свого розвитку.

До дітей приїздили рідні, їх відпускали на канікули і свята додому. Вони звикли до школи і спокійно навчались. Режим в інтернаті був дуже насичений різними заходами, регулярно проводились заняття різних гуртків після уроків, діти чергували в групах, класах, на кухні, в їдальні.

Вишивали і дівчата, і хлопці хусточки, салфетки, панно, картини, накидки на подушки у спальнях були всі з вишивками.

У живому куточку доглядали кроликів, їжаків, мали 2 голуб'ятні.

Щоб отримати дозвіл займатися улюбленою справою, діти старались добре навчатись.

Захоплювала їх і заохочувала постійно діюча виставка дитячих виробів. Батьки, приїжджаючи сюди, бачили вироби своїх дітей. А на міжшкільних виставках роботи вихованців інтернату займали перші місця.

Шкільний девіз "Все — для дітей" виконувався. Хороше харчування, побут, спільні інтереси, дружба допомагали дітям учитися і розвиватися.

Учні готували прекрасні концерти і з ними виступали не тільки в школі, а й на фермах колгоспів, у яких бували на практичних заняттях. Незважаючи на труднощі, всі працювали на совість, хоч для багатьох педагогів у школі-інтернаті було нелегко (тут своя специфіка і свої методи), життя заставляло увесь час учитися, але поступово приходив до них досвід. Спільні інтереси і турботи згуртували колектив, у цьому допомагали колективно проведені свята, ранки для дітей співробітників. Їздили з концертами по навколишніх колгоспах (пішки, в санчатах), а реквізит везли на шкільній підводі (у школі була пара коней). А до 8 березня чоловічий нечисленний колектив співробітників вручав усім жінкам школи

Визріває колективна творча думка

подарунки, виготовлені своїми руками: рамочки, полочки, шкатулки — випиляні і випалені — на черговому "вогнику".

І ніколи було сумувати. Ритм, взятий з перших днів роботи, не мінявся, а тільки удосконалювався.

За результатами перевірок райвно і облвно школа почала виходити на перші місця. На обласних медико-педагогічних комісіях батьки почали просити, щоб їх дітей направляли до Гуляйпільської школи-інтернату. Коли її хотіли перенести в с. Преслав, батьки підняли шум, який дійшов і до Києва, і школу повернули в Гуляйполе, хоч переїзд уже розпочався.

І школа-інтернат залишилась в Гуляйполі, на території якої були розбиті дорожки, алейки, квітники, підростали дерева, троянди прикрашали двір.

... Перший випуск восьмикласників відбувся в 1957 році. Це були діти-переростки з різних міст області.

Хочеться мені згадати і перших вчителів та вихователів Гуляйпільської школи-інтернату для розумово відсталих дітей.

Це: директор Григорій Аврамович Циганенко, заступник з виховної роботи Іван Прохорович Кеда, заступник з навчальної роботи Надія Степанівна Шевченко, вихователь-студентка Валентина Іванівна Латишева-Іващенко, учитель початкових класів Любов Петрівна Попкова, вихователь Юлія Степанівна Люта, учителі Анна Іванівна Бодня, Ніна Григорівна Єженкіна, Ольга Андріївна Гречко, Ніна Василівна Шаровська, Олена Олександрівна Бартуль-Шрамко (потім завуч), Любов Яківна Циганенко, Клавдія Іванівна Кудрявська-Репетун, Віра Никонівна Філоненко, Ольга Дмитрівна Мощенко, Ніна Семенівна Григоруц, Ілля Степанович Філіпченко, Оксана Макарівна Щедрина, логопед Ольга Дмитрівна Дяченко-Бетіна, вихователі Ольга Степанівна Бондаренко-Рогач, Олександра Пантеліївна Шамрай, Галина Петрівна Крючко, Лідія Іванівна Купцова-Яковенко, Меланія Прокопівна Романова, Лариса Петрівна Шептій, Мотрона Йосипівна Крамаренко, Марія Степанівна Зінченко, Галина Савівна Вовк, Марія Василівна Циганенко, керівник гуртків Федір Миколайович Приходько, медична сестра Марія Михайлівна Іщенко, лікар Анатолій Гаврилович Деркачов, секретар Людмила Іванівна Плющій, кастелянша Ольга Федорівна Лазебна.

Ішли роки. В старому приміщенні ставало все тісніше і школу перевели у звільнене приміщення масової школи-інтернату, яке знаходиться за Гуляйполем в степу. І знову закипіла робота по впорядкуванню, ремонту приміщень і наведенню порядку в дворі.

Із збільшенням дитячого колективу збільшувався і педагогічний колектив, і склад обслуговуючого персоналу.

Головною перешкодою у всій роботі школи було бездоріжжя.

Дорога до школи пролягала тільки ґрунтова і транспорт автопарку міста туди не ходив. Ми до школи добіралися пішки в обхід і по прямій через лісосмугу від дороги на залізничну станцію Гуляйполе, бо більшість нас жила в місті Гуляйполі. Згодом ми добилися рейсового автобуса, але в негоду він не міг проїхати.

Дякуючи тому, що приміщення школи планувались під госпіталь (на всякий випадок), а дороги немає, то директору школи з великими труднощами через обкоми і міністерства вдалося вирішити це питання на вищому рівні, а потім і на місцевому.

До школи-інтернату завітали гості. 1968 р.

При цьому довелось віддати колгоспу частину шкільної землі, на заміну вирізаної для дороги. Її побудували і рейсовий автобус регулярно ходить до інтернату.

Ще встиг директор своїми руками, від душі, із задоволенням, не за оплату, оформити, як і старе, нове приміщення школи... і перейшов на роботу в райметодкабінет. Добрий, грамотний педагог, у всьому відповідальний, він і там був на своєму місці.

Хто ж такий Григорій Аврамович Циганенко, перший директор Гуляйпільської школи-інтернату для розумово відсталих?

Народився він 22 квітня 1920 року в селі Новополтавці Чернігівського району Запорізької області в селянській сім'ї старшим сином. Всього в сім'ї було п'ятеро дітей.

Родина рано залишилась без матері, батько, отримавши травму на роботі, сам за допомогою своєї шістдесятирічної матері Одарки виховував дітей. Гриша допомагав, як міг. Учився у своєму селі до 4 класів, потім — у селі Казанковате — за 9 кілометрів від дому. Вчився добре, любив математику і свого вчителя математики, від якого навчився красиво писати. З роками почерк закріпився і став ще кращим, твердішим.

У 1940 році після першого курсу Осипенківського педінституту його призвали в ряди Радянської Армії, а там Велика Вітчизняна війна повела своїми дорогами. В 1944 році через хворобу ніг був звільнений від військової служби. Довго ходив на милицях, а потім — з паличкою.

Працював учителем математики у школах свого Чернігівського району, був завідувачем і вчителем початкової школи, завучем і директором восьмирічної школи, директором дитбудинку і допоміжної школи-інтернату, методистом райметодкабінету. І скрізь був відмінним працівником. Сам навчався заочно і всі свої знання і вміння передавав колегам.

Був гарним сім'янином — чоловіком, батьком і дідусем, але головною була робота, їй віддавав всього себе. Але недуги, хвороби підкрадалися з усіх сторін, хоч на них не звертав уваги. І 11 січня 1992 року Григорія Аврамовича не стало. Але пам'ять про нього жива у серцях рідних, близьких, колег і вихованців, яким він віддав частину свого життя...

Марія Степанівна Зінченко

З першого дня створення Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату вихователем працювала Марія Степанівна Зінченко (дівоче прізвище — Максименко, 12.07.1902 — 22.02.1994). Народилася вона в селі Томаківці Дніпропетровської області в багатодітній сім'ї.

— Навчалася і проживала у рідної сестри лікаря за фахом Ніни Степанівни, — згадувала у травні 2011 року дочка Марії Степанівни Мирослава Йосипівна Зінченко. —

Освіту мама здобувала в гімназії, потім — у Києві у педагогічному інституті. За станом здоров'я закінчити вуз не вдалося.

У 1922 році за направленням прибула до м. Гуляйполя, де працювала вчителем молодших класів. Через рік створила сім'ю з вчителем Йосипом Миколайовичем Зінченком і працювала в школі м. Гуляйполя. З 1936 року — вчителем у школі с. Верхня Терса, з 1939-го року — вчителем Марфопільської школи, з 1946-го — вчителем Бочанської початкової школи. З дня організації Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату до 6 липня 1965 року трудилася вихователем.

Завдяки гарним умовам, створеним для проживання та навчання школярів, багато з випускників, закінчивши допоміжну школу-інтернат (директор Г. А. Циганенко), пішли у самостійне життя, набувши певну професію (швачки, маляра і т. д.).

З мамою працювали вихователі Любов Петрівна Попкова, Ніна Семенівна Григоруk, Надія Степанівна Шевченко (тітка Лариси Верьовки).

Серед маминих учнів перших років роботи хочеться назвати відмінника Григорія Мироновича Рябка, Таїсію Миколаївну Костенко, які потім стали лікарями. Григорій Миронович працював окулістом центральної районної лікарні, її головним лікарем, а Таїсія Миколаївна — хірургом, урологом, рентгенологом.

Виділявся з-поміж інших учнів й Іван Йосипович Продан, який здобув фах інженера. І через 35 років після закінчення школи-інтернату надіслав Марії Степанівні листа такого змісту:

"Дорогая Мария Степановна!

Позвольте поздравить Вас с праздником Дня учителя и пожелать Вам доброго здоровья.

Нет сомнения, что в этот день сотни благодарных бывших Ваших учеников с любовью вспоминают о Вас, давшей нам первые напутствия в неизвестную и трудную жизнь.

Говорят, что самые хорошие годы жизни, — это студенческие годы.

В общем, возможно, это и так, но не для всех в одинаковой степени.

Годы начальной школы оставляют во всех, без исключения, неизгладимые впечатления первого познания окружающего нас мира, ценность и величие которых мы оцениваем только много лет спустя.

Вот уже 35 лет я храню в памяти своей Ваше доброе имя моей первой учительницы 3-го и 4-го класса "Б" Гуляйпольской ШКМ.

Благодарю Вас, Мария Степановна, за науку, требовательность и доброту Вашу!

С уважением,

Ваш бывший ученик (Продан Иван Иосифович)".

* * *

У 1967 році разом з директором школи Г. А. Циганенком, його заступниками О. О. Шрамко, В. С. Кошельником та завгоспом І. І. Кошовим колектив впорядкував господарство. Школа мала тоді 35 гектарів землі, 10 гектарів саду, малинник.

Тепер у школі навчалася 320 дітей, багато з них було з фізичними вадами. У педагогічний колектив влилися нові люди. Але найважчою виявилась відсутність регулярного сполучення між містом Гуляйполем і школою-інтернат. У негоду люди добирались на роботу пішки. Наймоднішим взуттям у працівників інтернату були гумові чоботи, а одяг — плащ.

Марія Степанівна Зінченко із вихованцями

О 7-й годині ранку вчителі йшли на автобус, який прямував до селища Залізничного, а під'їхавши до току колгоспу "Заповіт Леніна", вставали і йшли зораним полем до інтернату. Стежку неодноразово переорювали, але її протоптували знову і знову.

У 1967 році прибули на роботу до школи подружжя Федора Яковича і Валентини Володимирівни Селезньових, Володимира Панасовича і Поліни Мусіївни Гречаних, Валентини Михайлівни і Анатолія Миколайовича Васецьких, випускниця педучилища Галина Миколаївна Руденко. Продовжували тут працювати подружжя Марії Федорівни і Михайла Явтуховича Пилипенків, Ганни Андріївни та Миколи Пилиповича Онищенко, Валентини Іванівни й Івана Сидоровича Романців, Галини Олексіївни й Олексія Даниловича Чучків, Марія Іванівна Кошова, Лідія Макарівна Бойко, медсестра Алла Анатоліївна Немальцева.

Працівники колишньої середньої школи-інтернату розраховувались і шукали собі інше місце роботи.

Іван Олексійович Солодкий

31 серпня 1969 року колектив школи-інтернату очолив новий керівник, колишній секретар райкому партії, який мав досвід директорської роботи Іван Олексійович Солодкий. Деяко раніше завучем призначили Тамару Василівну Інютіну.

Іван Олексійович значну частку свого часу віддавав навчально-виховному процесу. Людина розумна, політично грамотна, комуніст щирий і послідовний, він вірив у правильність шляху, яким йшла країна і своїм натхненням заряджав усіх присутність.

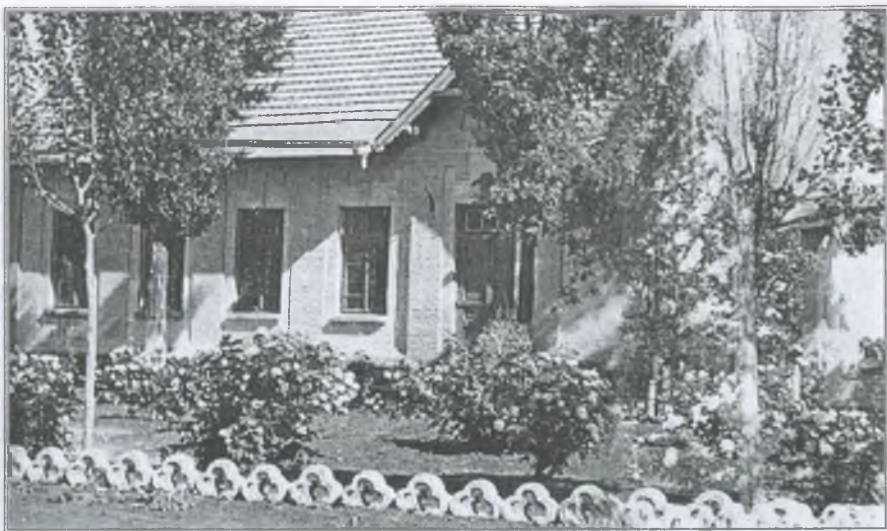
Всім господарством школи керував Іван Іванович Кошовий, який працював тут ще з 40-х років. Мудро, по-господарськи проходив ремонт шкільних приміщень. Щороку на суботниках працівники то викорчували сад за спальним корпусом, то облаштували місце відпочинку біля ставка, асфальтували шкільне подвір'я, висаджували дерева тощо.

Колектив працював, учився, а над усе дорожив своєю роботою, відчував велику відповідальність за справу, якого займався. У школі цінувались творчість, чесність, порядність. Педагоги вірили, що їх справа важлива і потрібна.

Над усе цінувалося вміння педагога навчити дітей якійсь справі. Вчитель праці О. Т. Яланський багато чому навчав дітей. На виставці, яка проходила щорічно, його учні показували цікаві роботи, виготовлені з великою любов'ю і старанням.

Так запам'ятався макет шкільної садиби із струнками тополями, розарієм, настільна лампа, полички, табуретки.

Вчителі швейної справи В. І. Іващенко, Н. С. Григоруку, К. І. Репетуну вправно вчили дітей шити, вишивати, в'язати. А В. В. Селезньова, майстриня з народної вишивки, вчила дівчаток, окрім шиття, різним стилям вишивки. Вишивали картини,

Частина подвір'я школи-інтернату

рушники, сорочки, килимки. Це займало увесь вільний час дітей, які були зайняті не байдкуванням, а працею, яка заспокоювала, виробляла посидючість, працьовитість [13].

Центром виховної роботи з дітьми був шкільний музей.

З 1967-го року подружжя Євдокії Андріївни та Василя Кириловича Бесарабів пов'язали життя із школою-інтернатом. Василь Кирилович працював на півставки слюсарем, але скільки всього встигав зробити, розуміючи, що це потрібно дітям. Нікому ніколи не відмовив відремонтувати замок, праску і багато чого іншого, що виходило з ладу в господарстві. Його вміли руки вміли робити все.

Його дружина Євдокія Андріївна працювала в бібліотеці. Сумлінна, добра, чарівна жінка. Людина з лагідною душею.

У 1969 році до школи проклали асфальтову дорогу. І знайшлося багато бажаючих працювати в інтернаті, адже тут на 25 % вищою була заробітна плата. Багато відмінних майстрів педагогіки трудилися в школі і серед них Олександра Павлівна Самойленко, яка могла своїм палким словом, переконаністю захопити всіх присутніх. Прекрасно вихована, з великим

За досвідом до колег у школу-інтернат

запасом знань і життєвого досвіду, гарна співачка, інтелігентна, вона вмiла так сказати, що серце защемить, сльоза виступить і здається обняв би увесь світ. Її виховні години проходили на одному подиху, а діти ловили кожне її слово.

Ніна Григорівна Єженкіна мала особливий підхід до дітей. Здавалося, що діти просто граються на уроках, а вчителька як вмiлий диригент вела дітей до пізнання.

Справжньою майстринею була й Марія Володимирівна Бодня, людина з великими задатками актора, цілеспрямована, енергійна і дуже вмiла. За що б не взялася ця мудра жінка, у неї все виходило якнайкраще.

Добрий слід залишила і Лідія Єгорівна Єженкіна. Це вона, як ніхто, вмiла так подати індивідуальну допомогу, що дитина швидко вчилася писати, читати і рахувати.

Великий внесок у справу навчання й виховання зробили Ольга Андріївна Гречко, Г. О. Чучко, Н. С. Григоруку, В. Н. Філоненко, Є. П. Животченко, К. С. Міщенко, Л. Ф. Забава, О. С. Рогач, Л. П. Шептій, О. Д. Дяченко. Всі вони були прекрасні педагоги. Та вмів колектив не тільки добре працювати, а й відпочивати. Всі свята проводив разом.

Г. А. Циганенко із колегами

У 1971 році школа-інтернат брала участь у республіканській конференції, присвяченій трудовому навчанню й вихованню розумово відсталих дітей, де з успіхом представила школу вчителька трудового навчання Олена Олександрівна Шрамко. На конференції виступали відомі науковці-дефектологи, одним з яких був Григорій Митрофанович Дульнев, олігофренопедагог, автор книги "Основи трудового навчання у допоміжній школі".

Степан Іванович Іванов

Однією з проблем в інтернаті було старе приміщення їдальні, тому Іван Олексійович багато доклав зусиль, щоб виготовили проектно-кошторисну документацію на прибудову їдальні до спального корпусу. Але будівництво йшло повільно, бо велось господарським способом.

У 1982 році директором школи-інтернату призначили колишнього завідуючого Гуляйпільським райвно Степана Івановича Іванова, учасника Великої Вітчизняної війни, людину поважну й грамотну. Від олігофренопедагогіки він був далеченько, але як

педагог, господарник багато зробив за 2 роки директорства. Степан Іванович домігся закінчення добудови їдальні.

Це була людина високої моралі, гуманізму. У колективі ніхто не знав, що директор палить. Він це робив так, що цього ніхто не бачив. А ще в нього було особливе бережне відношення до жінки-матері, жінки-трудівниці і просто жінки.

У жовтні 1984 року школу очолив інспектор з трудового навчання Гуляйпільського райвно Микола Миколайович Петелько.

Микола Миколайович Петелько

Микола Миколайович Петелько народився 20 жовтня 1941 року в сім'ї колгоспників. У 1959 році, закінчивши Гуляйпільську СШ № 1, одержав професію токаря і рік працював на заводі сільськогосподарських машин.

З 1960 по 1963-й рік навчався в Нікопольському педучилищі, а у вільний від навчання час підробляв токарем Нікопольського трубного заводу.

Працював учителем у Дніпропетровській області.

З 1963 по 1966 рік служив у армії. З 1966 по 1967-й рік — вчитель праці Новозлатопільської ВШ. З 1967-го по 1972-й рік — вчитель праці Гуляйпільської СШ № 1. Звідси переведений у СШ № 4, де трудився до 1979 року.

З 1979-го по 1984-й рік — інспектор з трудового виховання Гуляйпільського райвно. У цей час у всіх школах району введено професійне навчання.

У 1984-му році Миколу Миколайовича перевели директором Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату. Заочно він закінчив у 1975 році Слов'янський державний педагогічний інститут.

Поруч з директором працювали його заступники. Знавці своєї справи педагоги Т. В. Інютіна та І. О. Солодкий. З обслуговуючого персоналу тут були тракторист, комірник, водій-електрик. У підсобному господарстві вирощували 50 голів свиней, на полях — озиму пшеницю, картоплю, овочі. Урожай вирощували учні з вчителем сільськогосподарської справи В. М. Приходько. Він же заклав шкільний вишневий сад.

— Після аварії на Чорнобильській АЕС, — згадував у травні 2011 року М. М. Петелько, — до нас в інтернат направили колектив з учнями Київської школи-інтернату № 10 на оздоровлення. Наш педагогічний і технічний персонал підготував школу для прийому дітей.

У подальшому нам словом і ділом допомагали Запорізький обласний відділ народної освіти, Гуляйпільський райком партії, райвиконком і райвно. Для того, щоб полагодити старі теплотраси, працювало 10 бригад ремонтників і їм активно допомагав наш тракторист І. С. Романець. Після ремонту котельні її

І. О. Солодкий з колегами

першою в області передали на баланс теплових мереж м. Гуляйполя. Дахи на шкільних приміщеннях ремонтували робітники виконробської дільниці № 8 (керівник О. Ходак).

Також школу першою в області взяли на її бюджет.

З підготовки до нового навчального року школа займала перші-другі місця в області серед подібних. Серед перших інтернат був і в навчально-виховному процесі. Ряд обласних заходів проводилось на базі нашого навчального закладу. В кожному класі з'явилися технічні засоби навчання (магнітофони, кінопроектори). В школі працювали оздоровчі табори для дітей-сиріт області. У спальнях появилися килимки, доріжки.

Після уроків діти відвідували 15 різних гуртків. Добре була поставлена художня самодіяльність.

З 1991 року М. М. Петелько — вчитель столярної, сільськогосподарської та тракторної справи. На пенсію вийшов у травні 2011 року.

Він багато зробив з охорони праці й техніки безпеки в школі. Саме при ньому школа придбала багато меблів, радіоапаратури,

Дружна педагогічна сім'я

килимових виробів, зробили ремонт приміщення навчального корпусу. Шпалери, наклеєні на стінах в коридорах протрималися майже два десятиріччя. Цьому сприяло і те, що після Чорнобильської трагедії (1986 р.) тут відпочивали діти школи-інтернату № 10 міста Києва зі своїм завучем та вихователями. Кошти держава виділила великі і школа значно покращила своє матеріальне становище.

— Випускники нашої школи, — розповідала завуч Т. В. Інкютіна, — одержували добрі знання і практичні навички із столярної, швейної, слюсарної, кравецької та сільськогосподарської праці. А ще вчили дітей доїти корів, запрягати коней, в'язати віники, плести кошики й таке інше, що необхідне сільському жителю. Своїми знахідками ділилися з колегами з інших шкіл.

У 1985 році на базі нашого навчального заходу проходив обласний семінар, на який запросили тоді доктора педагогічних наук Віталія Івановича Бондаря (нині академік, член-кореспондент АПН України, професор, директор Інституту соціальної педагогіки АПН України), який дав високу оцінку роботи педагогічного колективу.

Багато семінарів проводилось на базі Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату. Своїми надбаннями ділилися вчителі молодших класів. Серед них яскравими особистостями були М. В. Бодня, Н. Г. Єженкіна, Л. Є. Єженкіна, В. Н. Филоненко, О. С. Рогач. Це вони виготовили альбом з виробами з соломи, який відправили на виставку в Лондон.

Було чим поділитися з колегами вчителю праці Г. І. Varісу, робота якого заслуговувала на особливу увагу, вчителям О. Л. Сливці, Н. С. Григорук, В. І. Іващенко, К. І. Репетун, А. І. Сіріньку.

49 років працювала в інтернаті і вихователем, і вчителем, і вихователем молодших класів, і заступником директора з виховної роботи Лідія Іванівна Яковенко, яку б посаду вона не займала, у неї вистачало знань, мудрості, хисту виконувати роботу якнайкраще. Знаючи, вона щедро ділилася своїм досвідом з молодими колегами, а для багатьох з них стала добрим і мудрим порадиником.

7 березня 1992 року Л. І. Яковенко писала:

— 30 років тому приїхала до Гуляйполя невеличка тендітна білява молода вчителька Тамара Василівна Інютіна. Так розпорядилася доля, що, закінчивши Гуляйпільське педучилище, була направлена на роботу в рідні місця, де народилася — в Гайчур. Там влаштувалася в допоміжну школу. Працювати в ній важко. Адже психологія розумово відсталих дітей набагато відрізняється від загальної психології. Відчула — бракує знань. Тому негайно вступила до Київського державного педагогічного інституту на дефектологічний факультет. А закінчивши, стала працювати за обраною професією. Адже безпомилково обрана професія — одна з важливих справ, тим паче, якщо ти присвятив їй усе життя.

У Гуляйпільській допоміжній школі Тамара Василівна працювала рядовим педагогом. Та керівництво школи швидко помітило в ній неабиякі організаторські здібності. Тому незабаром була призначена завучем.

Великий, дружний, ініціативний колектив школи-інтернату сформувався, саме дякуючи сумлінній праці Тамари Василівни. На її досвіді вчилися і старші, і молоді педагоги. Вчилися наполегливості, майстерності.

Т. В. Інютіна живе завтрашнім днем професіонала. Спецсеминар, яким вона керує впродовж багатьох років, став важливою ділянкою вивчення особистості відсталих дітей. Адже робота з останніми дуже багатогранна. Не знаючи тонкощів психології дітей, не можна домогтися потрібних успіхів у навчанні та вихованні.

Спокійна, врівноважена, небагатослівна, але пряма й конкретна. У школі біля 200 учнів. Кожного знає вона не лише в обличчя, а й психологічні особливості, задатки, недоліки в домашньому вихованні. Справжній організатор учнівського й учительського колективів. Секрет її успіху полягає в сумлінній праці, закоханості в професію. Це людина великої ерудиції. А ще Тамару Василівну поважають за чуйність, принциповість, невичерпну енергію. Від неї залежить настрої в колективі. Серед педагогів, учнів та їх батьків вона користується повагою і

авторитетом. Колеги Т. В. Інютіної переконані, що для цієї жінки школа, діти — зміст її життя.

Дочка Тамари Василівни, Лариса, обрала теж професію матері, закінчила Запорізький державний педагогічний інститут. Працює вчителем математики.

За плідну педагогічну роботу Тамара Василівна Інютіна не раз відзначалася грамотами, вона — ветеран праці. Міністерство освіти відзначило її заслуги званням "Відмінник народної освіти України".

8 березня цього року Тамарі Василівні виповнюється 55. Але ще багато проблем турбує цю скромну людину. То ж працівники школи вітають її з ювілеєм, і зичать доброго здоров'я, довгих років життя, радості, тепла. Спасибі за мудрість і любов, щедрість і доброту [3].

Небагато працювала в школі-інтернаті Ніна Михайлівна Шупта. Людина з чутливою і доброю душею. Працьовита, закохана в точну науку — математику, вона їй навчала інтернатівських дітей з великим старанням.

Ішли роки, підростали діти, а школа, дбаючи про своїх вихованців поповнювалася обладнанням, зокрема для кабінету лікувальної фізкультури, інструментом для вокально-інструментального ансамблю.

В школі пам'ятали, шанували учасників Великої Вітчизняної війни І. І. Кошового, Г. Д. Зиму, Г. А. Циганенка, О. Т. Яланського, І. О. Солодкого, І. С. Іванова, І. С. Філіпченка, О. П. Ковальову та інших. Часто з ними проводили зустрічі з дітьми.

Протягом багатьох років сумлінно працювали і залишили добру згадку про себе бухгалтер Софія Максимівна Міщенко, секретар Тетяна Олексіївна Малініна, техпрацівниця Надія Гнатівна Хоменко, кухар Олександра Миколаївна Васюк, комірник Михайло Дмитрович Чернявський, кастелянші Лідія Василівна Черева, Анастасія Пантелеймонівна Троян, нічна няня Пелагея Степанівна Гринь, вихователі Анна Євгенівна Галушка, К. О. Сивоненко, Є. Г. Онищенко, Ольга Іванівна Біленко.

Педагогічний колектив школи вмів не тільки добре трудитись, а й змістовно відпочивати. Неодноразово брав участь у районних

Ветерани війни — педагоги. 80-і роки минулого століття

оглядах художньої самодіяльності, де займав призові місця. За отримання першого місця в огляді художньої самодіяльності члени колективу в 1990 році були удостоєні поїздки на екскурсію до Москви. А райком профспілки освітян преміював переможців конкурсу художньої самодіяльності поїздкою по літературній Полтавщині.

* * *

Анатолій Лазарович Столяренко

Влітку 1992 року школу-інтернат очолив Анатолій Лазарович Столяренко, заслужений працівник культури України, відмінник освіти. Народився він 26 листопада 1937 року у селі Чарівному на Гуляйпільщині.

За добросовісну роботу його неодноразово нагороджували Грамотами, Почесними грамотами, медалями "Антон Макаренко" і "За заслуги перед Гуляйпільським краєм", а 31 травня 1982 року присвоїли почесне звання "Заслужений працівник культури УРСР". В цей час Анатолій Лазарович встиг

закінчити Мелітопольський педагогічний інститут.

Анатолій Лазарович і Любов Володимирівна виховали двох дітей, які теж стали педагогами, мають чотирьох онуків.

А. Л. Столяренко був добрим господарником. Він усвідомлював, що для розумово відсталих дітей найважливіше — прищепити їм любов до праці. Він розгорнув діяльність по розширенню підсобного господарства. Поля засівались кукурудзою, пшеницею, соняшником, буряками, гарбузами, засаджувались картоплею. У школі з'явилися нові транспортні засоби (ЗАЗ-968 МП, ЗАЗ-1106, ВАЗ-21043, трактор ЮМЗ-6).

Директор організував капітальний ремонт приміщень взуттєвої та слюсарної майстерень, навчального корпусу № 2.

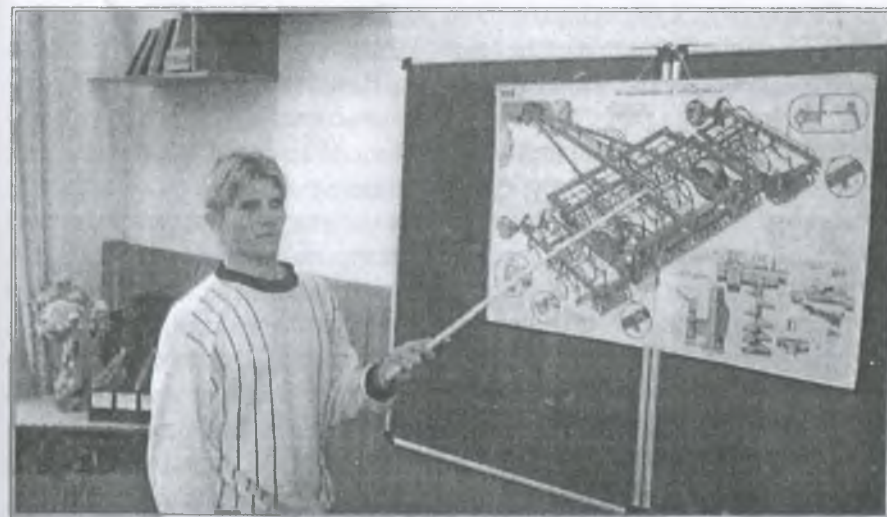
Працівники школи-інтернату на прополці капусти. 1992 р.

У підсобному господарстві вирощувались свині, корови, гуси. У саду достигали груші, яблука, абрикоси, черешні. Дорослі на зиму заготовляли для дітей компоти, повидло, варення. Олію теж мали свою. Все це давало можливість здешевити харчування дітей. Результати приходили не тільки після наполегливої праці дорослих, але і діти брали в цьому активну участь. Вони доглядали худобу, пололи просапні культури, збирали урожай сільгоспкультур. А найважливіше — учні готувалися посправжньому до свого майбутнього життя.

Важливими рисами характеру Анатолія Лазаровича були людяність і турботливість. В тяжкі роки перебудови він намагався допомогти колективу вижити. Домовлявся про заготівлю для співробітників кавунів, яблук, м'яса, олії, помідор, забезпечення членів колективу деякими промисловими товарами.

Директор першим відгукувався на біду, яка своїм крилом не обходила когось з працівників. Зарекомендував себе добрим порадиником і наставником молоді.

Йдучи назустріч батькам, А. Л. Столяренко разом з вчителями І. І. Шингуром та М. М. Петельком вирішили готувати трактористів.

На уроці з тракторної справи

Два роки Іван Іванович та Микола Миколайович возили дітей в м. Гуляйполе в райоб'єднання "Сільгосптехніка", де разом з дітьми були слухачами курсів. А потім розробили навчальний план, програму, обладнали кабінет, лабораторію з тракторної справи, отримали ліцензію Міністерства освіти і науки України по наданню освітніх послуг, пов'язаних з отриманням професійної освіти з професії тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва (категорія А.). Пізніше сюди до 10 класу приїздили учні з інших шкіл, щоб освоїти професію тракториста.

За десять випусків школа підготувала 146 трактористів, серед яких є й такі, якими гордиться школа і про яких пише місцева преса.

4 січня 1995 року районна газета опублікувала зарисовку "У вирі життя". Прочитаємо її:

— Листа редакція отримала через кілька днів після того, як районний хор ветеранів війни та праці урочисто відзначив свій десятирічний ювілей і з нагоди цього вийшла публікація в газеті та прозвучала розповідь по радіо. А адресовано його було ведучій хору, колишній вчительці, нині пенсіонерці Лесі Павлівні Самойлен-

ко. На зворотній адресі значилось: с. Новозлатопіль, Романець Наталія Панасівна. Хочеться навести його зворушливі рядки без змін: "Доброго дня, дорога і незабутня Леся Павлівна. Сьогодні, в п'ятницю, я слухала по радіо дуже гарні про вас слова. Районний хор ветеранів війни та праці відкриває ведуча... Я зразу ж заплакала. Так це ж та Леся Павлівна, дорога наша вчителька, яка знаходила для учня вільну хвилину. Ніколи не можна забути, як відтирали мені оті замерзлі рученята і захолили сльозенята на маленькому личкові. Осінь, зима, а ми голодні і напівроздягнені ходили за 5 кілометрів із хутора до школи. А Ви своїми словами і руками відбирали холод і голод. "Постій, Наталочко, я тобі потру ручки...". Бувало, що дома не мали навіть гудзика, щоб пришити до пальтечка чи кофтинки, бо нас у сім'ї було семеро. І Ви приносили голку з ниткою, гудзик і пришивали. Та хіба ж можна забути таку людину? І раптом я чую, що Ви досі у нових корисних пошуках. Здоров'я і низький уклін Вам, Лесе Павлівно, моєю вже сивою голівонькою. Наташа Портна".

Мені хотілося розпитати Лесю Павлівну, коли ж це було, чи пам'ятає вона таку ученицю й ще багато про що з тих далеких часів. Але я знала, як вона не любить згадувати давно минуле. Хоч пам'ять міцно тримає все до найменших подробиць. "То все стало історією, — говорила вона, — в якій переплелася життя мільйонів таких, як я. Тоді нелегко було всім".

Так, всім. Але, мені здається, вчителям — особливо. Адже, дивлячись на отих напівголодних дітей, їх злиденний одяг, серце, певно, стискалося від жалю і болю. І в таких жахливих умовах, коли ще до того ж майже не мали підручників, якогось начного приладдя, треба було знаходити в собі сили, щоб сіяти в душах дітвори розумне, добре, вічне. І, думається, коли після стількох десятиліть вчительку пам'ятають і вклоняються їй, значить, вона була не лише вчителем, а й другом, порадником, просто сердечною людиною.

Починала вчителювати Леся Павлівна у колись гарному з поетичною назвою селі Грушевому. Потім була ще не одна школа, де за волею долі довелось трудитись. А після виходу на пенсію ще десять років вона сповна віддала праці у допоміжній школі-інтернаті. І завжди поруч з учительською роботою у неї невід'ємною

була громадська. Який би захід не проходив у школі чи поза нею, у районі, Леся Павлівна брала у ньому безпосередню участь. Крім цього, знаходила час, щоб керувати, скажімо, комсомольською школою на цегельному заводі чи агітколективом вчителів Хвалибогівської НСШ, секцією вчителів молодших класів, бути членом товариства "Знання", головою чи секретарем виборчої комісії по виборах Верховної та місцевої Рад народних депутатів, судити у складі журі районні огляди художньої самодіяльності, працювати членом президії районної жіночої організації, нарешті, членом ініціативної групи із створення районного краєзнавчого музею.

Не раз доводилось виступати з напутнім словом перед вчителями, які щойно ступили на освітянську стежку, проводити уроки людяності, тримати слово на районному зльоті піонерів, святі медиків, на зборах багатодітних матерів, виступати із спогадами перед односельцями у Полтавці на святі села чи читати уривок з поеми "Утоплена" на Шевченківському святі — і все це Леся Павлівна робила і робить не просто добросовісно, а з душею, кожне мовлене нею слово ніби проходить крізь її серце.

А. Л. Столяренко з працівниками школи. 1994 р.

Пригадую, десь років вісім тому, до нас у місто завітала на запрошення заслужена льотчиця-випробувач, полковник, кандидат технічних наук М. Л. Попович. У Будинку піонерів зібралось багато бажаючих побачити й послухати цю відважну жінку. Привітати гостю від жителів міста доручили Л. П. Самойленко. Я добре пам'ятаю, як шановна М. Л. Попович потім підійшла до неї і, подавши руку, розчулено сказала: "Ви так гарно говорили, спасибі Вам". І на згадку про зустріч подарувала їй своє фото з автографом.

До всього сказаного треба додати чи не найголовніше — про велику любов Л. П. Самойленко до пісні. Був учительський хор у СШ № 1 — співала у ньому, організувався міський — стала його учасницею. Та найбільше прикипіла душею до хору ветеранів війни і праці, який відвідує ось уже одинадцятий рік, не пропустивши жодної репетиції чи концертного виступу. Вона — його незмінна ведуча і, розуміючи, що від неї багато в чому залежить успішний виступ колективу, Леся Павлівна ставить до цього з великим почуттям відповідальності, усвідомленням важливості справи. До кожного концерту підбирає потрібні слова, готує (так би мовити) сценарій виступу.

Енергійності цієї далеко не молодій жінці, її ентузіазму, працьовитості можна лише по-доброму позаздрити. Як і тому, що поруч з нею пліч-о-пліч все життя чудової душі людина (учасник Великої Вітчизняної війни, кадровий офіцер, теж колишній вчитель) Андрій Андрійович Самойленко. Він завжди з розумінням відносився до кипучої діяльності своєї дружини, більше того, нерідко допомагає їй і словом, і ділом. Я давно знаю це подружжя, знаю, що, не зважаючи ні на які примхи долі, вони зберігають мир і злагоду між собою, притаманне їм почуття гумору. Знаю і як у щоденних клопотах, у нелегкому вирі життя завжди чекають на телефонний дзвінок від сина з Харкова та доньки, заслуженого лікаря України з Одеси. Тож хай здоровиться Вам, Лесе Павлівно, і Вам, Андріє Андрійовичу, і ще довго, щасливо на світі живеться [4].

4 листопада 1995 року розповідала завуч допоміжної школи-інтернату Т. В. Інютіна:

— У листопаді минає 40 років з часу заснування Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату. Своїх перших вихованців вона прийняла в приміщенні колишнього педагогічного училища. Директором закладу тоді призначили Г. А. Циганенка, людину мудру, роботящу, з великими організаторськими здібностями. Серед педагогів-піонерів були тієї пори Л. І. Яковенко і Л. П. Шептій, які ще й досі трудяться на освітянській ниві. Л. Я. Циганенко (нині районний логопед), І. П. Кеда (мешкає в Комиш-Зорі), педагоги (зараз пенсіонери) О. О. Шрамко, Н. С. Шевченко, Н. Г. Єженкіна, В. І. Іващенко, М. П. Романова, О. А. Вільхова, М. В. Циганок, Ю. С. Люта, О. Д. Чучко, І. С. Філіпченко, О. Т. Яланський.

Це був на диво згуртований колектив, який бачив своє покликання не тільки у пропаганді знання, а й в тому, щоб прищеплювати підопічним естетичний смак, виховувати тямущих людей, закоханих у красиве. Досі, напевно, старожили глухих хуторів Зеленого, Петрівки, Марфополя пам'ятають вечори гумору і сатири, які влаштовували педагоги колективу, вистави (зокрема "Сватання на Гончарівці").

Минули роки, десятиліття. Багатьох, хто працював у ті далекі п'ятдесяті, вже немає в живих, однак паростки традицій, започаткованих ними, дали буйне пагіння, живі й сьогодні.

Не впізнати й самої школи-інтернату. Нині — це білокамінна споруда, яка потопає в буйноквітті садів. Виховуються тут близько 200 дітей. Це здебільшого діти з різними вадами в психіці, нерідко з інтелектуальною недостатністю. Потрапляють сюди на виховання і педагогічно запусчені діти, бездоглядні. Розтопити серця цих маленьких громадян, аби вони відчули радість життя, і є головним завданням 72 працівників школи. Це в своїй переважності люди, які добровільно ставлять за мету замінити на певний час малюкам тат і мам, підготувати їх до самостійного життя.

Упродовж всього часу основним предметом у школі є праця. Працюють всі — і діти, і вчителі. Школа має 43 гектари землі, свій свинарник, є кінь, дві корови. Виплекали тут хороший парк, грушевий сад. Педагоги і діти залюбки доглядають своє господарство, маючи немалий зиск для своїх потреб. Досить багато старань і

На сцені КСК "Сучасник" учасники шкільної художньої самодіяльності

турботи вкладає у загальну справу директор А. Л. Столяренко, який все робить для того, щоб дітям в школі жилося затишно.

Зважаючи на специфіку роботи у школі, тут потрібно мати високоінтелектуальні кадри. Цього ми, можна сказати, добилися. З 25 учителів, які сьогодні працюють, 8 відмінників народної освіти України, 4 вчителі мають вищу категорію, двом надане звання "старший вчитель". І хоч у кожного своя методика роботи, особистий стиль, спільним для всіх є — безмежна любов до дітей.

У ці передсвяткові ювілейні дні я від щирого серця хочу по-здоровити всіх працівників школи-інтернату з пам'ятною для них подією, побажати колегам наснаги, здоров'я і творчих удач. Запрошую всіх наших дорогих ветеранів, тих, хто працював колись у школі, на наше ювілейне свято, яке відбудеться 11 листопада о 13 години. Ласкаво просимо і чекаємо на вас! [5].

15 листопада 1995 року райгазета "Голос Гуляйпільля" так звітувала про свято 40-річчя допоміжної школи-інтернату:

— Минулої суботи було багатолюдно у Гуляйпільській допоміжній школі-інтернаті: сюди завітали гості — колишні працівники та вихованці, завідуючий райвідділом освіти М. П. Гонтар, голова правління колгоспу імені Кірова М. В. Вінницький, щоб урочисто відзначити 40-річчя від дня створення цього навчально-виховного закладу.

Перед початком урочистостей гості уважно оглядали виставку робіт працівників та учнів, на якій були представлені вишивки, в'язання, поробки тощо. І вже з побіжним знайомством з ними відчувалося, що тут живуть і працюють люди творчі, з певним хистом.

Про це свідчило і відвідування класних кімнат, які вражали своєрідним оформленням.

Та ось звучить мелодія відомої пісні "Вчителько моя" і ведучі розпочинають святковий тематичний вечір словами про осінню красу, коли жовтий лист кружляє і лине, наче пташка до землі.

І серед цієї краси малиново звучить шкільний дзвінок.

— Такої ж чудової золотої осені 40 років тому, — говорять ведучі, — 25 жовтня, пролунав перший дзвінок у нашій школі. Він кликав на перший урок галасливу дівтуру, та й для багатьох

вчителів теж став першим. І ось пройшло 40 довгих, але не безрадісних років. Зі стін школи вийшло не одне покоління вихованців, і всі вони зберігають добру пам'ять про школу, яка була для них матір'ю, порадицею, другом, що ніколи не зрадить.

Присутніх у залі тепло привітали із ювілеєм директор школи А. Л. Столяренко, завідуючий районним відділом освіти М. П. Гонтар, який за дорученням зачитав наказ керуючого обласним управлінням освіти Б. Г. Тетерятника та Вітальні адреси колективу школи від райдержадміністрації та райво.

— В 1967 році, — це вже слова з виступу М. В. Вінницького, — я закінчив Гуляйпільську школу-інтернат, на базі якої утворено допоміжну, і завжди із вдячністю згадую вчителів, вихователів. Ось і сьогодні тут присутні Г. О. Чучко, В. І. Романець, які вчили нас уму-розуму. В ті часи школа славилася художньою самодіяльністю, досягненнями у спорті, міцними знаннями учнів. І тоді школа мала непогану матеріальну базу, а сьогодні вона набагато краща — все це здобуто зусиллями вашого колективу.

У цей нелегкий час і ми, як і ви, не опустили рук. А щороку будемо по 5-6 будинків для колгоспників, здали в експлуатацію спортивний зал, олійницю, закінчуємо монтаж свого маслосир-заводу. Наші колгоспники регулярно отримують зарплату.

Між вашою школою і нашим колгоспом існує тісний зв'язок. Ви допомагаєте нам, а ми — вам. І сьогодні для підтримки навчального закладу господарство виділяє тонну різних круп і 200 кілограмів цукру. Сподіваюсь, що наша дружба існуватиме і надалі.

Святковий наказ по школі зачитала завуч Т. В. Інютіна.

І знову слово беруть ведучі. Вони називають ветеранів школи, тих, хто першими ступили на її поріг, хто розпочав тут свою трудову діяльність. Це Л. Я. Циганенко, Л. І. Яковенко, О. О. Шрамко, О. А. Гречка, М. В. Циганок, М. П. Романова, Л. П. Шептій, О. Т. Яланський, І. С. Філіпченко, І. П. Кеда, В. І. Іщенко та інші. Багато років віддали школі нинішні пенсіонери Н. С. Шевченко, З. М. Азарова, О. І. Біленко, Г. О. Чучко, М. В. Бодня, І. О. Солодкий, Л. П. Самойленко, С. П. Животченко, С. І. Іванов та багато інших.

Діти отримали посвідчення тракториста

Хвилиною молчання вшанували присутні першого директора допоміжної школи Г. А. Циганенка, працівників О. П. Шамрай, М. С. Зінченко, В. Н. Філоненко, Н. С. Григоруку, І. І. Кошового та інших.

У виконанні Н. О. Рябка та Т. М. Дашевської звучить пісня "Летіла зозуля".

Ветеранам школи було вручено пам'ятні подарунки. Ювілярів щиро вітали і учні школи. А О. М. Копасов і В. М. Мотроненко подарували ветеранам пісню "Осіннє золото".

Із спогадами про перші дні роботи в допоміжній школі-інтернаті, про колег, дітей, умови, в яких довелося працювати, виступила Л. І. Яковенко. Л. Я. Циганенко зачитала вірш — спогад, присвячений цьому навчальному закладу.

І знову звучать пісні у виконанні Ю. П. Івченка та О. М. Копасова "Падолист", а В. М. Майстренко співає романс.

На вечорі багато було сказано теплих слів про колишніх директорів школи — Г. А. Циганенка, І. О. Солодкого, С. І. Іванова, М. М. Петелька, а також сьогоднішнього — А. Л. Столяренка. І що характерно, що про них говорили тільки добрі слова. Не забули ведучі згадати і завучів — І. П. Кеду, Н. С. Шевченко, О. О. Шрамко, Л. І. Яковенко, Г. О. Чучко, Н. П. Григоруку, І. М. Абляметову, а про Т. В. Інютіну треба шукати особливі слова, бо вона завуч протягом трьох десятиріч. І по праву є патріархом спеціальної педагогічної майстерності. Декілька поколінь молодих педагогів вирости у своїй майстерності завдяки таланту Тамари Василівни. І в тому, що тут працює 8 відмінників народної освіти України, 4 вчителі мають вищу категорію, а 3-м присвоєно звання "Старший вчитель" — її велика заслуга. Т. М. Дашевська і В. І. Романець подарували їй пісню "Черемуха".

Звичайно, майбутнє школи пов'язане із приходом молодих педагогів. Як ми побачили, тут є талановиті, енергійні люди, маючи звання спеціаліст, їм довелося його підтверджувати у своєрідному конкурсі. Це робили К. В. Шингур, Т. В. Наріжня, І. В. Денисенко, В. О. Домашенко, І. І. Онищенко, С. С. Волкова. І всі вони з честю пройшли своєрідну атестацію. До речі, атестувалися й інші категорії працівників.

Свято вдалося. Ювілей відзначено і характерно те, що години спілкування були приємними і пам'ятними для всіх.

Спасибі всім, хто серце віддає дітям, за працю нелегку, але потрібну і корисну [6-1].

26 листопада 1997 року А. Л. Столяренку виповнилися перші 60 років. З нагоди його ювілею у школі-інтернаті відбулося свято, на яке прибули поважні гості і серед них — начальник Запорізького обласного управління освіти і науки О. Г. Верозубов.

Багато гарних привітань і побажань прозвучали на святі, а ось привітання Петра Івановича Дашевського прочитаємо все:

*Тягне плуга, тягне воза
Ювіляр наш день і ніч,
Бо надія на Мороза
Та на Кучму — марна річ.
Якщо він не в Гуляйполі,
Не в губернії, а тут,
То шукайте його в полі
Чи на фермі — там, де люд.*

*Не сидить без діла мовчки,
А завжди його шука.
Про це свідчать і рядочки
Із його записника:*

*"Подзвонити в Запоріжжя",
"Готувать на мед бочки",
"Переважити все збіжжя",
"Переглядить пелюшки",*

*"Коли будуть прибувати
На нараду-семінар,
Всю траву пофарбувати,
Де дорога й тротуар.*

*Щоб у карколомне сальто
Не потрапили вони,
В ями кинути асфальту",
"Покосити бур'яни",*

*У четвер Куценко Галю
З днем народження вітатъ".
"Попросить Васецьку Валю
В'їзд до школи підмітатъ".*

"У столицю написати,
До Зіброва не забудь —
Попросить частіш співати
"Мертві бджоли не гудуть".

З понеділка до суботи
Проліта, як одна мить.
Всякі клопоти, турботи...
Час уже і відпочить.

Та в неділю треба гнати
Довго свій велосипед
Знов-таки до інтернату
Попід гору, уперед.

Приїжджає, щоб узнати
(Цим цікавиться давно)
Про рахунок, результати
Бліц-турніру в доміно,
Чи подоєні корови,
Чи труба іще димить,
Коли шука при здоров'ї,
Певен будь — карась не спить!

Пам'ятайте, добрі люди,
Що ділю я пополам,
Як мені ікатись буде,
То гикатиметься й вам".

Тут не кожен, мабуть, знає,
Що усім нам повезло:
Хоч кого бува й карає,
Але не тримає зло.

Тож тебе із ювілеєм,
Ми вітаємо, браток.
Може, він за це наллє нам,
Хоч півчарки, хоч ковток.

— З 1992-го по 2002-й рік школу-інтернат очолював Ана-
толій Лазарович Столяренко, — у березні 2011 року згадувала
Т. В. Інютіна, — людина чуйна, турботлива, яка робила все, щоб
дітям жилося затишно. Це були непрості роки. Директор нама-

В день останнього дзвінка. 1999 р.

гався словом і ділом підтримати кожного працівника закладу, увесь учнівський загаль. А перебувало тоді у школі 300 учнів і 112 працівників.

Упродовж кількох років педколектив працював над проблемною ідеєю "Соціальна адаптація учнів у процесі навчальної, корекційно-виховної роботи". Свою участь він бачив у створенні оптимальних умов для розвитку кожної дитини на основі трудової діяльності.

Загальнотрудова підготовка у закладі здійснювалась за 7 профілями, що допомагало залучити кожну дитину до посиленої праці, виходячи з розумових і фізичних даних.

Велику допомогу директору подавали його заступники Т. В. Інютіна та І. М. Абляметова, які кваліфіковано організовували корекційно-розвивальну роботу в закладі, грамотно проводили методичну роботу. Діяльність колективу була ефективною, про що свідчать результати тематичних та фронтальних перевірок обласним управлінням освіти і науки.

Найбільшим успіхом А. Л. Столяренка було те, що він домогся ліцензії на підготовку учнів 10 класу професії тракториста-машиніста категорії "А". Тут велика заслуга вчителів тракторної справи І. І. Шингура і М. М. Петелька. У підготовці учнів брали участь М. М. Будко та В. М. Курилович з інспекції Держтехнагляду в Гуляйпільському районі.

Вчилися тракторної справи не тільки учні школи-інтернату, а й інших шкіл області. Всього одержали права тракториста 178 випускників. Для багатьох з них здобута в школі професія служить основою матеріального і соціального благополуччя.

24 лютого 2000 року ректор Макіївського економіко-гуманітарного інституту (МЕГІ) В. А. Товстик надіслав на адресу директора Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату А. Л. Столяренка такого листа: "Ректорат Макіївського економіко-гуманітарного інституту дякує вихователю Вашої школи Дашевському Петру Івановичу за активну участь в регіональній науково-практичній конференції "Профорієнтації: проблеми, пошуки, рішення".

Його виступ з питань профорієнтації допоміжних шкіл викликав особливий інтерес".

До школи часто приїждять випускники, щоб поділитися успіхами чи попросити допомоги, поради. Після закінчення школи працювали трактористами Іван Левченко у Верхній Терсі, Олександр Гринь у селі Цвітковому.

Зі стін інтернату багато вийшло хороших людей, добрих сім'янинів. Це Анатолій Байбара з Поліг, Наталка Проскура живе у селі Добропіллі, Олена Руденко з Пологівського району та інші.

— Не дивлячись на велику зайнятість, — пригадувала Т. В. Інютіна, — колектив брав участь у художній самодіяльності. Учасники залюбки виконували в основному українські народні пісні. Здоровий гумор у виконанні працівників школи-інтернату із задоволенням приймали щедрі на добро гуляйпільці.

Педагогічний колектив згуртований, професіональний. Пригадую прекрасні уроки ветерана школи Л. І. Яковенко, вчителів молодших класів Н. Г. Семенюти, Н. В. Плакси, Л. В. Столяренка, вчителя СПО А. І. Шаровської, вчителів української мови Н. О. Рябко, Т. М. Дашевської, вчителів праці П. Ф. Савченка,

У шкільній бібліотеці

Д. Г. Зими, Ф. Я. Селезньова, вчителів математики А. О. Ковалової, Н. П. Ільченко, вчителя фізкультури С. В. Коваленко, вчителя природознавства Н. Ф. Шамрай, логопеда Г. М. Руденко. Та скільки їх відданих справі, невтомних працівників, які віддали своє серце дітям, які потребують інтенсивної корекції.

Не можна не згадати шеф-кухаря О. С. Оленець, яка протягом багатьох років господарює в їдальні і готує смачні страви вихованцям; водія О. Ф. Пугача, який і вдень, і вночі готовий відвезти, привезти вихованців і ніяких заперечень, бо це стосується дітей, обділених долею.

Центральною особою в школі-інтернаті є вихователь, який організовує життя дітей і тим самим має найбільші можливості впливати на учнів, створювати умови для їх розвитку. Це Т. А. Копасова, О. О. Горпинич, А. П. Савицька, А. М. Андреева, В. М. Васецька. А чого вартий гумор Ю. М. Івченка, серйозна поезія П. І. Дашевського. І всі вихователі різні, цікаві дітям.

Праця в школі-інтернаті вважалась основним предметом. Тому всі працювали: і дорослі, і діти на 35-гектарній площі, яка знаходилась у їхньому розпорядженні. Вихованці на уроках сільськогосподарської праці доглядали худобу, пололи буряки, картоплю, соняшники, кукурудзу.

Були в школі шефи — колгосп "Заповіт Леніна". Голова його Б. О. Горпинич завжди допомагав відремонтувати шкільні трактори, давав комбайни для збирання культур.

Не зважаючи на перепони, А. Л. Столяренко зумів організувати підсобне господарство, яке налічувало 16 корів, до 100 голів свиней, до 300 гусей, коня. Свіже молоко, м'ясо, консервація йшли у меню дітям.

Рано-вранці, вечорами тракторист І. С. Романець обробляв поля, а завідувача фермою Н. М. Полозова вправно керувала своїм господарством.

— Анатолій Лазарович — щедра людина. Пригадую, — казала Т. В. Інютіна, — він неодноразово пригощав своїм свіжим медом увесь колектив школи, дбав про побут працівників: домоглявся про придбання помідорів, кавунів, м'яса для них та ще й за зниженими цінами.

У березні 2011 року пригадавав А. Л. Столяренко:

— Щодо підготовки учнів на здобуття професії тракториста-машиніста категорії "А", то спочатку заняття проводились на базі Гуляйпільського ремонтно-технічного підприємства. Воно займалось повним ремонтом тракторів і учні отримували добру практичну підготовку.

Керівниками курсів трактористів були Василь Олександрович Півненко, Григорій Михайлович Зінченко. А так, як щоденні поїздки на заняття до РТП не співпадали з режимом школи-інтернату, то, починаючи з 1998 року, я створив свою матеріально-технічну базу, яка дала можливість проводити теоретичні і практичні заняття в школі. Окремі предмети викладали працівники інспекції Держтехнагляду в районі М. М. Будко і В. М. Курилович.

Одержали права тракториста у

1995 р. — 12 учнів,	2001 р. — 14 учнів,
1996 р. — 13 учнів,	2002 р. — 16 учнів,
1997 р. — 14 учнів,	2003 р. — 23 учні,
1998 р. — 19 учнів,	2004 р. — 11 учнів,
1999 р. — 23 учні,	2005 р. — 9 учнів,
2000 р. — 21 учень,	2007 р. — 8 учнів.
Всього: 183 учнів.	

— Відчутну допомогу в усіх наших починаннях я одержував, — говорив А. Л. Столяренко, — від обласного управління освіти в особі начальників Б. Г. Тетерятника (нині покійного), О. Г. Верозубова, Г. П. Коваленка, В. М. Захарчука, заступників начальника, методиста облуп О. М. Секиринського (нині покійного), В. О. Панченка — завідувача сектора інтернатних закладів, Н. А. Лопатинської — головного спеціаліста цього ж сектора, підтримку й розуміння від голови Гуляйпільської райдержадміністрації І. О. Бірюкова, заступників його П. П. Науменка, О. О. Кірієнка, завідувача райво М. П. Гонтаря.

Я намагався підтримати кожного працівника і в радості, і в горі, дбав про добрий психологічний клімат у колективі, побатьківськи ставився до вихованців [25].

Педагогічний колектив з року в рік домагався значних успіхів у навчанні, вихованні школярів. Неодноразово своїми напрацюваннями ділився на обласних семінарах, які проводились на базі школи. Із задоволенням приїздили колеги з інших шкіл-інтернатів, бо їх зустрічали радо, показували свої успіхи та пригощали варениками.

— Я вдячний Богу і долі, — ділився А. Л. Столяренко, — що мені поталанило працювати з таким дружним, прекрасним колективом школи-інтернату. Я бажаю колегам, щоб збувалися ваші мрії, щоб добре працювалося, а печаль ніколи не приходила у вашу оселю. Щастя вам і вашій родині, дітям, онукам. Бережіть себе і того, кого ви любите.

Нині колектив великий, досвідчений. Відмінниками освіти України є А. О. Ковальова, С. В. Коваленко, Н. Г. Семенюта, А. Л. Столяренко, Н. О. Рябко, Л. І. Яковенко, О. І. Близнюк, Т. В. Інютіна. Працюють у школі вчителі вищої та першої категорії І. М. Абляметова, Г. І. Куценко, Н. В. Плакса, Г. М. Руденко, П. Ф. Савченко, Н. Ф. Шамрай, А. І. Шаровська, Т. М. Дашевська, Л. В. Столяренко, О. І. Біленко, Н. П. Ільченко. Утвердилися в неспокійному інтернатівському житті молоді педагоги С. В. Рибка, Л. О. Скрипак, О. В. Третяков, О. В. Закарлюка, І. Д. Гонтар, О. О. Горпинич, Л. Ф. Савченко, Л. П. Савицька, Н. А. Бальсанко, Д. Г. Зима.

Більше 30 років оберігали здоров'я дітей інтернату медсестри Валентина Володимирівна Заїченко і Валентина Петрівна Підставна. Валентина Петрівна не тільки лікувала дітей, а й була добрим лікарем і для працівників інтернату, його жителів. Знаходила тепле слово й кваліфіковану пораду тому, хто в цьому мав потребу [13].

Більше двох десятиліть працює в школі бібліотекар Наталія Михайлівна Дубкова. Вона прекрасний організатор багатьох цікавих заходів (проводить Букваря, зустрічі з письменниками Гуляйпільщини у літературній кав'ярні, у фітобарі, свята "Зустрічі поколінь", "Свято зі сльозами на очах", "У колі друзів", на які завжди запрошує працівників школи минулих років. А ще Наталія Михайлівна надає велику інформацію педагогічним працівникам та учням про наукову і методичну літературу, досягнення освітянської галузі.

Біля п'ятдесяти років працює в школі Тамара Василівна Інютіна, з них майже сорок — заступником директора з навчально-виховної роботи, Відмінник освіти України, вчитель-методист і просто вчитель, який упродовж багатьох років був наставником молоді. Це її зусиллями у значній мірі писалася історія Гуляйпільської допоміжної школи-інтернату і за це їй щира подяка.

ГУЛЯЙПІЛЬСЬКА СПЕЦІАЛЬНА ЗАГАЛЬНО-ОСВІТНЯ ШКОЛА-ІНТЕРНАТ

Сергій Анатолійович
Столяренко

У 2002 році молодий випускник Бердянського педагогічного інституту, вчорашній вихователь Сергій Анатолійович Столяренко змінив батька на посаді директора школи-інтернату. З ініціативи нового керівника школа придбала комп'ютери, автомобіль "Газель". Істотно змінилася і матеріальна база навчального закладу (капітально відремонтовано ізолятор, відкрито майстерню з штукатурно-маллярної справи, обладнано кімнату з пропедевтичної праці для 1-3 класів, поповнилась матеріалами майстерня із взуттєвої справи).

В інтернаті розуміли, що неабияку роль у справі виховання дітей відігравав обслуговуючий персонал на чолі із заступником директора з господарської частини Османом Смаїловичем Абляметовим, людиною організованою, вмілим керівником. Це працівники кухні, комірники, трактористи, кочегари, помічники вихователів, водії, техпрацівниці, двірники. Дякуючи їм, діти живуть у теплі, чистоті, мають смачне й калорійне харчування, добре одягнені.

З 2005 року Галина Іванівна Куценко — старший вчитель, вчитель вищої категорії стала заступником директора з навчально-виховної роботи.

З вересня 2005 року школа поміняла свій статус і стала Гуляйпільською школою-інтернатом для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Дякуючи С. А. Столяренку, завучу І. М. Абляметовій у спальному корпусі зробили гарний ремонт, на вікнах повісили нові штори, з'явилися нові меблі, килимові покриття.

6 березня 2004 року вчитель Л. І. Яковенко і вихователь П. І. Дашевський опублікували зарисовку "Серце, віддане школі":

— У далекі 60-ті роки невдовзі після закінчення Київського державного педінституту невеличка тендітна дівчина, яка мала ім'я Тамара і довгу русу косу (вона в неї досі), прибула в Гуляйполе, приступила до роботи вчителем української мови та літератури

допоміжної школи-інтернату. Цю посаду вона обіймала порівняно недовго: старанність, ерудицію, чіпкий розум молодого фахівця помітили і її призначили завучем.

З того часу минуло вже 35 років, і сьогодні про заступника директора з навчальної роботи вчителя-методиста, відмінника народної освіти України Тамару Василівну Інютіну говорять як про педагога від Бога, мудрого наставника.

Принципова, вимоглива по відношенню до себе й учителів, Тамара Василівна водночас готова зробити все, аби уважно вислухати і підтримати кожного, хто потребує поради. Відвідуючи уроки вчителів, вона радіє найменшому прояву педагогічної майстерності, ніколи не залишить у

І. М. Абляметова й Т. В. Інютіна

їхніх душах місця для зневіри, завжди знайде такі слова, які окрилюють. У її зауваженнях не стільки категоричність, скільки запрошення до спільних роздумів, що можна було б зробити, аби урок провести краще, більш ефективно.

У школі багато хороших учителів, і більшість їх вважає, що своїм успіхом вони завдячують саме Тамарі Василівні, від якої постійно отримують кваліфіковану допомогу. До шкільної книгозбірні надходить методична література, ряд професійних журналів і газет. За свідченням завідувачої бібліотекою Н. М. Дубкової одним з перших оглядачів новинок є саме Тамара Василівна.

— Дуже відповідальна й надійна людина. Високопорядна, стримана, тактовна. У спілкуванні з підлеглими подає приклад — не помітно й тіні зарозумілості, живе за принципом: "Не нашкодити". Підтримує хороший мікроклімат у колективі, уміло залагоджує конфлікти, — говорять одні.

— Відразу оцінює ситуацію, umie переконати. Коли щось просить Тамара Василівна, соромно зробити погано, — свідчать інші.

У школі багато робиться для того, щоб випускники одержали, якщо не спеціальність, то хоча б певні трудові навички, були готові до випробувань, які чекають їх у житті. А те, що тут уже кілька років учні отримують посвідчення на право водіння трактора, взагалі можна вважати досягненням. У практиці шкіл такого профілю це унікальна подія. Заслуга в цьому дирекції школи, зокрема Тамари Василівни, яка докладає зусиль, щоб наповнити програму з трудового навчання новим змістом, а також учителів праці. І коли проходять обласні конкурси по праці серед учнів однотипних шкіл, наші вихованці часто займають призові місця.

У Т. В. Інютіної стільки обов'язків, що побачити її без діла просто неможливо. Проведення власних уроків, відвідання й аналіз уроків або виховних годин молодших колег, вихователів, підготовка до участі в педагогічних радах, обласних семінарах, районній медико-педагогічній комісії, атестаційній комісії...

Завдяки старанням Т. В. Інютіної більшість педагогів почуває себе впевнено, не боїться фронтальних перевірок знань і вихованості учнів. З кращого боку відзначають школу і на обласному рівні, коли йдеться про підготовку до нового навчального року, навчально-виховну роботу, участь у оглядах художньої самодіяльності та ін.

Авторитет Тамари Василівни в колективі незаперечний. І здаєто його не лише повсякденною копіткою працею, а й людяністю, скромністю, добротою, щирістю серця. Здається, що вона все про всіх знає, що їй відомі навіть потаємні риси характеру кожного.

Всі ми бачили, як її серце відгукується на прекрасне, коли квітнуть троянди й тюльпани біля школи, коли на сцені діти гарно декламують, співають чи танцюють, коли грають ложка-рі... Це хвилює її до сліз. Тамара Василівна й сама любить співати в хорі, при нагоді відвідувати театр чи художню виставку, переглянути концерт артистів, що приїзять до Гуляйполя. А ще вона активна читачка художніх творів, насамперед класичних. Їй притаманне почуття гумору. Багатьом відомі її жартівливі стилізовані накази по школі з приводу виходу когось на пенсію чи іншої ювілейної дати. Не раз і вона сама потрапляла в поле зору місцевих поетів-гумористів чи впізнавала себе в дружніх жартах витівників самодіяльної сцени, і всі дуже здивувалися б, якби з її боку помітили якусь образу.

Отака вона, наша Берегиня — завзята, молода душею. Педагогічний колектив школи щиро вітає Тамару Василівну Інютіну зі святом 8 Березня, яке співпадає з днем її народження.

У 2005 році колектив і громадськість району і області відзначали 50 років школі-інтернату. У запрошенні були такі слова:

*Гостей дорогих ми вітаємо щиро,
Стрічаємо з хлібом, любов'ю і миром.
Для людей відкрита хата наша біла,
Тільки б жодна кривда в неї не забігла.
Хліб ясниться в хаті, сяють очі щирі,
Щоб жилось по правді, щоб жилось у мирі.*

*Наче мить, одна — єдина мить,
Наче подих вітру в чистім полі,
А пройшло вже п'ять десятиліть,
П'ять десятиліть у любій школі.
Праці нашої легкій не бувати,
Як не бути іншій нашій долі.
Ювілей у школі-інтернаті —
П'ятдесят, піввіку нашій школі!*

26 жовтня 2005 року районна газета "Голос Гуляйпільля" писала:

— 21 жовтня видалося напрочуд гарною погожою дниною. Сама природа, здається, вирішила зігріти, освітити сонячним сяйвом дитячі душі вихованців Гуляйпільської спеціальної школи-інтернату для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Вони ж, зібравшись разом на лінійку, як справжні господарі цього закладу, віталися з гостями, чемно запрошували проходити в корпус. Справа в тому, що саме у цей день школа святкувала свій піввіковий ювілей, і гостей було дуже багато. З-поміж інших виділялися люди похилого віку.

— Це наші ветерани, — пояснював директор закладу Сергій Анатолійович Столяренко. — Кожен з них багато літ пропрацював з дітьми...

Нам усім пропонують екскурсію по території школи-інтернату. Скажу відверто, — пише журналіст В. М. Булгак, — пропозицію приймаю мляво, бо скільки закладів уже бачила і в районі, і в області. Але одна, друга класна кімната, третя... і я вже поруч з гідом — Г. М. Руденко, щоб нічого не пропустити з її розповіді. Такий затишок, такий смак, така краса! І що далі, то краще. Як не спальна кімната, то свій дизайн. Ліжка, м'які куточки, килими... Є відеозал, ігрова кімната. До цього дня — одна, бо саме у ювілей малюкам довірили перерізати стрічку нової, заповненої різними іграми й іграшками. Це, як пояснив Сергій Анатолійович, подарунок від спонсорів. Та це не єдиний подарунок, бо привітати ювілярів приїхали начальник обласного управління освіти й науки О. В. Светкова, її заступник О. Г. Верозубов, завідувачий сектором В. М. Захарчук, начальник Запорізької обласної митниці А. Ю. Ванжа, директор фірми "Ост-Вест" В. В. Кокайло, голова наглядової ради фонду "Добро — дітям" О. В. Ліховіцер, методист ЗОІППО О. М. Секірінський, представники Гуляйпільської райдержадміністрації, заступник голови районної ради Л. Ф. Богушко, начальник райво Л. Є. Кірієнко та інші. Словом, ті, кому небайдужі дитячі долі, хто переймається проблемами дітей і хоче, щоб росли вони в гарних умовах. А для цього й подарунки підбирали відповідні.

Тепер дім для 206 дітей, з яких 128 — сироти, поповнився телевізором і музичним центром (від обласної митниці), телевізором (від Народної партії), іграшками та спортивним інвентарем (ПП Кругляк Л. О.), DVD-плеєром (ПП Кучерявий В. І.). Стане в нагоді італійське обладнання для кухні (від О. М. Пеклушенка) і будуть за потребою використані кошти, передані директору закладу від ТОВ "Еталон". Було ще безліч подарунків та сувенірів. Були й нагороди. Вітальні адреси, Почесна грамота від обласного управління освіти й науки всьому колективу школи-інтернату та, зокрема, колишнім директорам М. М. Петельку і А. Л. Столяренку, вчителю А. О. Ковальовій, листи-подяки від облдержадміністрації ветерану О. Т. Яланському та Г. І. Куценку, медалі "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" І. І. Шингуру, О. Т. Яланському і С. В. Коваленко, лист-подяка від усього колективу школи-інтернату ветерану педагогічної ниви Т. В. Інютиній. А скільки побажань, скільки теплих слів почули іменинники, скільки спогадів зринуло. Адже в актовому залі, де проходили урочистості, майже половина була ветеранів. Кожному з них було про що розповісти.

Г. І. Куценко з колегами

Та за браком часу слово надали лише ветерану війни і праці О. Т. Яланському та Л. Я. Циганенко, яка з перших днів відкриття інтернату почала в ньому працювати. І ось що вона розповіла:

— Школа-інтернат почала функціонувати у приміщенні колишнього педучилища, в якому залишилися старенькі парти, залізні ліжка, трохи пошарпаних стареньких меблів. Тому колективу треба було все знайти, привезти, розташувати. Працювали, не рахуючись з часом, з обсягом і видами робіт. Ремонтували, перебудовували, мазали, білили, лагодили, фарбували, аби тільки все було підготовлене до прийому дітей. Їх приводили різних за віком, уподобаннями, вихованням. Важко було всім, бо все треба було робити швидко і по-новому. Здружувала художня самодіяльність школи, виступи якої проводили в колгоспах району. Крім навчання у шкільних класах, діти в майстернях учились шити, вишивати, випилювати, майструвати з дерева. Добрим стимулом для них була постійно діюча виставка цих виробів. Так школа стала передовою в області, і при проходженні медико-педагогічної комісії просили направлення саме до неї. Це була заслуга всього колективу.

— Тепер у вас у школі-інтернаті діти, які потребують особливого підходу і виховання. Але знову ж таки від усього колективу залежить якість виконання дорученої справи. Їм потрібне батьківське піклування. І якщо до усіх вимог ви додаєте тепло своїх сердець, то обов'язково досягнете мети, відчуєте віддачу від дітей і радість від свого творення. Створюйте усі разом батьківський дім і будьте у ньому хорошими батьками, — побажала на завершення виступу Любов Яківна.

А я, почувши про те, чим займалися діти в інтернаті 50 років тому, почала перебирати в пам'яті те, що побачила під час екскурсії. Ми були в майстерні, де хлопці шили взуття. Вони показали нам уже готові черевики, кімнатні пантофлі. Нічим не відрізняються від тих, що купуємо в магазинах. Є і кімната соціально-побутової орієнтації, яка нагадує звичайнісінький дім. Там старшокласників вчать господарювати. Словом, готують до буденного життя. Багато з них вже уміють підстригати, робити зачіски, плести, шити. Їх найкращі роботи (це, повірте, справжнє диво) ми бачили на виставках. У майстернях — вироби, зроблені власноруч, немов з магазину. Є й кабінет тракторної справи. Хлопці отримують посвідчення трактористів...

Та повернемося до свята, яке вирувало у актовому залі. І знову ж таки за участю дітей. Вони співали, розповідали вірші,

танцювали, а ще від щирого серця дарували зроблені своїми руками поробки. Їм би та материнського тепла на вдячність, татового дужого плеча й розумної поради. Але і те, й інше їм замінюють вихователі і вчителі. А у них тепла, терпіння, розуміння і гумору вистачає на всіх. В цьому ми переконалися, спостерігаючи, як вони і візок з написом "Нам лише 50" знайшли та приїхали ним на свято, як запросили Верку Сердючку, а вона прийшла з пральною машиною "Індезит" в дарунок (п'ятеро дівчат з тазиками для прання). Там і Стецько сватався до Галі та так, що від реготу присутніх аж наче стіни двигтіли...

"Як розважають, так і працюють, — почувла я поруч. — Тут же що не особистість, то самородок. І, не дивлячись на труднощі, а їх скрізь вистачає, досягли всього, що тепер мають...". І все це для дітей, заради їх щасливих посмішок.

З цією ж метою в день ювілею для учнів організували святковий обід, концерт, провели дискотеку і піднявся у небо салют. Це було прекрасне видовище, захоплююче і незабутнє. Підтвердженням цьому — щасливий дитячий сміх [6].

Відшуміло свято. І знову настали будні...

Директор школи С. А. Столяренко поставив за мету створити дітям-сиротам такі умови, щоб їм жилося комфортно. Крок за кроком навчальний заклад набував нових ознак цивілізації. А почав він з омолодження колективу. У інтернаті появилися молоді юристи, вчителі, вихователі.

Відтепер справи дітей-сиріт веде юридично грамотно юрист Лілія Миколаївна Кириченко. Справно оформляє, готує тендерну документацію, бере участь у підготовці, укладанні та контролює за виконанням господарських договорів, дає їм правову оцінку та стежить за дотриманням техніки безпеки в закладі Світлана Олександрівна Доннік.

Секретар Інна Олександрівна Борт дасть вичерпну інформацію з усіх кадрових питань, своєчасно оформить потрібний документ, надрукує, відправить і все чітко, по-діловому.

В останній час докорінно змінилося обличчя навчального корпусу № 1. Стеля, ліноліум, шпалери, нові меблі, штори змінили школу так, що діти перейнялися особливою шаную до дорослих, котрі своїми руками зробили неповторну красу.

Це, дякуючи вмілим вчителям праці Д. Г. Зимі, П. Ф. Савченку, О. В. Третьякову, О. В. Закарлюці, В. І. Домашенку, С. В. Шершню, школа перетворилась у затишний куток. Це вчителі А. І. Шаровська, І. І. Гулова, С. В. Рибка, Н. Ф. Шамрай, Н. П. Ільченко, А. О. Ковальова, Н. О. Рябко з любов'ю підбирали шпалери, клеїли, фарбували, оформляли класи. І що найважливіше — діти оцінили працю дорослих, оберігають створене їх руками.

У 2007 році в школу прийшли комп'ютери. Якою була радість дітей, коли почав працювати комп'ютерний клас! Його любовно облаштувала завідувача цього класу і вчитель комп'ютерної грамоти Альона Іванівна Столяренко. Чітко стежить за роботою комп'ютерної техніки у школі інженер-електронник Сергій Антонович Горпинич.

Найулюбленіші уроки стали в комп'ютерному класі. Тепер комп'ютери є в бухгалтерії, в кабінетах завучів, у юристів, секретаря, логопеда.

У 2008-му році у спальному корпусі поміняли вікна й приступили до обладнання кімнат готельного типу з умивальником, душем, туалетом. Обставлені новими меблями, килимовими виробами, гарними гардинами та шторами вони дають змогу дітям відчувати затишок, створюють гарні умови відпочинку, занять улюбленою справою, нарешті, при потребі, усамітнитися, відпочити від шкільного галасу і метушні.

У цьому ж, 2008-му, році появилася у школі газ. Прийшло сюди довгождане тепло, яке чекали десятиліттями. Багато праці і зусиль вклали у потрібну справу Сергій Анатолійович та Осман Смаїлович, але до початку опалювального сезону котельню побудували, забезпечили обладнанням і навіть квіти висадили біля входу.

Грамотно веде газове господарство оператор котельні Іван Петрович Макарук. З теплом у школу прийшов затишок, бажання працювати і вчитися.

Шкільна пральня теж оновилася. Придбали промислову пральну машину та три пральні машини-автомати SAMSUNG і гладильний прес.

Учні — учасники художньої самодіяльності

— Тепер вся білизна випрана й випрасувана своєчасно, — задоволено розповідала оператор машинного прання Наталія Петрівна Турська.

Шкільна їдальня поповнилася новими електричними плитками, духовими шафами, картопличесткою, хліборізкою. Тепер діти сидять за гарними столами. Споживають смачну вітамінізовану їжу, яку планує дітсестра Людмила Мефодіївна Корхова, а готують кухарі О. С. Оленець, В. П. Заїченко, Л. В. Кравченко, С. М. Клімуша.

За здоров'ям дітей стежить лікар-педіатр Марина Борисівна Набок зі своїми помічницями Л. І. Мартиненко, Н. В. Петровою, В. І. Платоною, В. І. Пугач, Н. О. Василюшиною, масажистом М. А. Косаренко.

Два рази на рік діти проходять поглиблений медичний огляд. Часто лікуються в районній, обласній лікарнях, оздоровлюються в санаторіях Євпаторії, Молочанська, Одеси...

Є у школі стоматологічний кабінет.

Для збереження психологічного здоров'я дітей тут діє кабінет психолога, сенсорна кімната, де радо зустрічає і надає допомогу психолог Олена Михайлівна Бикова.

У полі зору директора вся садиба закладу. Поступово старі дерева уступають місце струнким й білокорим березам, липам,

горобині. Ось вже й квітники появилися там, де раніше зеленів моріжок і парканчик оригінальний. Все робиться тут з любов'ю, для затишку дітей, які лишилися найрідніших — матері й батька. Тому в школі-інтернаті вся увага, любов, турбота саме про них, все для них, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

У 2009-му році навчальний корпус № 2, актовий зал привели в належний порядок. Вчителі праці разом із старшокласниками зробили подарунок до 1 вересня. Тепер це ошатна зала з великими вікнами, сценою, звідки линуть пісні, звучить музика, сяють задоволені усмішки дітвори.

З художньою самодіяльністю справи в школі пішли добре з приходом музичного керівника Олександра Вікентійовича Голуба. Під його вмілим керівництвом у дітей відкрилось багато талантів. Вихованці почали отримувати призові місця на республіканських та обласних конкурсах.

Учениця Люба Брагінець брала участь у фінальному галаконцерті Всеукраїнського фестивалю "Талановиті діти України", Валя Антоненко була учасницею міжнародного конкурсу естрадної пісні "Золота осінь".

Прекрасні вечори, свята проводить педагог-організатор Олена Олександрівна Животовська. Закохана у свою справу, вона і сама виступає з цікавим гумором.

Немає благороднішого завдання, ніж зробити підростаюче покоління щасливим і здоровим. І спорт є одним з кращих способів досягнення цієї мети. Вчитель фізкультури Світлана Василівна Коваленко, кандидат у майстри спорту з гімнастики, вміло готує дітей і вони привозять кубки, завойовані в боротьбі серед інших шкіл-інтернатів з легкої атлетики, футболу, баскетболу тощо. Учні Вадим Комар і Олексій Крупеня їздили на змагання в Туреччину.

Останніми роками вихованці інтернату отримують призові місця на обласних конкурсах з праці.

Щоліта діти відпочивають біля моря, в Італії, Карпатах. У навчальний період їздять на екскурсії в Севастополь, Запоріжжя, Одесу, Євпаторію. Взимку по суботах учнів возять у плавальний басейн в селище міського типу Покровське Дніпропетровської області.

Тепер у школі є автобус і досвідчені водії Олександр Федорович Пугач та Анатолій Петрович Мирошніченко, які своєчасно і відвезуть дітей на вокзал, і своєчасно їх зустрінуть.

Не залишилися байдужими до долі дітей сиріт інші мери, які стали для них гарними шефами, такі, як Запорізька митниця, місія "Агапе", американець Ларі, котрі на свята приїздять з щирими вітаннями і подарунками. А подарунки ці відчутні: телевізори, велосипеди, художня література, канцелярські приладдя, іграшки, солодоці тощо.

Багато робить для дітей обслуговуючий персонал школи, який вміло організовує заступник директора з господарської роботи Осман Смаїлович Абляметов. Чіткість, висока виконавська дисципліна, відповідальність, почуття причетності до великої справи виховання дітей притаманні кожному з них. Всіх їх привела до закладу любов до дітей, стабільна робота, розумна вимогливість, грамотність їх керівника.

Протягом багатьох років добросовісно працюють помічники вихователів Л. М. Шрамко, В. В. Шеремет, Л. А. Плясецька, Л. А. Рибка. Це вони стежать за створенням безпечних умов перебування дітей та надання їм допомоги в нічний час.

Чистота та затишок у приміщеннях, ремонтні роботи у школі не обходяться без сумлінної праці обслуговуючого персоналу, а саме: Г. В. Дерев'янку, С. М. Гончарової, Л. І. Зінової, В. П. Радомської, І. Т. Плакси, І. І. Шрамка, В. В. Полоніка, В. В. Потапової та інших.

Комірники школи О. В. Гасік та В. Г. Клімуша контролюють за придбанням модного, сучасного одягу та взуття для дітей, м'якого інвентаря та вчасним завезенням високоякісних продуктів харчування.

Багато років трудяться у школі головний бухгалтер В. М. Чайка, бухгалтери В. С. Боровик, Н. В. Редько, В. М. Семенюта. Це висококваліфіковані спеціалісти бухгалтерської справи.

9 років Г. І. Потапова вчить дітей взуттєвій справі. Під її керівництвом вони шиють, ремонтують і доглядають за взуттям, а на заняттях гуртка виготовляють сувеніри.

І. М. Абляметова із учнями 7-А класу

У далекому 1969 році прибула за призначенням на посаду вихователя Галина Миколаївна Погоріла (нині Руденко). Так і працює в інтернаті уже 42 роки.

Спочатку трудилася вихователем, а після закінчення Слов'янського державного педагогічного інституту була переведена на посаду вчителя-логопеда. Вона досконало володіє ефективними формами і методами роботи.

На сьогодні (мова йде про червень 2011 року) Галина Миколаївна має кваліфікаційну категорію "Спеціаліст вищої категорії" та педагогічне звання "Старший учитель". Вона бере активну участь у методичних об'єднаннях вчителів та вихователів. Є наставником молодих педагогів О. М. Лісової та І. І. Хохотви.

Директор школи Сергій Анатолійович Столяренко енергійний, діловий, зібраний, повен творчих задумів. Йому до всього є справа. Він вникає і в методичну роботу, і в роботу психолого-медико-педагогічної комісії, присутній на консилиумах. Його шанують і діти, і дорослі за вміння зрозуміти і допомогти [13].

"Хай ваша доля буде щасливою!"

Під таким заголовком районна газета 27 березня 2010 року надрукувала зарисовку про С. А. Столяренка, яку підготував колектив Гуляйпільської школи-інтернату:

— Справедливий, вимогливий, шанований колегами, земляками... Такого ось уже тринадцять років ми маємо честь знати нашого директора Сергія Анатолійовича Столяренка, який сьогодні, цього по-весняному красивого дня, святкує свій 35-річний ювілей...

Родом цей працівник освітянської ниви з Гуляйполя. Закінчив середню школу № 4, згодом — Бердянський педагогічний інститут за спеціальністю "вчитель праці" та Слов'янський дефектологічний інститут за спеціальністю "вчитель допоміжної школи".

Трудову діяльність Сергій Анатолійович розпочав в освітянській галузі у 1997 році — вихователем Гуляйпільської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату, а у 2002-му очолив цей заклад.

Майже за десять років С. А. Столяренко проявив неординарні здібності цілеспрямованого, талановитого керівника, який зумів організувати роботу педагогічного колективу. За час його керівництва школа повністю змінилася. Діти-сироти, діти,

позбавлені батьківського піклування та діти з малозабезпечених сімей живуть і навчаються у комфортних умовах. Школа газифікована, проведені гарні ремонти, завезено сучасні меблі, оснащено комп'ютерний клас, у кожній спальні є кольоровий телевізор, діти мають змогу цілодобово користуватися гарячою водою. Влітку вони два місяці відпочивають на морі, а також — у Криму, Італії, Карпатах, Одесі.

Директор знайшов шефів, які відчутно допомогли і допомагають закладу. Упродовж багатьох років справжніми і незмінними друзями школи-інтернату є Запорізька обласна митниця на чолі з її начальником. Начальник обласної митниці Дмитро Миколайович Афанасіаді.

Справжнім другом вихованців школи-інтернату, яка переймається їхніми проблемами і частий гість у дітей, є працівник відділу інформаційної роботи та митної статистики Наталія Рудольфівна Сідашова. Педколектив і учні навчального закладу дуже вдячні їй за це.

Працівники митної служби є частими гостями навчального закладу. Дякуючи їм, у кожній спальні є телевізор, великий кіно-театр у кінозалі, музична апаратура.

На кожне дитяче свято спонсори привозять подарунки. Це канцтовари, іграшки, настільні ігри, солодоці. А випускникам школи — окрема увага, їм дарують дорожні сумки, фотоальбоми, годинники.

Друзі з обласної митниці гості школи-інтернату

Кожного року на день Святого Миколая шефи з обласної митниці організують велике театралізоване свято за участю студентів Запорізького педагогічного училища та державного педагогічного університету. А учні школи їдуть із великим задоволенням до шефів із святковими концертами.

* * *

Навчальний заклад атестований з відзнакою, а директор нагороджений Почесною Грамотою Міністерства освіти і науки України, двічі — Почесною Грамотою управління освіти і науки обласної державної адміністрації та такою неоціненною нагородою, як повага колег і любов дітей.

Окрім професійної грані його життя, сповненого добра і прагнення виховати дітей у найкращих традиціях, у злагоді і любові, Сергій Анатолійович ще й гарний сім'янин. Має родину: дружину-спільницю Альону Іванівну і двох розумних діток — Аліну й Анатолія. Зрештою, він має те, чим може пишатися людина — талант керівника, повагу і головне — велике людяне серце, яке здатне обійняти всіх і кожного, потурбуватися про тих, з ким зводить його доля.

Учні і працівники школи-інтернату

Хай же ваша доля буде щасливою, шановний Сергію Анатолійовичу! Хай кожен день повниться радістю за щасливе сьогодні і майбутнє дітей, а все те добро, зроблене для їх благополуччя, повернеться до вас сторицею у міцному здоров'ї, злагоді і вдачі, благополуччі в родині і колективі. З роси й води вам ще на багато ювілеїв!! [7].

Заступнику директора з навчально-виховної роботи Галині Іванівні Куценко приматанна виняткова працелюбність, постійне творче вдосконалення, впевненість, вимогливість, діловитість. Саме вона йде першою на урок до молодого педагога, супроводжує його у світ учительства, наповнює чудотворною мудрістю знань і вмінь.

Школу не можна уявити без заступника директора з виховної роботи Ірини Михайлівни Абляметової, яка 28 років обіймає цю посаду. Людина висококомпетентна, вольова й доброзичлива. Мудра жінка, людина щедрої душі, професіонал високого гатунку, талановитий організатор. За плечима багаторічний досвід і визнання. Її цілеспрямованість, послідовність і вимогливість до себе викликає велику шану. У неї вистачає тепла, любові, добрих слів утіхи й розради для кожної дитини, для кожного працівника.

Дякуючи ефективній роботі дирекції закладу, значно зріс професіональний рівень педагогічного колективу. Вчителі Н. Г. Семнюта, Т. М. Дашевська, Л. В. Столяренко, Н. П. Ільченко, С. В. Коваленко, С. В. Рибка одержали кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії" та педагогічне звання "старший вчитель", вихователі Т. І. Попович, О. О. Горпинич — педагогічне звання "вихователь-методист", вихователі Л. І. Ковальова, М. А. Зуйченко, А. П. Савицька, Н. А. Бальсанко, Л. Ф. Савченко — "старший вихователь". Вихователі Н. В. Дашевська, Н. Ф. Лозова, Л. І. Ковальова мають кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії".

Вихователь...

У цьому слові зібрані тепло, добро, мамина ласка, мамина посмішка, чуйність, ніжність, справедливість, мудрість, розум. Школу-інтернат не можна уявити без щоденної копіткої роботи цих трудівниць. Це старанні руки Н. Ф. Лозової, Л. І. Відмідь, О. В. Фарфутдінової, А. Копасової, Н. А. Бальсанко, А. М. Андрєєвої, Л. Ф. Савченко, Т. І. Попович, М. І. Зуйченко, І. В.

Салівон, О. О. Горпинич, Л. І. Ковальової, М. А. Дерев'янку, Г. М. Моїсєєвої дбають про комфорт, ауру світла і чистоти у спальнях.

Серед них вирізняється особливим вмінням зробити якусь цікавинку своїми руками Антоніна Павлівна Савицька. Вона з нічого може зробити гарну картину, пошити іграшку і т.ін. Про неї говорять, що у неї золоті руки.

Не можна уявити сьогодні школу-інтернат без чоловіків-вихователів В. І. Домашенка, Є. М. Куценка, В. Ю. Зелінського, В. В. Демченка, О. М. Копасова. Вони ведуть чіткий контроль за збереженням меблів у спальному корпусі, вчасно їх ремонтують, проводять спортивні змагання, організовують трудові десанти тощо. А вихователь В. Ю. Зелінський знайшов спонсорів і за їх участі організовує для дітей часті поїздки на екскурсії в АР Крим, Львів, Київ.

Цікаві роботи учнів представляють на виставки вихователі Л. М. Міщенко, Г. В. Мартиненко, А. Л. Савицька, Л. І. Межуєва, Н. А. Бальсанко, І. І. Хохотва.

У школі-інтернаті діти отримують всебічний розвиток. Тут працюють спортивні секції, гуртки. У 2009 році почав діяти гурток бально-спортивного танцю. У школі є хореограф О. Ю.

Ветерани школи-інтернату

Вовк. Залучає дітей до участі в заходах, які сприяють відродженню народних звичаїв і традицій Т. М. Карпій.

Відкрився і тренажерний зал. Значно поповнився обладнанням лікувально-фізичний кабінет. У школі повністю замінили меблі.

У 2010 році результативною була методична робота в інтернаті. Керівники методичних об'єднань А. І. Шаровська, Н. О. Рябко, Н. В. Плакса, М. І. Зуйченко застосовували новітні технології в методичну роботу, проводили не стандартні засідання. Підсумком такої роботи можна вважати і те, що в 2010 році за результатами атестації вчителям І. М. Абляметовій, Н. В. Плаксі, А. І. Шаровській присвоєно педагогічне звання "вчитель-методист". Це вони свої напрацювання представляли на обласному семінарі завучів, який проводився кафедрою реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя ЗОІППО (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти).

У 2010 році в Гуляйпільській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті пройшов обласний семінар "Формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я учнів з особливими освітніми потребами засобами інформаційно-комунікаційних технологій", а організований кафедрою реабілітаційної підготовки та здорового способу життя обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ЗОІППО). До участі в ньому запросили заступників директорів спеціальних шкіл-інтернатів обласного підпорядкування для дітей з особливими освітніми потребами.

Теоретичну частину семінару підготували й провели викладачі ЗОІППО, а ось практичну — педагоги та медики Гуляйпільської школи-інтернату. Гості заслухали інформацію лікаря М. Б. Набок про стан фізичного здоров'я вихованців за останні три роки. Відвідали уроки в 4-х та 7-х класах, на яких ознайомились з темами "Вірус та вірусні захворювання" та "Лікарські рослини".

Спираючись на практичний досвід дітей, використовуючи інноваційні технології, вчителі А. І. Столяренко, І. М. Абляметова, А. І. Шаровська в цікавій та доступній формі подали навчальний матеріал. Неабиякий інтерес викликав виховний захід — ток-шоу "Здоров'я — це модно", проведений педагогом-організатором О. О. Животовською.

Насамкінець заходу директор школи-інтернату С. А. Столяренко подякував всім за участь у семінарі, ще раз наголосивши на тому, що здоров'я дітей — найцінніше надбання цивілізованого суспільства [7].

У 2010 році своїми силами капітально відремонтували кабінети української мови, заступника директора з навчально-виховної роботи, відремонтували туалетну кімнату в навчальному корпусі № 1.

5 років тому на роботу в школу-інтернат прийшла молодий педагог-організатор Олена Олександрівна Животовська і тут по-новому почала розвиватися художня самодіяльність. У молодому, оновленому колективі вчителів і вихователів почали знаходити таланти, які, не соромлячись, можуть зіграти відважних і боязливих, добрих і злих героїв.

— Тут, серед такого дружного колективу, коли твої ідеї всіляко підтримуються і втілюються в життя, справді легко працювати, — з неприхованою гордістю говорила О. О. Животовська. — Таку теплу атмосферу створили директор школи Сергій Анатолійович Столяренко і заступник директора з виховної роботи Ірина Михайлівна Абляметова. Завдяки демократичному стилю керування Ірини Михайлівни вдалося згуртувати, здружити колектив педагогів. З них більшість вже не боїться виходити на велику сцену і радо бере участь у КВК чи то інших шкільних заходах — Л. Ведмідь, Н. Бальсанко, Ю. Коростильова, Н. Романова, Ю. Середа, І. Хохотва, Л. Межуєва, І. Денисенко, Т. Наріжня, Л. Ковальова. А два роки тому завдяки турботі директора пошили 70 сценічних костюмів.

— Свіжий подих літа доторкнувся чолом до маленьких вихованців спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату, — писала райгазета "Голос Гуляйпільля" 8 червня 2010 року. — У Міжнародний день захисту дітей, який проходить 1 червня, на самому початку літа, їх щедро вітали на шкільному подвір'ї музикою, співом, солодощами і сюрпризами.

Завжди привітний директор школи-інтернату С. А. Столяренко разом зі своїми заступниками Г. І. Куценко та І. М. Абляметовою зустрічали добрих своїх друзів — представників Запа-

різької митниці — Н. Р. Сідашову та А. А. Титаренка, які вже протягом багатьох років є незмінними спонсорами для дітей-сиріт.

— У цей день — свято дитини, ми, дорослі, хочемо зробити все для того, щоб вам було весело, добре, затишно. Окрім приємних подарунків, які привезли із собою наші гості, а правильніше, мабуть, буде сказати члени нашої родини, весь колектив школи також вирішив зробити вам сюрприз і придбати новий телевізор для перегляду цікавих передач, — такими словами звернувся Сергій Анатолійович до дітей.

Його слова зустріли гучними оплесками, як і слова Н. Р. Сідашової:

Єдина родина

— Нам дуже приємно сьогодні бачити ваші усміхнені обличчя. Шкода, що далеко живемо один від одного, проте від цього радість зустріч з вами стає ще більшою. Знаючи, що ви поїдете до моря, ми привезли вам все необхідне для відпочинку — м'ячі, надувні матраци, круги, спортивний інвентар... Повірте, ми дуже вас любимо і хочемо, щоб добрий настрій був у вас завжди.

Як зізнався А. А. Титаренко, це завдяки турботі начальника Запорізької митниці А. Ю. Ванжі, його заступника Г. О. Омельченка вони мають таку можливість тісніше спілкуватися із дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. А ще їм дуже приємно, що доброзичливість такого керівника, як С. А. Столяренко, сприяє їхній дружбі, яка триває вже п'ять років.

Того дня активістам школи Сергій Анатолійович вручив грамоти, тим самим заохотивши їх до подальшої участі в різних конкурсах.

А в цей час на подвір'ї проходили різні заходи — шашково-шаховий турнір, естафети, малюнки на асфальті.

Вже в актовому залі школи учні продовжували дивувати гостей різнобарв'ям своїх художніх номерів. У словах ведучої, педагога-організатора О. О. Животовської чулися одні лише побажання учням, щоб наполегливо оволодівали знаннями, творчо мислили, розвивали тільки гарні здібності, робили лише добрі справи. Адже, як садівник, плекає кожну квіточку, так і дорослі піклуються про дітей, щоб росли вони дужими та розумними, веселими та добрими, чемними та щирими, гідними імені Людини [8].

Часто у школі проходять різні заходи, одним із найулюбленіших є той, який проводить шкільний бібліотекар Н. М. Дубкова. За чашкою запашного чаю сюди приходять старшокласники, запрошуються бібліотекарі різних шкіл району, письменники рідного краю.

Діє у школі-інтернаті і "Фабрика зірок", яку добре знають не тільки в районі. Адже дівчата Валя Антоненко та Юля Гусакова вже встигли побувати зі своїми піснями не лише в Запоріжжі, а й в столиці. Вони — лауреати перших премій на обласному фестивалі дитячої творчості "Талановиті діти України".

Підрастають і радіють своїм успіхам менші учасники колективу Олександр Коржов, Настя Прохода, Ліза Гусакова, а допомагає їм керівник О. В. Голуб. Завдяки його плідній роботі їх часто запрошують на різні свята, ювілеї до сусіднього Полігівського району.

У школі-інтернаті є чимало виробів, створених руками дітей. Діє спеціальний гурток, у якому вчать вишивати, плести крючком, робити поробки з бісеру. Похвалитися власними роботами може і керівник гуртка А. П. Савицька.

— Взагалі сприятливе поле для будь-якого виду діяльності в школі дуже добре розвинуте, — підсумовує Олена Олександрівна Животовська. — І всі задоволені.

Злагоджено працює колектив школи. Добра слава про нього йде по району, області. В ньому розкриває свої таланти кожен працівник, вихованець, бо тут створені всі умови для професійного росту, для розвитку й саморозвитку, для навчання і праці.

Добрі "врожаї" плекають працівники інтернату, бо ж мають навчальний заклад переможців конкурсів, змагань і просто дітей, які навчаються, працюють, займаються улюбленою справою, відпочивають.

16 листопада 2010 року Гуляйпільська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат відзначала своє 55-річчя. На це свято прибуло багато гостей. Їх люб'язно зустрічав директор С. А. Столяренко. А приїхали сюди голова райдержадміністрації О. І. Дудка, його заступник П. П. Науменко, начальник служби у справах дітей РДА О. М. Копасов, головний спеціаліст сектору інтернатних закладів захисту дитинства обласного Управління освіти і науки Н. А. Лопатинська, начальник районного відділу освіти РДА Л. Є. Кірієнко, голова профспілки працівників освіти А. І. Клименко, директори шкіл району — В. П. Науменко, Р. С. Бут, голова Залізничної селищної ради І. Л. Чуб, директори Молочанської та Вільнянської шкіл-інтернатів, гарні друзі та незмінні спонсори — представники Запорізької митниці, приватні підприємці району, не обійшлося і без ветеранів педагогічної праці, які стали найпочеснішими гостями заходу та колишніх випускників школи.

* * *

Задовго до початку святкового концерту вчителька І. В. Денисенко всім присутнім провела екскурсію по території школи. Цікавим став той факт, що ще до Великої Жовтневої соціалістичної революції на території школи знаходилося дослідне господарство, пізніше тут розмістився будинок для безпритульних дітей. На початку війни дітей евакуювали та вивезли до Середньої Азії. Після Великої Вітчизняної війни будинок облаштовують для дітей-сиріт, батьки яких були офіцерами і загинули у роки війни. Йшли роки і статус школи знову змінюється. Далекий жовтень 1967 року. З приміщення колишнього педучилища 120 дітей переступили поріг школи-інтернату, що знаходиться в затишному містечку за Гуляйполем.

До цього це був масовий інтернат, тобто 11-річна школа для дітей із сусідніх сіл (Зеленого, Петрівки, Староукраїнки).

Сьогодні школа має доглянуті класні кімнати (видно, класи щойно після ремонту), а це і сучасний комп'ютерний клас, і кабінети сільського господарства, швейної справи, суспільно-побутової орієнтації, ЛФК та інші, у стадії реконструкції знаходиться спальний корпус.

...Екскурсія поволі наближалася чи не до основної події заходу — відкриття пам'ятного знака з нагоди 100-річчя дуба, який було висаджено у 1910 році. Справді, могутній красень-дуб величаво споглядав на присутніх з висоти свого зросту. Говорять, що жодного дуба у такому поважному віці немає в Гуляйпільському районі. Так, перерізати стрічку і зняти біле простирadlo із пам'ятного знака мав Сергій Анатолійович, представивши перед присутніми гранітну стелу із написом: "Столітній свідок історії".

С. А. Столяренко біля столітнього дуба

Того ж дня на честь ювілею школи у парковій зоні висадили молодий дуб, як символ єднання поколінь. "Будьмо такими міцними, нерозривно зв'язаними із Матір'ю-Вітчизною, як дуб своїм корінням — із землею", — такий напис було зроблено на дерев'яній табличці. Посадити дерево доручили ветерану війни Олексію Трохимовичу Яланському, господарю заходу — Сергію Анатолійовичу Столяренку та учню 6 класу Миколі Ващенко, які і стали уособленням єдності поколінь.

* * *

— Є на планеті дороге серцю місце — рідна школа, — такими словами розпочали урочисту частину заходу його ведучі — вихователь Юлія Коростильова та Леся Відмідь. — Кожного ранку, мов крихітні гомінливі струмочки, зливаючись у бурхливий єдиний потік, прямують сюди діти та дорослі. І так багато років... Обличчя... Обличчя...

У 2002 році колектив очолив молодий, діловий, здібний С. А. Столяренко, який і став шостим директором школи, змінивши свого батька Анатолія Лазаровича. Від батька син успадкував дар господарника, тому з перших хвилин взявся за нелегку справу. Істотно змінилася матеріальна база школи. Директор і його заступники — І. М. Абляметова, Г. І. Куценко, О. С. Абляметов — люди виняткової працелюбності, компетентності та увесь професійний колектив вивели школу на високий рівень.

Традиційно першим зі слів привітань звернувся директор школи-інтернату:

— Сьогодні ми святкуємо 55-річний ювілей, тим самим підбиваючи підсумки нашої роботи. Що можна сказати? Школа! Як багато в цьому слові! Це і затишні, комфортні спальні, це впорядковані класи, це трудолюбиві педагоги, це і чуйний службовий персонал, ну і, звісно, наші діти. Цього вечора я зустрів багато випускників і, чесно кажучи, серце защеміло, адже приємно бачити вихованців, які змогли досягти чогось у цьому нелегкому житті. Повірте, що за останні 5 років це були діти, в яких не було ні батька, ні матері. Не можу не сказати й того,

Перед вильотом у самостійне життя

що тиждень тому я отримав запрошення на весілля від наших випускників. Це подія! Адже діти, в яких немає нічого, зробили це самі. Тож, скажу відверто, що мені завжди приємно чути гарні вісті про наших учнів. Я горджусь цим, горджусь всіма вами, що разом допомагаємо дітям знайти свою дорогу в житті!

Приєднався до поздоровлень і голова райдержадміністрації О. І. Дудка, який висловив кожному слова глибокої вдячності за ту нелегку роботу, яку щодня проводять педагоги:

— Хай приймуть слова глибокої вдячності ветерани педагогічної ниви, — сказав Олександр Іванович. — Низький уклін, шановні. Я бажаю вам життєвої мудрості, невичерпної енергії, незгасаючого оптимізму.

Того святкового вечора з його рук регіональні медалі "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" отримали: вчитель-пенсіонер Л. І. Яковенко, вчитель початкових класів Н. Г. Семенюта, а група працівників школи — грамоти райдержадміністрації.

Були тут і грамоти обласного управління освіти і науки, які вручали найкращим. А скільки подарунків! Їх привезли з собою як гості заходу, так і незмінні спонсори, серед яких звучали імена Л. І. Кругляк, В. І. Кучерявого, С. М. Тютюнника, К. Г. Бадаляна, В. В. Кубрака, представників Запорізької митниці.

Видно, що до свята готувався кожен: вихователі, вчителі, службовий персонал, вихованці школи та колишні її випускники. Зі своїми святковими номерами приїхали учні із сусідніх шкіл-інтернатів — Вільнянська та Молочанська.

Іменинний торт із запаленими свічками, який вивезли вихованці разом із директором, фейєрверк, який весело спалахнув у нічному небі — все це радо віталосся оплесками і щирими посмішками!

Після урочистої частини всіх гостей запросили до святкового столу, де присутніх радували своєю гумористичною програмою організатори свята — О. О. Животовська та Н. А. Бальсанко. Бажаючих посміятися над кумедним героєм того часу — Стецьком було чимало.

...Ось так у розмаїтті біло-червоних повітряних кульок, грайливої пісні, запального танцю, теплого вітального слова проходило святкування. Проте не обійшлося і без сліз. У більшості вони викликані були тим, що ця школа має особливий статус в суспільстві, адже виховуються тут діти, які в подальшому самі є ковачами своєї долі. Часто без підтримки родичів, близьких діти-сироти вперто будують власне майбутнє. Та настає час, коли повертають вони до рідного порога, який не помилюсь назвати батьківським, щоб знайти підтримку і розуміння. І так боляче дивитися, коли серед нових обличч педагогів вони шукають обличчя тих, хто за довгі роки навчання в школі протягував їм руку допомоги, — обличчя своїх названих мами і тата... [9].

На 55-річчя П. І. Дашевський подарував рідному інтернату такі рядки:

*Там, де пахне степ квітучий,
Де ставок за рядом хат,
Розташований наш рідний
Гуляйпільський інтернат.
Біля нього і довкола,
На сторожі там і тут
І каштани, і тополі,
І берізки, й красень-дуб.*

*Ой, як гарно в нас весною,
Коли квітнуть клумби, сад,
Коли кожна божя пташка
Тут співає на свій лад.*

*Живемо усі ми дружно,
Радість у очах сія.
Інтернат — моя домівка.
Інтернат — моя сім'я.*

*Ми вчимося теслярувати,
Шити одяг та взуття,
Штукатурну і слюсарну
Справу знати до пуктя.*

Нашим учням до вподоби,
До душі робота ця...
Тож у конкурсах по праці
Призові берем місця.

Добрі відгуки про школу,
Про усіх учителів,
Які тут нам замінюють
І батьків, і матерів.

Всі ми — діти України,
А тому свій рідний край,
Ту місцевість, де живеш ти,
Добросовісно вивчай.

Гуляйпільля, вчить історія,
Не лише Магна земля,
А і Лютого Григорія
Та Діденка Василя.

Очевидно, що сьогодні
Саме тут згадати варт:
Нам вручали нагороди
За пісні, за танці, жарт.

Люблять діти (що й казати —
Видно це по їх очах)
Танцювати і співати,
Вигравати на ложках.

Місяці плывуть повільно,
А роки біжать, летять.
І сьогодні нашій школі
Ось уже п'ятдесят п'ять.

Всіх, хто нині в цьому залі,
Нам дозвольте привітати
Щиросердо із цим святом
І концерт наш розпочати.

Мрія всіх у нас єдина,
Спільна всіх у нас мета:
Незалежна Україна
Хай живе і процвіта.

— Чомусь склалася думка, що інтернат — це вирок для дітей і сім'ї, — у 2010 році писала від імені батьків В. Воронюк. — А деякі батьки лякають ним своїх дітей, мовляв: "Не будеш вчитися, не будеш слухатися, віддамо в інтернат".

Доля моїх дітей склалася так, що їм довелося навчатися в Гуляйпільській школі-інтернаті. І відтепер думка про цей навчальний заклад зовсім змінилася. Мої син і донька дуже задоволені.

Нещодавно мене як члена ради школи запросили на засідання. Привітно нас усіх зустріла голова ради Г. М. Руденко, заступники А. І. Столяренко та О. М. Бикова. У святково прибраній сенсорній кімнаті психолога за чашкою чаю. Тут я почувла про те, що в школі працює сильний педагогічний колектив. При школі є їдальня, медпункт, бібліотека, клуб, спортзал, комп'ютерний клас, кабінети психолога, ритміки, стоматолога, ігрові кімнати, працює масажист.

Діти набувають знання з різних профілів: швейної, столярної, слюсарної, взуттєвої, штукатурно-малярної, сільськогосподарської справ та соціально-побутової орієнтації. Хоча відмінників у школі немає, проте є багато талановитих дітей, які гарно співають, танцюють, в'яжуть, малюють, ліплять, займаються спортом і мають багато нагород.

А. І. Столяренко розповіла, що значні кошти вкладаються на утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У школі — безкоштовне п'ятиразове харчування — на одну дитину 30 гривень у день. Безкоштовні канцтовари, одяг, взуття. Тут дуже теплі спальні, класи, майстерні.

Розпочалася реконструкція спального корпусу під блокову систему, де облаштовуються кімнати на 2-3 особи. В кожній є умивальник, душ, туалет, телевізор, шафа-купе, килими. Вихованці щороку по два місяці відпочивають на березі моря. Багато з них покращують своє здоров'я в санаторіях. Кращі учні їдуть до "Артека", а деякі — до Італії.

Тому мені хочеться від імені всіх батьків подякувати адміністрації школи-інтернату, вчителям, вихователям, обслуговуючому персоналу за таке батьківське ставлення до дітей.

Почесні гості школи-інтернату

Побажати їм здоров'я, терпіння, добробуту і ще наголосити, не бійтеся інтернату. Далеко не в кожній сім'ї створені такі умови для дітей, як у цьому закладі. Повірте, вони наближені до умов заможних сімей.

"В усьому намагаюся побачити перспективу, працюючи на результат", — говорить Сергій Столяренко.

Справедливий, вимогливий, шанований колегами, земляками... Таким ось уже майже п'ятнадцять років знають гуляйпільці директора Гуляйпільської школи-інтернату.

За десять років Сергій Анатолійович Столяренко проявив неординарні здібності цілеспрямованого, талановитого керівника, який зумів організувати роботу педагогічного колективу. За час його керівництва школа повністю змінилася. Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування та діти з малозабезпечених сімей живуть і навчаються у комфортних умовах. Школа газифікована, проведені ремонти, завезено сучасні меблі, оснащено комп'ютерний клас, у кожній спальні є кольо-

ровий телевізор, діти мають змогу цілодобово користуватися гарячою водою. Влітку вони два місяці відпочивають на морі, а також — у Криму, Італії, Карпатах, Одесі.

У колективі Гуляйпільської школи-інтернату 140 працівників. Тут виховується двісті дітей, з яких вісімдесят дітей-сиріт.

Інновацією у школі-інтернаті є те, що відносно нещодавно діти почали жити у комфортабельних, по-сучасному обладнаних кімнатах готельного типу (по 2-3 чоловіки в кімнаті).

— Таким чином ми намагаємося зробити побут дітей, як у родині, щоб їм було затишно і максимально комфортно, — говорить директор. — Крім того, залучаємо кожну дитину до спорту, художньої самодіяльності. Наші діти посідають призові місця на конкурсах і фестивалях різних рівнів і масштабів.

У цьому закладі дітей не розділяють на своїх і чужих. А якщо дитині поставлено діагноз "Розумова відсталість" або "Затримка психічного розвитку", то працівники школи-інтернату на чолі із Сергієм Столяренком намагаються зробити так, щоб ця дитина відчувала себе повноцінною, такою, як усі. А діти-сироти взагалі вимагають щохвилинної уваги.

— Ці діти не відчули батьківського тепла і любові, — говорить Сергій Анатолійович. — І я як директор ставлю перед собою і перед своїм колективом завдання: створити у нашому закладі родинну атмосферу, де кожна дитина — потрібна, повноцінна і улюблена...

Своїм запалом, наполегливістю, завзятістю він запалює всіх навколо і завдяки йому відзначається активністю й весь педагогічний колектив. Сергій Анатолійович розуміє, що для інтелектуально відсталих дітей допоміжна школа чи не єдиний заклад, де вони здобувають освіту, отримують доступні навички майбутньої професії.

Сергій Анатолійович — активний громадський діяч Гуляйпільщини. Він — депутат міської ради.

Сергій Столяренко активно підтримує благодійний проект "Вони такі, як ми", ініційований головою Запорізької обласної

державної адміністрації Борисом Петровим і спрямований на підтримку дітей із вадами фізичного розвитку, дітей-інвалідів.

— Планів іще безліч, — ділиться роздумами Сергій Анатолійович. — На найближчу перспективу — це відкриття класів для дітей із затримкою психічного розвитку, розробка для них спеціальних навчальних і виховних програм. Також посилюємо роботу над виховним аспектом, адже першочергове завдання у нашому закладі — саме виховання повноцінної особистості, яка вже завтра вирушить у доросле, самостійне життя. Тому наше завдання — забезпечити нашим дітям повноцінне дитинство і всебічний розвиток, який ґрунтується виключно на позитиві...

І день сьогоднішній — не фінал діяльності Сергія Столяренка, який повсякденно намагається бути на вістрі часу, допомогти дітям, землякам, взяти активну участь у життєдіяльності району.

— Такі люди, як Сергій Столяренко, є обличчям нашої політичної сили, — так відгукується про директора школи-інтернату голова районної державної адміністрації Олександр Дудка. — Сергію Анатолійовичу притаманні такі найголовніші людські риси, як молодість й ініціативність, небайдужість до розвитку краю і прагнення долучитися до соціально-економічних процесів Гуляйпільщини. І всі ці риси й напрацювання директора в сумі дають відмінний результат роботи і тільки позитивні відгуки та вдячність людей...

СЛОВА ПОДЯКИ

Ми щиро дякуємо за підтримку і розуміння значення виконання даного проекту з відтворення історії Гуляйпільської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату директору Сергію Анатолійовичу Столяренку, вчителям-ветеранам Галіні Олексіївні Чучко, Любові Яківні Циганенко, Валентині Тимофіївні Сої, Жанні Володимирівні Онищенко, Анатолію Лазаровичу Столяренку, Ользі Іванівні Біленко, Володимирі Степановичу Кошельнику, Олексію Трохимовичу Яланському, Тамарі Василівні Інютіній, Валентині Іванівні Романець, ветеранам праці Олександру Миколайовичу Селімову, Валерію Ісаковичу Шурлу, спонсорам і друзям школи-інтернату, директору Державного архіву Запорізької області Олександру Сергійовичу Тадеєву та його колективу.

Сердечно ще раз дякуємо і хай нам усім щастить!

З повагою
Автори

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Газета "Зоря комунізму", 25 січня 1965 р.
2. Там же, 30 серпня 1966 р.
3. Газета "Голос Гуляйпільля", 7 березня 1992 р.
4. Там же, 4 січня 1995 р.
5. Там же, 4 листопада 1995 р.
6. Там же, 26 жовтня 2005 р.
- 6-1. Там же, 15 листопада 1995 р.
7. Там же, 27 березня 2010 р.
8. Там же, 8 червня 2010 р.
9. Там же, 16 листопада 2010 р.
10. Там же, 31 серпня 2011 року.
11. Державний архів Запорізької області. Ф. 56, оп. 1, спр. 36.
- 11-1. Державний архів Запорізької області. Ф.Р. 221, оп. 1, 8, 172, стор. 14.
12. Доклади і отчеты очередного губернского собрания. Сессия 1915 г. Екатеринослав, 1916 г.
13. Інютіна Т. В. Матеріали з історії Гуляйпільської спеціальної школи-інтернату. Рукопис. 2010 р.
14. Кошальник В. С. Спогади. 2011 р. Рукопис.
15. Кушніренко І. К. Спогади. 2011 р. Рукопис.
16. Матеріали Гуляйпільського районного архіву.
- 16-1. Онищенко Ж. В. Спогади. 2011 р. Рукопис.
17. "Отчет 1-го Гуляйпольского уездного съезда Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов 6-9 сентября 1921 г.". Гуляйполе, 1921.
18. "Отчет 2-го Гуляйпольского уездного съезда Советов 25-27 ноября 1922 г.". Гуляйполе, 1922.
19. Рішення № 232 Запорізького обласного виконкому від 1 вересня 1955 року.
20. Рішення № 474 Запорізького обласного виконкому від 16 липня 1960 року.
21. Рішення № 453 Запорізької обласної Ради депутатів трудящих від 10 липня 1959 року.
22. Романець В. І. Спогади. 2010 р. Рукопис.
23. Селімов О. М. Спогади. 2011 р. Рукопис.
24. Соя В. Т. Спогади. 2011 р. Рукопис.
25. Столяренко А. Л. Спогади. 2011 р. Рукопис.
26. Чучко Г. О. Спогади. 2011 р. Рукопис.
27. Шурло В. І. Спогади. 2011 р. Рукопис.
28. Яланський О. Т. Спогади. 2011 р. Рукопис.

З М І С Т

Замість вступу.....	3
Гуляйпільський дитячий будинок № 1.....	7
Гуляйпільська середня школа-інтернат.....	36
Гуляйпільська обласна допоміжна школа-інтернат.....	59
Гуляйпільська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат.....	105
Слова подяки.....	139
Використана література.....	140

Науково-популярне видання

Кушніренко Іван Кирилович
Жилінський Володимир Ілліч

ДІМ, ПОВНИЙ СОНЦЯ І ТЕПЛА

- Історія Гуляйпільської школи-інтернату -

Редактор *Т. В. Інютіна*

Коректор *О. І. Горпинич*

Комп'ютерний набір *О. С. Нестеренко, А. Т. Смик*

Комп'ютерна верстка *Н. І. Морозова*

Фотознімки з архіву Гуляйпільської школи-інтернату

Здано до набору 4.07.2011 р.

Підписано до друку 29.09.2011 р. Формат 60x84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура JournalC. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 8,26. Умовн. фарбо-відб. 8,26.

Тираж 300 прим. Зам. № 1974.

Комунальне підприємство

“Запорізька міська друкарня “Дніпровський металург”.

69057, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4,
тел. 34-13-30.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1909 від 18.08.2004 р.

ISBN 978-617-573-026-3